

PALVELUTARPEEN
ARVIOINTI JA
MONIAMMATILLINEN
YHTEISTYÖ PIENTEN
LASTEN PALVELUISSA

Koulutusmateriaali varhaiskasvatuksen ja
sosiaalitoimen ammattilaisille

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Lasten ja nuorten hyvinvoinnin
edistäminen
Opinnäytetyö YAMK
Kevät 2018
Virpi Salomaa

Lahden ammattikorkeakoulu, Sosionomi, Ylempi ammattikorkeakoulu

SALOMAA, VIRPI Palvelutarpeen arviointi ja moniammatillinen yhteistyö pienten lasten palveluissa

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen, 93 sivua, 2 liitesivua

Kevät 2018

TIIVISTELMÄ

Tämän tutkimuksellisen kehittämishankkeen aihe on ”Palvelutarpeen arviointi ja moniammatillinen yhteistyö pienten lasten palveluissa”. Tämä sisältää koulutusmateriaalin palvelutarpeen arvioinnista ja moniammatillisesta yhteistyöstä.

Kehittämishankkeen aihe nousi omasta mielenkiinnostani aiheen yhteiskunnallisen ajankohtaisuuden vuoksi. Työelämässä oli tarvetta aiheen jalkauttamiseen ja asian ymmärtämiseen. Kehittämishankkeen toimeksiantajana oli Järvenpään kaupungin pienten lasten palvelut.

Kehittämishankkeen tavoitteena oli tehdä koulutusmateriaali pienten lasten palveluihin ja varhaiskasvatuksen käyttöön, liittyen palvelutarpeen arviointiin. Kehittämishankkeen tarkoituksena oli moniammatillisen työn kehittäminen, jossa oli palvelutarpeen arviointiprosessiin liittyviä tekijöitä.

Tuloksena tuotin koulutusmateriaalin perheohjaajalle ja varhaiskasvatuksen esimiehille ja heidän henkilökunnalleen, mikä palvelutarpeen arviointi kokonaisuutena oli ja miten sitä käytetään moniammatillisesti.

Kehittämishanketta koskevat tutkimukset toteutin keväällä 2017. Tein tutkimuksen puolistrukturoiduin kysymyksin. Teemahaastattelun vastaukset analysoin teemoittelu – menetelmällä. Kehittämishankkeessani oli toimintatutkimuksellinen lähestymistapa.

Saatujen tutkimustulosten pohjalta tein koulutusmateriaalin. Tärkeimmiksi asioiksi nousivat mitä tarkoittaa palvelutarpeen arviointi ja palvelutarpeen arvioinnin yhteydenottopyyntö. Mitä ja miten se tehdään sekä mitä sen jälkeen tapahtuu. Lisäksi ymmärrys perhekeskus Maahisen toiminnasta koettiin tarpeelliseksi.

Asiasanat: sosiaalihuoltolaki, palvelutarpeen arviointi, moniammatillinen yhteistyö, perhekeskus

Lahti University of Applied Sciences Master's Degree in Social Services

SALOMAA VIRPI: Evaluation of need for social services of young children and multi-professional cooperation in the field of social work

Master's Thesis in Protection of Children and Youth Well-being, 93 pages, 2 pages of appendices

Spring 2018

ABSTRACT

The topic of this thesis is "Needs assessment of young children and multi-professional cooperation in the field of social work". This document also includes training material that can be used to educate professionals across the field about needs assessment and multi-professional cooperation.

Needs assessment of young children is also a timely issue in Finnish social policy making. There was a clear need for a better understanding of how the guidelines should be implemented in the field of social work. The initiator of this research was The Family Services of the City of Järvenpää.

The goal of this research project was to produce material that could be used to educate the staff of Family Services to assess young children's needs for social services. The same material can also be used to educate professionals of early childhood education. The purpose was to improve all multi-professional work that is involved in the practices of making needs assessment of young children.

The outcome of the project was a set of training materials that can be used to train the staff of the family centers, as well as the directors of early childhood education services and their employees. These materials can help all these different professionals to better understand the various aspects of assessing the need for social services, and how to take all these aspects into account in a multi-professional manner.

The research project was conducted during the spring 2017. Semi-structured questions were used in the interviews, and the responses were examined using thematic analysis. The overall approach to the topic was that of an action research. The produced training material is based on the findings of this research project. Clarifications on the meaning of needs assessment of young children and the contact request for needs assessment were found to be the most valuable results of this research project. What to do and how to do it, and what happens afterwards? In addition, a better understanding of the operation of Family Center Maahinen was considered as useful.

Key words: Social Welfare Act, needs assessment, multi-professional cooperation, family center

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT	7
2.1	Kehittämishankkeen tausta	7
2.2	Sosiaalipalvelut lapsille, nuorille ja perheille Järvenpäässä	14
2.3	Kohdeorganisaationa perhekeskus Maahinen	16
2.4	Tavoite ja tarkoitus	20
3	TIETOPERUSTA POHJANA PALVELUTARPEEN ARVIOINNILLE	22
3.1	Varhainen tuki	22
3.2	Perhekeskustoiminta	23
3.3	Lait ja asetukset	27
3.4	Monialaisuus ja moniammatillisuus	32
3.5	Perheohjaajan tehtävä ja palvelutarpeen arvioinnin prosessi	36
4	KEHITTÄMISHANKKEEN MENETELMÄT	42
4.1	Tutkimuksellinen kehittäminen	42
4.2	Aineiston keruumenetelmät	45
4.3	Aineiston analyysimenetelmät	46
5	KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS	48
5.1	Aikataulu ja kustannukset	48
5.2	Aineiston hankinta	52
5.3	Kehittämishankkeen aineiston analyysi	57
6	KEHITTÄMISHANKKEEN TUTKIMUSTULOKSET	63
7	KEHITTÄMISHANKKEEN KONKREETTINEN TUOTOS: KOULUTUSMATERIAALI	71
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTAA	74
9	LÄHTEET	85
	LIITTEET	93

1 JOHDANTO

Suomen perustuslain mukaan (731/1999, 18 §, 19 §), julkisen vallan velvoitteena on edistää kansalaisten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta. Jokaisella on oikeus toimeentuloon ja huolenpitoon sekä riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin. Suomen perustuslaki määrää, että julkisen vallan on tuettava perhettä sekä lapsen hyvinvointia ja yksilöllistä kasvua.

Uuden sosiaalihuoltolain mukaan (1301/2014), jokaisella kansalaisella tulee olla mahdollisuus palvelutarpeen arviointiin. Uuden sosiaalihuoltolain tavoitteena on, ettei yksikään kansalainen jää ilman tukea sen vuoksi, ettei ole osannut hakea oikeaa palvelua itselleen. Uusi sosiaalihuoltolaki kuuluu kaikille kansalaisille, jonka tehtävänä on turvata sosiaalinen turvallisuus ja hyvinvoinnin edistyminen. Lain mukaan asiakkaan etu tulee toteutua peruspalveluissa monialaisesti matalankynnyksen palveluna. (1301/2014, 12 §, 6§, 4§.)

Järvenpään kaupungin teemana vuonna 2015 oli perhe, yhteisöt ja yhdessä tekeminen. Yksi toiminnan kehittämisen teema vuonna 2015 oli perhe, yhteisöt ja yhdessä tekeminen. Perhekeskukset kuuluivat toiminnan kehittämiseen. (Järvenpään lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2015, 19.) Toiminnan kehittämistä vahvistavat lähivuosien tavoitteet ja toimenpiteet, missä mainitaan huono-osaisuuden kasaantumisen ennaltaehkäisy mm. palvelutarpeen arvioinneilla ja tuen oikea-aikaisuudella. Perheet tarvitsevat tukea perheen hyvään arkeen ja vapaa-aikaan. Perhekeskusten monimuotoisella toiminnalla ja porrastetulla tuella tuetaan perheitä. (Järvenpään lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2015, 15 -17.) Perheiden tuen tarve on kasvanut epäedullisten työpäivien ja perheiden yleisen pahoinvoinnin lisääntyminen myötä. Tuen oikea-aikaisuuden saataavuus sekä osallisuuden vahvistuminen ja syrjäytymisen ehkäisy on parannuttava.

Kehittämishankkeen tarkoituksena on kehittää uuden sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaan palvelutarpeen arviointiprosessin käytön ymmärtämistä ja monialaisen yhteistyön lisäämistä, perhekeskuksen perheohjaajan

ja varhaiskasvatuspalveluiden kesken. Työn tavoitteena on tuottaa koulutusmateriaali palvelutarpeen arvioinnin prosessista varhaiskasvatuksen esimiehille ja varhaiskasvatuksen henkilökunnalle.

Kehittämishankkeessani tuotetaan koulutusmateriaali, jossa selvitetään, miten palvelutarpeen arviointi on edennyt hallituksen linjauksien ja kaupungin organisaation linjausten kautta perhekeskuksen perheohjaajan käyttöön. Kehittämishankkeessa selvitan palvelutarpeen arviointiprosessia ja palvelutarpeen arvioinnin käsitettä sekä sen taustaa.

Koulutusmateriaali on rakentunut ohjausryhmän ja perheohjaajan, varhaiskasvatuksen esimiesten sekä sosiaalitoimen edustajilta tehdyistä teemahaastatteluista ja se sisältää tietoa varhaiskasvatuksen henkilöstölle siitä, mitä palvelutarpeen arviointi tarkoittaa ja miten sitä käytetään yhteistyössä tehokkaasti. Asiakkaan näkökulmasta työn tuloksena palvelutarpeen arviointi tulee oikea-aikaisemmaksi, avun tarve nopeutuu ja yhteistyö asiakkaiden kanssa on sujuvampaa.

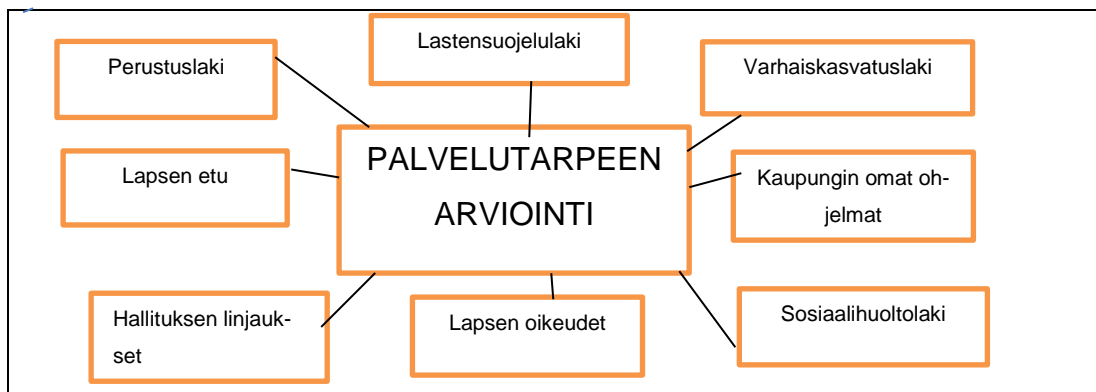
Teemahaastattelujen pohjalta sain vastauksia siihen, mitä koulutusmateriaali sisältää ja ilmenikö haastattelujen kautta jotain odottamatonta esimerkiksi hiljaisen tiedon kautta.

Varhaiskasvatuksen henkilökunnan tulee osata tunnistaa perheen riskitekijöitä. Varhainen tuki korostuu, kun perhe tarvitsee tukea. Kun perhe on avun tarpeessa, ovat mukana silloin matalan kynnyksen palvelut, monialainen yhteistyö ja mahdollisesti omatyöntekijä. Nämä ovat uuden sosiaalihuoltolain (1301/2014) määrittämiä julkisen vallan toteuttavia tehtäviä (sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 41 §, 42 §.) Lastensuojelu (lastensuojelulaki 417/2007) ja erityinen tuki (lastensuojelulaki 417/2007, 3a §), ovat tuen muotoja, joita käytetään silloin kun peruspalveluista saatava tuki ei ole riittävä.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Kehittämishankkeen tausta

Uuden sosiaalihuoltolain (1301/2014) päätavoitteena on asiakkaan etu, joka toteutuu peruspalveluna, matalan kynnyksen kautta. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituskauden aikana tehtiin eduskunnalle esitys uudesta sosiaalihuoltolaista, joka tuli voimaan huhtikuussa 2015. Laki koskee kaikkia Suomen kansalaisia ja se on tehty turvaamaan sosiaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistymistä. Tärkeintä on peruspalvelujen tehokas toimivuus, jolloin korjaavia toimenpiteitä tarvitaan niukasti. Uudistusta tukee mm. lapsi- ja perhepalvelujen (LAPE) muutosohjelma. Ohjelma tukee ennaltaehkäisyä ja varhaisen tuen palvelujen näkökulmaa. (Sosiaalihuoltolaki, soveltamisopas 2016, 3.) Kehittämishankkeen taustalla (kuvio 1) on pääministeri Sipilän hallitusohjelma.

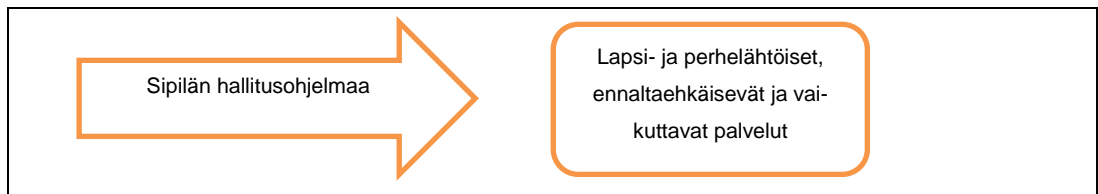

KUVIO 1. Palvelutarpeen arviointia määrittävät tekijät

Pääministeri Sipilän lisäksi kehittämishankkeen taustalla YK:n lasten oikeudet (Unicef, lapsen oikeudet), perustuslaki (731/1999), lastensuojelulaki (417/2007), uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014), varhaiskasvatuslaki

(36/1973), Järvenpään kaupungin Kestävän kasvun – ja hyvinvoinnin strategia 2014 – 2025 (Järvenpää) ja Järvenpään Kuntalaisten hyvinvointiohjelma 2014 – 2017 (Järvenpää), sekä Järvenpään kaupungin lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2015 (Järvenpää). Lainsäädännöllinen ja poliittinen kehitys ovat perustana palvelutarpeen arviointikeskustelulle.

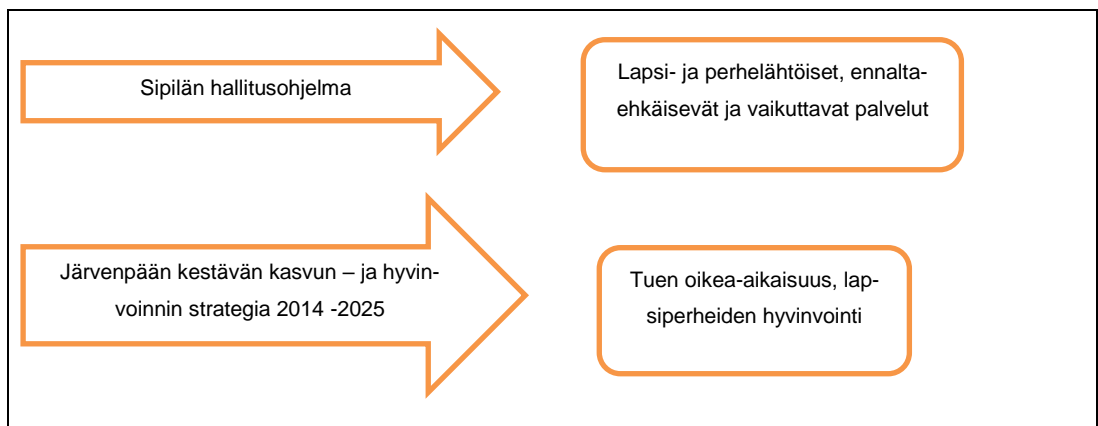
Sipilän hallituskauden tavoitteita ovat lasten ja perheiden hyvinvoinnin ja omien voimavarjojen lisääntyminen ja sen vahvistaminen. Yksi toteuttava hallituksen kärkihanke on lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma. Tavoitteena ovat lapsi- ja perhelähtöiset, ennaltaehkäisevät ja vaikuttavat palvelut (kuvio 2). Maakunnissa lapsi- ja perhepalvelujen palvelujärjestelmään syntyy uudistuksia. Tässä kärkihankkeen yhdessä päätehtävässä tuetaan lapsen oikeuksien ja tietoperustan toimintakulttuurin edistämistä ja palvelukokonaisuuksia, jotka palvelevat lapsiperheitä. (Valtioneuvosto. Pääministeri Juha Sipilän hallitus, 2017.)

KUVIO 2. Lapsi ja perhepalvelujen muutosohjelman tavoitteena ovat lapsi- ja perhelähtöiset palvelut.

Järvenpään kaupungin kestävän kasvun – ja hyvinvoinnin strategia 2014 – 2025 on hyväksytty kaupunginvaltuustossa 11.11.2013 (kuvio 3). Strategiaassa mainitaan kaupungin visio, arvot, toiminta-ajatus, kaupungin toimintaympäristön tärkeimmät muutosvoimat ja kaupunkistrategian toimeenpanon välineet ja tasot. Strategiaan sisältyy viisi ydinprosessia. Yksi on lasten ja nuorten kasvun ja oppimisen edistäminen. Tähän liittyy strateginen ohjelma, jossa edistetään hyvinvointia kuntalaisten hyvinvointiohjelman

kautta. Toinen ydinprosessi on kuntalaisten hyvinvoinnin ja osallisuuden kehittämisen näkökulma. Tämän alla on neljä strategista päämäärää, joista yksi on lapsiperheiden ja nuorten hyvinvointi sekä tuen oikea-aikaisuus. (Kestävän kasvun – ja hyvinvoinnin strategia 2014- 2025, 3-8.) Visiona kestävän kasvun- ja hyvinvoinnin strategiassa on kuntalaisten hyvinvoinnin ja osallisuuden kehittyminen, lapsiperheiden ja nuorten hyvinvoinnin lisääntyminen ja tuen oikea-aikaisuuden saatavuus sekä osallisuuden vahvistuminen ja syrjäytymisen väheneminen. (Kestävän kasvun – ja hyvinvoinnin strategia 2014–2025, 14.)

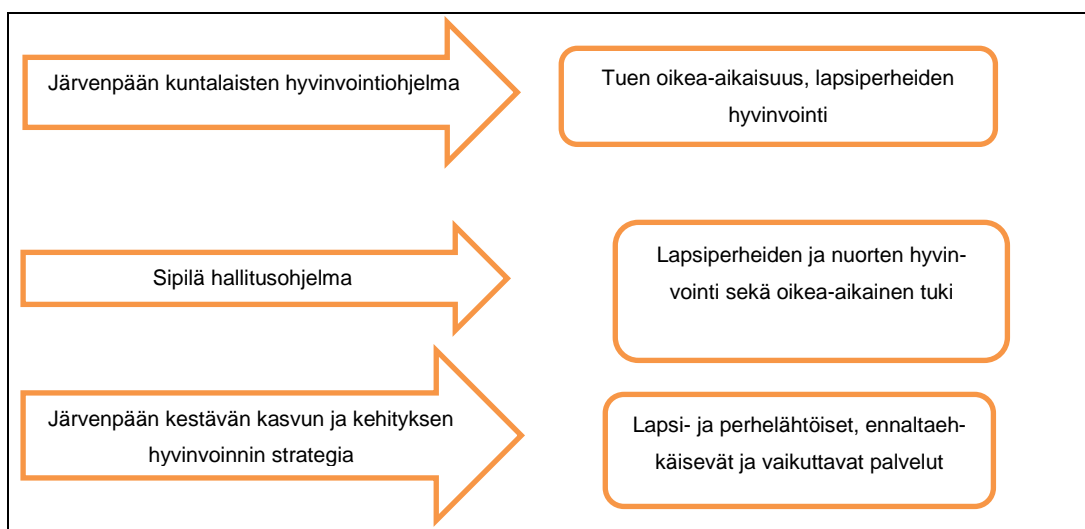

KUVIO 3. Kestävän kasvun ja hyvinvoinnin strategia, joka noudattaa Sipilän hallitusohjelmaa

Järvenpään kaupungin kestävän kasvun ja hyvinvoinnin strategiassa 2014 – 2025 mukaan, lapsiperheiden ja nuorten hyvinvoinnin ja tuen oikea-aikaisuuden päämääränä on tuen tarve. Tämä näkyy muualta muuttaneiden heikkoina lähiverkostoina, arjen sujuvuuden haasteellisuutena ja kasvatuskumppanuuden puutteena. Perheiden tuen tarve on kasvanut, vanhempien pitkät työpäivät ja lasten epäterveellisten tottumusten lisääntyminen

on lisännyt tuen tarvetta perheisiin. (Kestävän kasvun – ja hyvinvoinnin strategia 2014–2025, 10.)

Järvenpään kaupungin kestävän kasvun ja hyvinvoinnin strategian 2014–2025 toteuttamiseksi on kuntalaisten hyvinvoinnin parantamiseksi tehty kuntalaisten hyvinvointiohjelma, joka toteutetaan valtuustokaudella 2014 – 2017 (kuvio 4). Hyvinvointiohjelmassa on listattu eri ajanjaksoille erilaisia suunnitelmia, jotka ovat lakisääteisiä tai perustuvat valtakunnallisiin linjauksiin. Kaupungin eri organisaatiot konkretisoivat toimenpiteet tarkemmille tasoille strateginen päämäärän, tavoitteiden, toimenpidekokonaisuuksien ja suunnitelmien kautta. (Kuntalaisten hyvinvointiohjelma, 2014 – 2017, 5.)

KUVIO 4. Kuntalaisten hyvinvointiohjelma ja hyvinvoinnin parantaminen ovat linjassa hallitusohjelman ja Järvenpään strategian kanssa

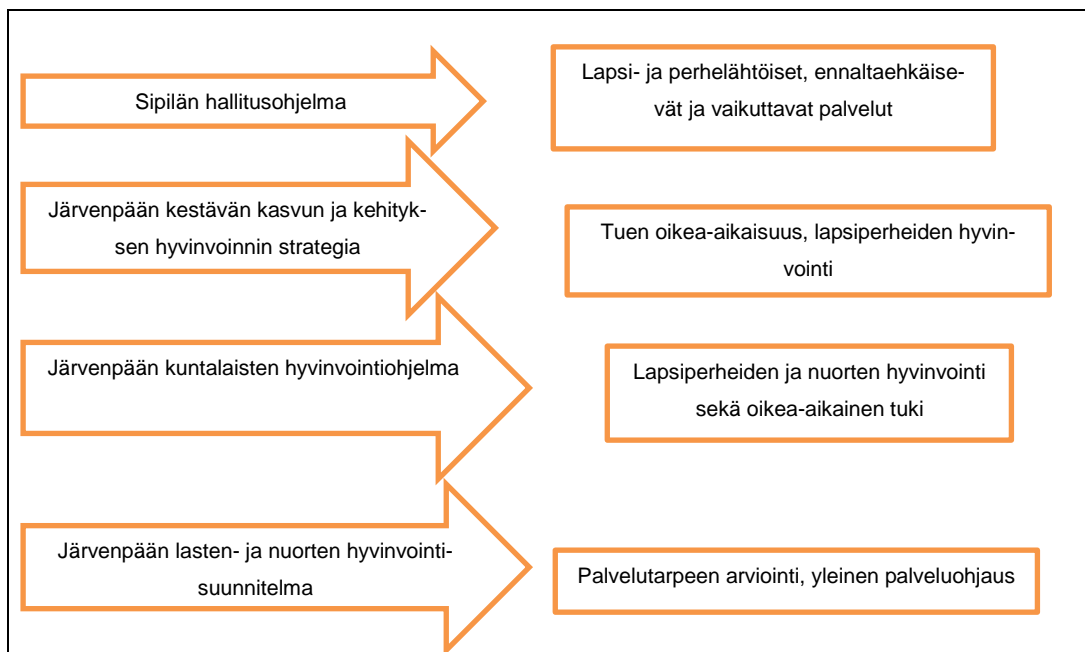
Hyvinvointiohjelmassa on hyvinvoinnin kehittämiseksi asetettu neljä eri strategista päämäärää. Yhdessä päämäärässä on hyvinvoinnin näkökulma

eli kuntalaisten hyvinvointi ja osallisuuden kehittäminen. Tässä strategisia päämääriä on neljä, joista mainitsen lapsiperheiden ja nuorten hyvinvointi sekä oikea-aikainen tuki. (Kuntalaisten hyvinvointiohjelma, 2014 – 2017, 6.) Kuntalaisten hyvinvointiohjelman 2014 - 2017 tilannekuvauksessa vuonna 2013, lapsiperheiden hyvinvoinnin ja oikea-aikaisuus näkyi lisääntyneenä lasten käytöshäiriöinä ja psyykkisenä oireiluna sekä erityispalvelujen tarpeen kasvuna. Varhaiskasvatuksessa lapsista oli tehostetussa tuessa 94 lasta eli 4,45 %, erityisessä tuessa 54 lasta eli 2,75 % sekä esiopetuksen tehostetussa tuessa 24 lasta eli 5,05 % esiopetusikäistä ja erityisessä tuessa 16 lasta eli 3,45 %. Vuoden 2017 tavoitteiksi oli määritelty, että varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa erityistä tukea saavien lasten määrä vähenee 2012 vuoden tasosta. Lastensuojeluasiakkaiden palvelun tarve vuonna 2012 oli suuri, eli 628 eli 6,2 %, 0-20-vuotiaista on lastensuojelun asiakkaita. Vuoden 2017 tavoitteena oli vähentää lastensuojeluasiakkaiden määrää ja osuutta 2012 tasosta. Perheiden tai lapsen syrjäytymisen ehkäisyn tavoitteet vuodelle 2017 olivat mm. varhaiskasvatuksessa tehtävä yhteistyö perheiden kanssa vanhemmuutta korostaen. Perhetyötä lisättiin päiväkoteihin sekä syrjäytymistä ehkäistiin varhaisessa vaiheessa ja tehtiin tarvittavat toimenpiteet. Strategisia toimenpiteitä oli useita mm. asiakaslähtöisten prosessien kehittäminen ja monialaisen yhteistyön kehittäminen ja varhaisen puuttumisen malli ja tukitoimet otettiin käyttöön sekä uusi varhaiskasvatuslaki. (Kuntalaisten hyvinvointiohjelma 2014 – 2017, 7 – 8.)

Lastensuojelullisten palvelujen tarve vuonna 2013 oli Järvenpäässä huolestuttava. Vuonna 2017 painopiste oli vanhemmuuden tukemisessa ja perheen toimintakyvyn vahvistamisessa. Perhekeskus vastaa vanhemmuuden tuen palvelujen koordinoinnista. Strategiset toimenpiteet lastensuojelutarpeen ja palvelujen vähentämiselle vuonna 2017 olivat tiedotus, neuvonta, ohjaus, verkostomainen yhteistyö, sosiaalihuoltolain toimeenpano sekä muut monipuoliset palvelut; mm. vanhemmuuden tuen ja perhetyön malli. (Kuntalaisten hyvinvointiohjelma 2014 – 2017, 10.)

Vanhemmuuden ja perheen tuen tarve on kasvanut. Muualta kaupunkiin siirtyneiden perheiden lähiverkosto on pieni, jolloin kasvatuskumppanuiden ja tuen saaminen tuovat omat haasteensa. Vanhemmilla on pitkät työpäivät ja perheiden yhteinen aika on vähäistä ja huoli lasten sekä nuorten epäterveellisistä elintavoista pohdituttaa. Tilannekuvauksen mukaan hyvinvointi on lisääntynyt vuodesta 2015 ja tilanne on alueen keskitasoa parempi. Vanhemmuus ja perheen arjen sujuminen vaativat tukea ja tätä on huomioitu laajasti kaupungin toiminnassa. Perhekeskus ja muut vertaisryhmät ovat tuessa mukana. Strategisina toimenpiteinä on mm. uusi lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointisuunnitelman toimeenpano ja perheiden vapaa-ajanvietto mahdollisuuksien parantaminen. (Kuntalaisten hyvinvointiohjelma 2014 – 2017, 7 -11.)

Järvenpään kaupungin lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa 2015 (kuvio 5) on määritelty porrastetun tuen palvelut, joihin kuuluvat 0 – 6 -vuotiaille peruspalvelut, matalan kynnyksen palvelut ja erityispalvelut.

KUVIO 5. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma ovat linjassa Sipilän hallituksen ja Järvenpään kaupungin linjausten kanssa.

Palvelutarpeen arviointi kuuluu ensimmäiseen portaaseen eli peruspalveluihin. Hyvinvointisuunnitelmaan on kirjattu, että sosiaalihuoltolain painopiste tulee siirtää ennaltaehkäiseviin ja varhaisen tuen palveluihin.

Kaupungin erityiset kehittämiskohteet ovat yleinen palveluohjaus ja palvelutarpeen arviointi sekä omatyöntekijän nimeäminen erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille. (Järvenpään lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2015, 11–13.)

Haastatteleman perheohjaajan (perheohjaaja, 2017) mukaan, Järvenpään kaupunki on aloittanut palvelutarpeen arvioinnin kehittämisen alle kouluikäisille lapsille ja heidän perheilleen maaliskuussa 2016. Perheohjaajan työhön kuuluu mm. palvelutarpeen arviointi monialaisessa yhteistyössä. Palvelutarpeen arviointi on uusi työmuoto lasten ja nuorten palvelualueella.

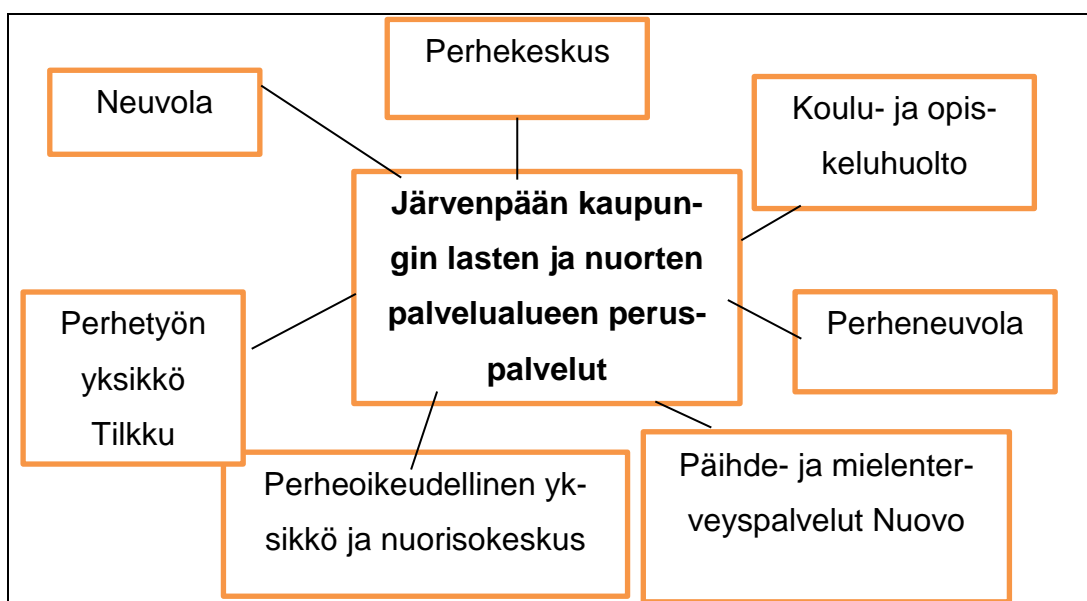
Tämän kehittämishankkeen toimeksiantosopimus on solmittu yhteistyössä Järvenpään kaupungin pienten lasten palvelujen perhekeskuspalvelujen esimiehen kanssa. Lähteiden merkintänä tekstiin ja lähdeluetteluun on tehty poikkeavasti käyttäen henkilöiden ammattinimikkeitä, koska haastateltavat ovat samalla tutkimuskohteita.

2.2 Sosiaalipalvelut lapsille, nuorille ja perheille Järvenpäässä

Järvenpään kaupungin palveluita ovat lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kokonaisuudet, jotka muodostuvat sosiaali-, terveys-, opetus-, liikunta- ja kulttuurialojen palveluista. Nämä täydentyvät seurakunnan, järjestöjen ja erilaisten yksityisten palvelujen kautta. Palvelujen tulee olla asiakaslähtöistä. Asiakaslähtöisyys toteutuu siinä palvelussa, mihin asiakas ottaa ensin yhteyttä. Tukimuotoihin luetaan äitiys- ja lastenneuvola, opiskelijahuolto, varhaiskasvatus, lasten, nuorten ja perheiden sosiaalipalvelut, lasten huomioiminen aikuisten palveluissa, perhekeskustoiminta ja lastensuojelu sekä isyyden selvittäminen. (Järvenpään kaupunki.)

Uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) toi muutoksia lapsiperheiden sosiaalipalveluihin ja lastensuojeluun. Matalankynnyksen palvelun tarjoaminen ja oikea-aikainen tuki tulee olla perheiden ulottuvilla. Kuviossa 6, kuvataan miten lapsiperheiden tukimuodot Järvenpään kaupungissa ovat sijoittuneet. Näitä ovat neuvola, perhekeskus, perheneuvola, koulu- ja opiskelu-

huolto, perhetyöyksikkö Tilkku, perheoikeudellinen yksikkö ja nuorisokeskus sekä matalankynnyksen päihde- ja mielenterveyspalvelut Nuovo. (Järvenpään kaupunki. 2017. Lapsiperheiden sosiaalipalvelut.) Järvenpäässä näitä peruspalveluja tarjotaan lasten ja nuorten palvelualueella. Palvelualue toteutuu varhaiskasvatus- ja perusopetuspalveluja sekä kasvun ja tuen sekä perhesosiaalityön palveluja toteuttamalla ja päättämällä. Tämän palveluorganisaation tehtävänä on lasten ja nuorten turvallinen kasvu ja oppiminen sekä lapsiperheiden vahvistava hyvinvointi ja toimintakyky. (Järvenpään kaupunki. 2017. Lasten- ja nuorten palvelualue.)

KUVIO 6. Matalankynnyksen palvelun tarjoaminen Järvenpään kaupungin peruspalveluissa

Lastensuojelu on Järvenpään kaupungin sosiaalipalvelun yksi palvelumuoto. Lastensuojelun tehtävänä on turvata lapsen oikeus turvalliseen

elämään, mihin kuuluu kasvuympäristö, tasapainoin ja monipuolinen kehitys ja erityinen suojelu. Tärkeimmät tehtävät ovat ehkäisevä lastensuojelu ja varhainen tuki. (Lastensuojelulaki 2007/417.)

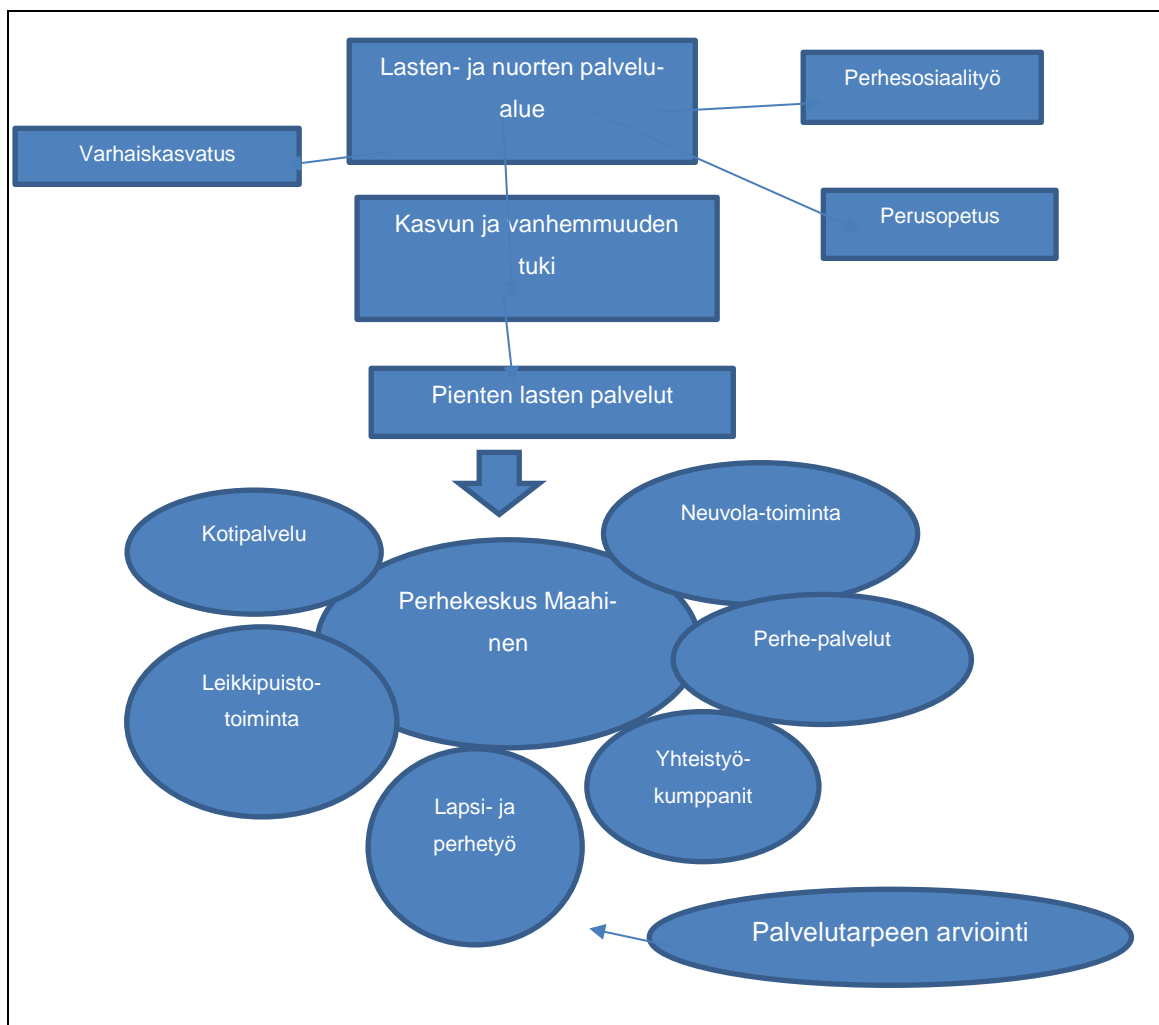
Ehkäisevä lastensuojelu edistää ja turvaa lapsen ja nuoren kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Ehkäisevä lastensuojelulle on tärkeää tukea vanhemmuutta. Ehkäisevä lastensuojelu näkyy kunnan peruspalveluissa äitiys- ja lastenneuvolassa ja terveydenhuollossa, varhaiskasvatuksessa, perhekeskustoiminnassa, opetuksessa ja nuorisotyössä. Ennaltaehkäisevää lastensuojelua tehdään osana lapsille, nuorille ja perheille suunnatuissa palveluissa. Aikuisille suunnatut palvelut ovat esimerkiksi mielenterveys- ja päihdepalvelut, missä pohditaan, tarvitseeko lapsi hoitoa ja tukea vanhemman heikon vanhemmuuden vuoksi. (Lastensuojelulaki 417/2007, 3 a §.)

Erityinen tuki on Järvenpään kaupungin sosiaalipalvelun palvelumuoto. Tämän tuen muoto on suunnattu kouluikäisten ja heidän perheidensä tueksi. Erityisen tuen palveluihin siirrytään, kun oppilas tarvitsee erityistä tukea tai tutkimuksia tai hän tarvitsee terveydellistä tukea. Erityisen tuen tarve selvitetään aina kun huomataan oppilaassa huoli tai riski. Tämä korostuu silloin, kun huomataan perheessä tai ympäristössä tekijöitä jotka ovat vaaraksi nuoren terveydelle, kasvulle ja kehitykselle. Erityistä tukea tarvitsevat asiakkaat voivat olla pitkäaikaissairaita, mielenterveys-, päihde- ja neurologisia ongelmia, kiusaamista ja heillä voi olla toimeentuloon liittyvät ongelmia. Yhteistyötahoja nuoren auttamiseksi ovat muun oppilaitoksen opiskeluhoito, lastensuojelu, opiskelijahuolto ja erikoissairaanhoido. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 3 §; Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Erityinen tuki.)

2.3 Kohdeorganisaationa perhekeskus Maahinen

Järvenpään kaupungin organisaatiossa on kolme palvelualueita, joista yksi on lasten ja nuorten palvelualue (kuvio 7). Tässä palvelualueessa on

neljä avainaluetta; varhaiskasvatus, perusopetus, kasvun ja vanhemmuuden tuki ja perhesosiaalityö (Järvenpää. 2017. Järvenpään kaupungin organisaatio).

KUVIO 7. Lasten- ja nuorten palvelualueen organisaatio ja perhekeskus Maahisen palvelut

Varhaiskasvatuksen avainalueen tehtävänä on tuottaa laadukasta ja moni

puolista varhaiskasvatusta ja esiopetusta (Järvenpää 2017, Varhaiskasvatuksen toimintamuodot). Perusopetuksen avainalueeseen liittyvät perusopetus, koululaisten iltapäivätoiminta ja koulun kerhotoiminta. (Järvenpää 2017. Perusopetus Järvenpäässä). Kasvun ja vanhemmuuden tuen avainalueeseen kuuluvat neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto ja kuraattoritoiminta, psykologipalvelut ja lasten- ja nuorten kuntoutus sekä nuorisotyö (Järvenpää 2017. Lasten ja nuorten palvelualue). Perhesosiaalityön avainalueeseen kuuluvat ehkäisevä työ koulujen kanssa sekä sosiaalihuoltolain mukainen työ, tehostettu lastensuojelun perhetyö, perheoikeudelliset palvelut, lastensuojeluun liittyvät palvelut, perhetukikeskukseen ja jälkihuoltoon liittyvät palvelut sekä sosiaalipäivystykseen liittyvät palvelut (Järvenpää. 2017. Perhesosiaalityö).

Kaikkien näiden neljän lohkon kanssa perheohjaaja tekee yhteistyötä monialaisesti ja moniammatillisesti palvelutarpeen arvioinnin näkökulmasta. Eri lohkojen edustajien tulee tehdä palvelutarpeen arviointipyyntöjä asian ollessa ajankohtainen perheen kanssa. Perheohjaajan mukaan kasvun ja vanhemmuuden tuen alla on Pienten lasten palvelut, mihin palvelutarpeen arviointi kuuluu. Alin tukimuoto perheille on matalan kynnyksen palvelutarpeen arviointi, tämän jälkeen tulevat lastensuojelu ja suurin tuen muoto on erityinen tuki. Lastensuojelu ja erityinen tuki eivät kuulu palvelutarpeen arvioinnin piiriin. (Perheohjaaja 2017.)

Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaan mukaan, luvussa 4 eri palvelujen toteuttamista koskevat eri säännökset. Varhaisen tuen mahdollisuus tulee kartoittaa palvelutarpeen arviointia tehdessä. Laki tavoittelee, että kukaan ei jää ilman tukea sen vuoksi, ettei ole hakenut oikeaa palvelua. (Sosiaalihuoltolain soveltamisoppas 2016, 7.)

Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaan (2016, 18) mukaan, perheohjaaja selvittää perheen kanssa palvelutarpeen arviointia sekä selvittää onko perheellä tarvetta lastensuojelutarpeeseen. Lastensuojelunilmoitusta ja palve-

lutarpeen arviointia ei tehdä molempia edellä mainittuja, vaan näistä toinen ilmoitus tehdään ja samalla arvioidaan lastensuojeluilmoituksen tarpeellisuus. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2016, 9.)

Perhekeskukseen liittyy useita erilaisia matalankynnyksen palveluita palvelutarpeen arvioinnin lisäksi. Pienten lasten palveluyksikköön kuuluvat äitiys- lasten- ja ehkäisyneuvola sekä perhepalvelut. Perhekeskus Maahisessa Naavatiellä ja perhekeskus Pollessa Verstaspihan kadulla toteutetaan Järvenpään kaupungin lapsi - ja perhetyötä. Perhekeskuksissa toimii avoimen varhaiskasvatuksen palveluita kuten leikkipuistotoimintaa, kerhoja ja ryhmiä sekä varhaisen tuen perhetyötä. (Järvenpää. 2017. Perhekeskus Maahinen.)

Järvenpään perhekeskus Maahisessa on toimintaa alle kouluikäisille ja heidän vanhemmilleen. (Järvenpää. 2017. Avoin toiminta). Maahisen neuvolatoiminnan tavoitteena on olla mukana tukemassa perhettä uudella elämäntilanteessa. Perhevalmennus on perheille, jotka odottavat esikoistaan. (Järvenpää. 2017. Neuvolatoiminta.) Moniammatillisessa ohjauksessa mm. Maahisen perhekoulu on perheille ja lasten kanssa työskenteleville. (Järvenpää. 2017. Perhekoulu.) Maahisen vanhempainohjaus on varhaisen tuen kotiin vietävä työmuoto. Maahisen perhekeskuksella on runsaasti eri yhteistyökumppaneita. Näitä ovat mm. Uudenmaan adoptioperheet, Leijonaemot, Mannerheimin lastensuojeluliitto, Järvenpään seurakunta, Vanhempainverkosto, Helsingin Seudun Monikkoperheet ry:n monikkotapaamiset ja Järvenpään Imetystukiryhmä sekä Järvenpään Vaapaaseurakunnan ViaDia. (Järvenpää. 2017. Yhdistykset ja yhteistyökumppanit perhekeskuksessa.)

Järvenpään lapsiperheet voivat saada sosiaalihuoltolain mukaista tilapäistä lapsiperheiden kotipalvelua pykälän 19 mukaisesti. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.) Tavoitteena on tukea perheitä arjen sujumisessa ja auttaa vanhempia jaksamisessa. Painopisteeksi korostuu lasten ja kodin hoitaminen arkisin, henkilökohtaisena hoivana ja huolenpitona, lasten hoitona ja kasvatuksena sekä tavalliseen arkeen liittyvänä tukimuotona. Maksullista

tukea on mahdollista saada, jos perheellä on raskauteen tai vauvanhoitoon liittyviä haasteita, monikkoperheen haasteita, sairaala- tai terapia-käyntejä, vanhempien äkillistä uupumista, perhetilanteen muutokset, vanhemman sairausloma, joka estää lapsen perushoidon (Järvenpää. 2017. Lapsiperheiden kotipalvelu.)

Perhetyö (sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 18 §) on työtä, jota on mahdollista saada vanhemmuuden avuksi ja tueksi. Perhetyö on sosiaalihuoltolain mukaista, ennaltaehkäisevää matalankynnyksen palvelua. Työn kuvaan kuuluu tavata sopimuksen mukaan perhettä sovituksessa paikassa. Työhön tehdään suunnitelma ja tavoitteet, joita arvioidaan yhdessä asiakkaan kanssa. Maksuttomaksi asiakkaaksi pääsee oma-aloitteisesti tai varhaiskasvatuksen, neuvolan ja perheneuvolan kautta. Tapaamisissa keskustellaan vanhempien tai yhteistyötahojen esiin nostamista aiheista. Perhetyö voi tulla tueksi, jos perheellä on haasteita perheeseen liittyvissä asioissa (Järvenpää. 2017. Perhekeskuksen perhetyö – vanhempainohjaus.) Perhekeskuksessa perhetyötä ja vanhempainohjausta tekevät perhekeskuksen toiminnanohjaajat yhdessä perheohjaajan ja perheterapeutin kanssa. Perhetyö on moniammatillista yhteistyötä yhdessä perheen kanssa. Yhteistyökumppaneita voivat olla esimerkiksi neuvola ja varhaiskasvatus. Perhetyön tukena ovat perhekeskuksen monipuolinen ryhmätoiminta ja muu avoin varhaiskasvatus sekä lapsiperheiden kotipalvelu. (Järvenpään kaupunki.2016. Perhekeskuksen perhetyö, vanhempainohjaus. Esite; Perheohjaaja 2017.)

2.4 Tavoite ja tarkoitus

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) velvoittaa, että kaikkien kuntien tulee noudattaa palvelutarpeen arviointia. Laki edellyttää, että perheiden tulee saada tukitoimia sitä tarvittaessa – vähentäen korjaavien toimenpiteiden tarvetta. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2016, 3.)

Kehittämishankkeen tavoitteena on tuottaa koulutusmateriaali pienten lasten palveluihin ja varhaiskasvatuksen käyttöön, liittyen palvelutarpeen arvioinnin prosessiin. Kehittämishankkeen tarkoituksena on kehittää palvelutarpeen arviointiprosessin liittyviä tekijöitä, moniammatillisesti perheohjaajan ja varhaiskasvatuspalvelujen kesken.

3 TIETOPERUSTA POHJANA PALVELUTARPEEN ARVIOINNILLE

3.1 Varhainen tuki

Lapsen kehitystä ja kasvua tukevat lapsen huoltajat siten, että lapsi oppii välittämään itsestään, toisistaan ja yhteisistä asioista. Huoltajan tukena ovat perheen tuki, sosiaaliset verkostot ja yhteiskunnan eri palvelujärjestelmät. Varhainen tuki alkaa lapsiperheissä varhaisessa vaiheessa eli neuvolasta sekä perheeseen ja lapseen liittyvien erilaisten kehittämishankkeiden turvin. Tukemisen tavoite on saada lapselle ja lapsen huoltajille tukea, joka vastaa heidän tarpeisiinsa ja reagoi hyvinvointia uhkaaviin riskeihin. (Lindqvist 2008, 108; Lindqvist 2008, 5.)

Varhainen puuttuminen kuuluu kaikille perheille. Perheiltä toivotaan osallisuutta ja joustavuutta sekä yhteistyötä. Perheen kanssa työskentelevän henkilökunnan tehtävänä on kertoa, koska tarvitaan muiden verkostojen tukea. (Pyhäjoki & Koskimies 2009, 186–187; Nokia, 2014, 5.)

Varhaisen tuen kautta lapsi tai perhe saa matalan kynnyksen avulla tukea. Ajoissa aloitettu tuen saanti vähentävät lastensuojelun tarvetta sekä muita kustannusten nousuun liittyviä tekijöitä. (Hastrup, Hietanen Peltola & Pelkonen 2013, 89–9; Nokia 2016, 5.) Työntekijän tulee määritellä huoli kognitiivisen, emotionaalisen ja moraalisten asioiden kautta ja pyrkiä ratkaisemaan huoli. Työntekijän tulee keskittyä puhumaan jokaisen asiakkaan omasta huolesta eikä ongelmasta. Lähtökohtana on pulma, jonka taustalla on lapsen tilanne ja joka on tehty havaintojen pohjalta. (Eriksson, Arnkil, 2012, 21-22.)

Kuntalaisilla tulee olla matalankynnyksen palvelut tiedossa. Varhainen tuki – kohti käytänteitä oppaan mukaan tietoa saadaan esitteistä ja ilmoitustauluilta. Palveluihin tulee olla helppo tulla. Varhaiskasvatuksen työntekijöillä tulee olla tieto kunnan matalan kynnyksen palveluista. Matalan kynnyksen työmuotoja voivat olla mm. perhevalmennus, erilaiset ryhmämuotoiset työmallit esim. kerhot, vertaisryhmät, perhekohtainen työ esim. kotiapu, leikki- puistot ja monikulttuurinen työ. Varhaiskasvatussyksikön johtajan asenne

henkilökunnan varhaiseen puuttumiseen tulee olla sellaista, että työntekijä ymmärtää varhaisen tuen kokonaisuuden. Ammatillinen asenne ja tietoisuus varhaisen tuen tärkeydestä tukee työntekijää kohtaamaan perheiden huolta herättävät asiat. (Lindqvist 2008, 22.)

Perhetyötä tehdään moniammatillisesti useissa paikoissa kuten neuvolan, varhaiskasvatuksen seurakunnan ja nuorisotyön sekä erilaisten järjestöjen kautta. Perhetyön tavoite on yhdistää monialaisuutta ja -ammatillisuutta sekä lisätä perheiden sosiaalisuutta. (Nätkin & Vuori 2007; Uusimäki 2005, Viitala ym. 2008; Halme ym. 2010; Kemppainen 2008; Rautio 2016, 58 - 59.) Perhetyötä tehdään matalan kynnyksen palveluna eri nivelkohdissa. Kohteena ovat lapsi ja hänen perheensä. Tavoitteena on tukea perheitä arkielämässä ja siihen liittyvissä haasteissa sekä ennaltaehkäistä kriisejä. Raija Hovi-Pulsan (2011, 58) mukaan perhetyö ymmärretään hyvin arkisena käsitteenä ja vähätellään ammatillisen osaamisen merkitystä. Perhetyö näkyy perhepolitiikassa, joka pyrkii ohjaamaan lapsiperheiden toimintaa sekä perhetyötä. (Reijonen 2005, Nätkin & Vuori 2007, Uusimäki 2005; Rautio 2016, 58 -59.)

3.2 Perhekeskustoiminta

Suojelu, osallisuus ja osallistaminen olivat lapsipolitiikan lähtökohtana 1800-luvulla. Perheet kiinnostuivat lapsen kasvattamisesta ilman kuria ja rankaisuja. 1900-luvun taitteessa lastensuojelulait tulivat pohdinnan alle Tanskassa ja Norjassa sekä Ruotsissa. Suomeen lastensuojelulaki tuli vuonna 1936 ja vuonna 1986 lastensuojelulaissa näkyivät lapsen yksilöllisyys ja oikeudellinen subjektivuus. Tämän jälkeen astui voimaan nuorisoriikoslainsäädäntö. Kansalaisia velvoittavat lasta suojelevat käytännöt olivat vuonna 1920 puheenaiheena politiikassa. Toisen maailmansodan jälkeen lapsi nähtiin tulevaisuuden kohteena kuten äitiysneuvola ja nuorisotyö.

Syntyvyyden vähenemistä pelättiin, joten talouden subventointi alkoi laskea hyödykkeen hintaa ja taloudellinen toiminta oli kannustettavaa. Perheet alkoivat saada erilaisia etuja valtiolta, perhelisää, lapsilisää ja äitiysavustusta. Perheiden perustamista kannatettiin kodinperustamislainojen avulla. Hyvinvointivaltion tunnusmerkit olivat 1970 – luvulla, äitiysraha ja kunnallinen päivähoito. Lait lapsen kotihoidon tuesta ja hoitovapaasta tulivat voimaan vuonna 1985. Koulujen pedagogiikka muuttui osallistumiseksi ja vaikutusmahdollisuudet opiskelijoilla lisääntyivät. Suomessa esiintyi täystyöllisyyttä, tasa-arvon edistämistä ja hyvää palkkapolitiikka. Lapsen yksilöllisyyden korostaminen näkyi 2000 – luvun politiikassa. Sosiaaliturvajärjestelmään vaikuttivat työttömyys, osa-aikaisuus ja lisääntyvät määräaikaiset työsuhteet. Lapsille tämä näkyi arkipäivän muutoksina, kuten lapsiköyhyytenä sekä perheiden työelämän ja perhe-elämän muutoksina. Lastensuojeluasiakkuudet ja mielenterveyspalvelut lisääntyivät. Lapseen kohdistuvat suojelutarpeet köyhyyden lisäksi ovat internet ja massamedia. Palveluja on karsittu, mutta lapsen oikeudellinen asema on säilynyt. (Harrikari 2008, 17-21.)

Nykyään kannamme huolta lapsista ja nuorista ja tavoitteena on vaikuttaa heihin vanhempien kautta. Maailmassa kontrolloidaan lapsia enemmän ja lapsia kohtaan on määritelty ankarampia rankaisutoimenpiteitä esim. poliisit ovat koulualueilla ja huumeseulat ovat käytössä. (Harrikari 2008, 22.) Riskejä ennaltaehkäistään - yksinhuoltajuutta, matalaa tulotasoa, työttömyyttä, kodittomuutta, heikkoa tai huonoa vanhemmuutta, vähäistä koulutusta, synnytyksen jälkeistä masennusta, matalaa syntymäpainoa, päihteiden väärinkäyttöä, henkilön erilaisuutta kuten älykkyyttä ja yhteisöllisiä tekijöitä kuten esimerkiksi epäedullisia naapureita. (Harrikari 2008, 27.)

Valtioneuvos kirjasi vuonna 2003 päätöksen, missä sosiaalialan tavoitteena kehittää perhekeskustoimintaa. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi käynnistyi PERHE-hanke (kuviot 8.) PERHE – hanke toteutettiin Suomessa, vuosina 2005 – 2007, josta perhekeskusmallin kehittämistyö ja

suunta sai alkunsa. Hankkeessa keskityttiin vanhemmuuden ja parisuhteen sekä perheiden osallisuuden tukemiseen peruspalveluissa. (Kempainen, 2008, 5.)

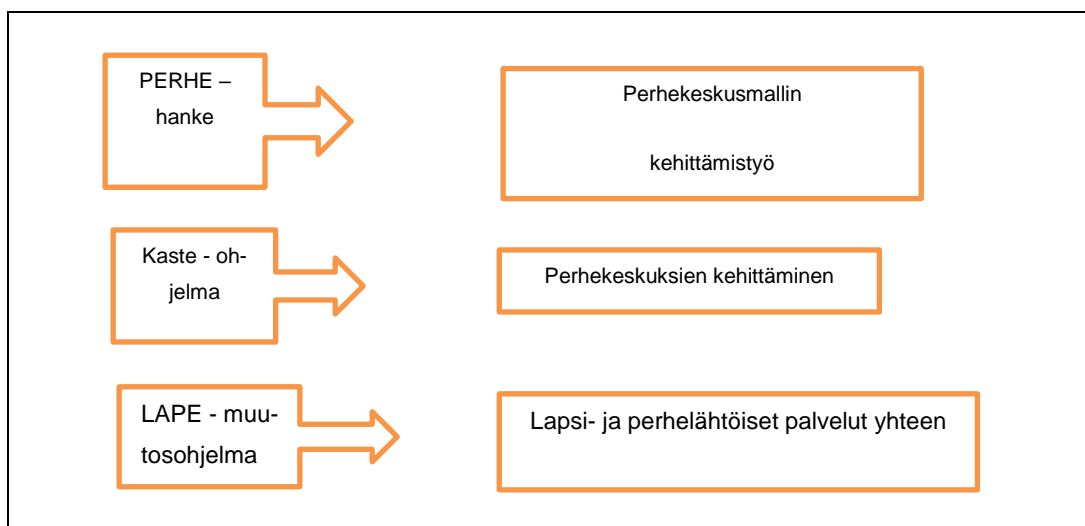
Vuosina 2008 – 2011 välisenä aikana toteutettiin Kaste-ohjelma, jossa kehitettiin perhekeskustoimintaa verkostoitumalla, vertaistukitoiminnalla sekä johtamista monialaiseen perhekeskustoimintaan (Pelkonen, M, 2017, 1 - 2.)

Vuosina 2011- 2015 Kasteohjelman perhekeskustoiminta oli tärkeimpiä ja isoimpia tavoitteita. Keskiössä oli vahvistaa vanhemmuutta ja perheiden osallisuutta. Siellä yhdistyvät vanhempien vertaistuki, neuvola, varhaiskasvatus, perhetyö, järjestöt, seurakunta, lastensuojelu, erityistyöntekijät ja kasvatus- ja perheneuvolatoiminta. Perhekeskuksen hyödyt ovat tukea lapsia ja perheitä, hyödyttää työntekijöitä, palvelujärjestelmää ja koko yhteiskuntaa. Perheet saavat tukea oikea-aikaisesti ja palveluja eri verkostojen tuella. Tuki on monipuolista mm. vanhemmuuden tukemista. (Pelkonen M, 2017, 3 – 4.)

Kasteohjelmaan kuului neljä toimenpidettä. Ensimmäisessä toimenpiteessä mallinettiin perhekeskustoimintamalli. Toisessa toimenpiteessä kehitettiin perhekeskustoiminnan ja erityispalveluiden vuorovaikutteista toimintaa. Kolmannessa toimenpiteessä suunniteltiin ja otettiin käyttöön ohjaus, arviointia ja kehittämistyötä varten tarvittiin välineitä. Neljännessä toimenpiteessä tunnistettiin perhekeskuksessa työskentelevien osaamistarpeet ja niihin liittyvät koulutukset. Toisen toimenpiteen tavoitteena on arvioida lapsen ja perheen tuen tarvetta, joihin osallistuu tarvittaessa moniammatilliset ja -alaiset henkilöt eli palvelutarpeen arviointi tuli ottaa käyttöön. (Pelkonen, M, 2017, 2 – 17.)

Lapsi- ja perhepalvelujen (LAPE) muutosohjelmassa 2016 – 2018 uudistetaan palveluja, jotka perustuvat YK:n lasten oikeuksien sopimukseen. Tavoitteena on lapsi- ja perhelähtöisten palvelujen kokoaminen yhteen lapsen etua ja vanhemmuuden tukea tavoitellen. Tärkeimmät kehittämiskohdeet ovat ehkäisevä ja varhainen tuki sekä hoidon palvelut. Periaatteet ovat lapsen oikeudet ja lapsen etu, voimavarojen vahvistaminen, lapsi- ja

perhelähtöisyys ja perheiden monimuotoisuus. (Petrelius P, & yms. 2016, 5; Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. 2017, 11 - 12.)

KUVIO 8. Monivaiheisella ja pitkällä aikavälillä saatetaan matalan kynnyksen palveluja yhteen

Lapsi- ja perhepalvelujen (LAPE) muutosohjelman tavoitteena on ennaltaehkäisevän työn kautta lisätä hyvinvointia lapsissa, nuorissa ja perheissä.

Ammattilaisten kouluttamisen ja palvelujen kehittämisen kautta vahvistetaan vanhemmuutta, jota kautta tuetaan lapsen ja nuoren kehitystä ja hyvinvointia. Dialogisuuden avulla vahvistetaan yhteistyötä perheiden asuinalueilla. Tuetaan ikäluokkia, vuorovaikutustaitoja ja perheiden yhteenkuuluvuutta ja yksilöllisiä tarpeita ja monimuotoisia perheitä. Nuoren ja perheiden tulee saada tietoa palveluista ja kokonaisuuksista ymmärrettävästi. Vanhemmuutta tuetaan jo neuvola-asiakkuudesta lähtien. (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. 2017, 13.)

Muutosohjelma toteutetaan kahdessa eri vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa lapsen oikeuksia vahvistetaan toimintakulttuurilla. Tähän kuuluu kahdeksan eri tavoitetta, kuten esimerkiksi kehitetään varhaisen tuen menetelmiä ammattilaisille ja lapsen hyvinvoinnin ja palveluiden seurantavälineitä. Toisessa vaiheessa on lapsi- ja perhelähtöiset palvelut. Tässä on kahdeksan tavoitetta, joista ensimmäinen on matalan kynnyksen tuen verkostoituminen eli perhekeskusmalli ja toisena tavoitteena ovat varhaiskasvatus ja koulu lapsen tukena lapsen hyvinvoinnissa. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. 2017. Ohjelma tähtää sirpaleisesta kehittämisestä kokonaisvaltaiseen uudistukseen ja pysyvään muutokseen.)

3.3 Lait ja asetukset

Matalan kynnyksen tarpeellisuuden tunnistamisen ja korjaavien toimintojen turvaamiseksi vaikuttavat kansalliset asetukset, lait ja ohjelmat esimerkiksi lastensuojelulaki 13.4.2007/417: Rätty 2012) ja uusi sosiaalihoitolaki (1301/2014) Rautio 2016, 14).

Järvenpään kaupungin palvelutarpeen arvioinnin tarpeellisuuteen vaikuttavat perustuslaki (731/1999), lastensuojelulaki (417/2007), varhaiskasvatustilaki (36/1973), lapsen etu, lapsen oikeudet (Unicef. Lapsen oikeudet) ja sosiaalihoitolaki (1301/2014) sekä kaupungin omat ohjelmat.

YK:n lasten oikeuksien julistuksen neljännessä periaatteissa sanotaan, että lapsella tulee olla sosiaalinen turva, jonka tuella hän kasvaa ja kehittyy turvallisesti kohti aikuisuutta. Tähän lasketaan kuuluvaksi äidin tukeminen raskauden aikana ja synnytyksen jälkeen. Lasten oikeuksien julistuksen mukaan sopimuksen allekirjoittaneet maat ovat luvanneet edistää sosiaalista kehitystä ja hyviä elinoloja katsomatta ihmisten erilaisuuteen. (Unicef. Lapsen oikeudet.)

Lapsen edun periaatteet näkyvät lapsen oikeuksien sopimuksessa ja EU:n perusoikeuskirjassa sekä lainsäädännössä (Markkanen, 2017, 3-4). Lapsen edun tarkoitus on lapsen oikeuksien, lapsuuden arvon ja sen merkityksen korostaminen (Lapsen oikeuksien sopimuksen käsikirja 2011: 5–6; Markkanen, 2017, 3). Lapsen etu ymmärretään hyvin laajasti, johon liittyy muitakin käsitteitä kuin laki ja sopimukset. Lapsen etu ymmärretään oikeudenmukaisuutena, avoimuutena, luotettavuutena ja turvallisuutena. (Lavikainen ym. 2014: 14–15; Markkanen, 2017, 6.)

Suomen perustuslain (731/1999, 19 §) mukaan, jokaisella on oikeus riittäviin sosiaali- ja terveystalouteihin ja jokaisella on oikeus sosiaaliturvaan sekä sen on tuettava perhettä sekä lapsen hyvinvointia ja yksilöllistä kasvua.

Lastensuojelulain 1 pykälän mukaan, laki turvaa lapsen oikeuden turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun. Lastensuojelulain 25 pykälän lastensuojeluasiakkuus alkaa ilmoitusvelvollisuudesta, kun lapsesta on herännyt huoli hoitoon, huolenpitoon tai kehitykseen liittyen. Ilmoituksen voivat tehdä virkamiehet tai lapsen asiasta huolestuneet kansalaiset. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Varhaiskasvatustalain 11e § mukaan, työtä on tehtävä monialaisessa yhteistyössä (36/1973, 8.5.2015/580). Uudessa varhaiskasvatuksen perusteissa sanotaan, että monialainen yhteistyö tulee olla lapsen edun mukaista ja lapsen asioista tulee neuvotella lapsen kanssa. Monialaiseen yhteistyöhön kuuluvat mm. lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatustal- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten. Yhteistyöhön on saatu lapsen huoltajien suostumus, huomioiden tietojen luovuttaminen eteenpäin ja salassapitosäädökset. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 53.)

Uusi sosiaalihuoltolaki astui voimaan 1.4.2015, (1982/710), joka määrittelee, että kaikilla asiakkailla tulee olla oikeus palvelutarpeen arviointiin (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 36 §).

Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) määritellään miten ja mitä sosiaalipalveluja kunnan on tuotettava sekä mitkä ovat asiakkaan asema ja oikeudet, mitkä ovat keskeiset menettelytavat asiakastyössä ja tietosuojakysymyksissä. Sosiaalihuoltolain tarkoituksena on:

1) edistää ja ylläpitää hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta, 2) vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta, 3) turvata yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet; 4) edistää asiakaskeskeisyyttä sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa; 5) parantaa yhteistyötä sosiaalihuollon ja kunnan eri toimialojen sekä muiden toimijoiden välillä 1–4 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamiseksi. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 1§.)

Sosiaalihuoltolaissa 37 §:ssä, arvioidaan asiakkaan tarvetta tuelle sekä minkä kestoista se on. Arvioinnista löytyvät yhteenveto asiakkaan tilanteesta ja tuen tarpeesta, johtopäätökset asiakkuudesta ja asiakkaan kanta palvelutarpeestaan sekä omantyöntekijän tarpeesta.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014, 41 §), määrittelee *monialaisen yhteistyön* seuraavasti:

”Palvelutarpeen arvioimiseksi, päätösten tekemiseksi ja sosiaalihuollon toteuttamiseksi toimenpiteestä vastaavan sosiaalihuollon viranomaisen on huolehdittava siitä, että käytettävissä on henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden riittävästi asiantuntemusta ja osaamista”.

Lisäksi laissa mainitaan, että muiden tahojen on osallistuttava yhteistyöhön, työntekijän pyynnöstä, palvelutarpeen arviointiin sitä tarvittaessa. Asiakkaalla tulee olla hänen edun mukaiset henkilöt paikalla ja työntekijän on tehtävä yhteistyötä eri yhteistyötahojen ja asiantuntijoiden kanssa tarvittaessa. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 41 §.)

Sosiaalihuoltolaissa käsitellään *palvelutarpeen arvioinnin sisältöä*. Palvelutarpeen arvioinnin järjestäminen tulee tapahtua sosiaalihuoltolain mukaisesti. Tämä tarkoittaa, että asiakassuunnitelma sekä ilmoituksen teko saadaan muille viranomaisille tieto asiakkaan tarpeesta tuelle. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 37 §.)

Yhteydenotto 35 §:ssä kerrotaan viranomaisten tehtävästä, jos palveluksessa on huomannut henkilön, joka tarvitsee palvelutarpeen arvioinnin selvitystä.

”Jos terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tarkoitettu terveydenhuollon ammattihenkilö, sosiaalikuraattori taikka sosiaalitoimen, opetustoimen, liikuntatoimen, lasten päivähoidon, pelastuslaitoksen, Hätäkeskuslaitoksen, Tullin, poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen, työ- ja elinkeinoviranomaisen, Kansaneläkelaitoksen tai ulosottoviranomaisen palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää henkilöstä, jonka sosiaalihuollon tarve on ilmeinen, hänen on ohjattava henkilö hakemaan sosiaalipalveluja tai henkilön antaessa suostumuksensa otettava yhteyttä kunnallisesta sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen, jotta tuen tarve arvioitaisiin”.
(Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.)

Asiakkuuden alkamista ja päättymistä koskeva 34 § alkaa siitä, kun sosiaalihuollon työntekijä on saanut tietää henkilöstä, joka tarvitsee sosiaalipalveluja. Asiakkuus on päättynyt, kun todetaan, ettei palvelulle ei ole enää tarvetta. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.)

Sosiaalihuoltolain 36 § todetaan, että sosiaalihuollon työntekijän on välittömästi arvioitava kiireellisyyden tarve saatuaan tiedon asiakkaasta. Palvelutarpeen arviointi on tehtävä yhdestä seitsemän arkipäivän kuluessa, jos kyseessä on erityistä tukea tarvitseva lapsi tai henkilö, joka saa vammaisuuksista annetun lain mukaista ylintä hoitotukea tai yli 75-vuotias henkilö. Kun kyseessä on lastensuojelun tarpeessa oleva lapsi, tulee sosiaalivyöntekijän arvioida lastensuojelun tarpeen lastensuojelulain mukaisesti. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 36 §.)

Sosiaalihuoltolain 36 § jatkuu siten, että palvelua arvioitaessa tulee asiakkaan elämäntilanne huomioida ja arvioida yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa omaisten tai läheisten sekä muiden toimijoiden kanssa hänen tilannettaan. Asiakkaalle tulee kertoa hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot palvelujen toteuttamisesta ja vaikutuksista ja lisäksi tulee huomioida että, asiakas ymmärtää arvioinnista annettavan sisällön ja merkityksen. Asiakkaan itsemääräämisoikeutta on kunnioitettava

ja huomioitava. Jos kyseessä on lapsi, nuori tai erityistä tukea tarvitseva, asiakkaan toiveet, mielipiteet ja yksilölliset tarpeet on huomioitava. Palvelutarpeen arviointi sisältää yhteenvedon asiakkaan tilanteesta ja sosiaalipalvelujen ja tuen tarpeesta. Ammattihenkilöstön johtopäätökset asiakkaan edellytyksistä ja asiakkaan mielipiteen ja näkemyksen palvelutarpeen arvioinnista sekä omatyöntekijän tarpeellisuudesta tulee huomioida. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.)

Omatyöntekijää ei tarvitse asiakkaalle nimetä, jos hänelle on nimetty muu palveluista vastaava. *Omatyöntekijää* ei myöskään tarvita, jos tuen tarve on tilapäistä tai lyhytaikaista tai jos asiakkaalla on tuki muualla. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen työntekijänä tulee olla sosiaalityöntekijä. Asiakas saa omatyöntekijän sitä halutessaan ja hänet nimetään palvelutarpeen arvioinnin tekohetkellä. *Omatyöntekijää* voidaan vaihtaa palvelun aikana, pakottavan syyn tai asiakkaan edun vuoksi. *Omatyöntekijän* tehtävänä on tukea asiakasta ja auttaa häntä toteuttamaan asiakassuunnitelman tavoitteet sekä hän seuraa, ohjaa ja neuvoo, vastaako tuki asiakkaan tarpeita ja miten ne saavutetaan. Asiakkaan omatyöntekijän vaihtumista voidaan estää parityöskentelyn avulla yli toimialojen. (Sosiaalihuoltolaki, soveltamisopas, 2016, 42 §, 91–92.)

Sosiaalipalvelun erityinen tuki on lain mukaan määritelty henkilölle, jolla on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada sosiaalihuollon palveluja. Näitä syitä voivat olla kognitiivinen tai psyykinen vamma tai sairaus, päihteiden väärinkäyttö, usean tuen tarpeen yhtäaikainen tarve liittymättä ikään. Tämän lisäksi erityistä tukea tarvitsevaa lasta on lapsi jonka kasvuolosuhteet ovat vaarantuneet tai ne eivät turvaa lapsen terveyttä ja kehitystä. Lapsi voi itse vaarantaa käytöksellään terveyttään tai kehitystään. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 3 §.) Erityisellä tuella tarkoitetaan asiakasta, jolla on päihde-, mielenterveys- tai vammaislain säädäntöön liittyvää asiakkuutta. Asiakkaalla on haasteellista tulla kuulluksi, on viranomaisilla tällöin korkea vastuu asiakkaan ja omien tietojen ja havainnoinnin kautta saattaa tieto tarvittaville tahoille palvelujen kehittämiseksi. (Sosiaalihuoltolaki, soveltamisopas, 2016, 8§, 20.)

Perhekeskuspalvelujen esimiehen mukaan erityistä tukea tarvitsee henkilö, joka ei osaa suomen kieltä (Sosiaalitoimen esimies, 2017).

Sosiaalihuoltolain mukaan lapsen asioista vastaavan työntekijän tulee tavata lasta asiakassuunnitelmaan tehdyn suunnitelman mukaisesti riittävän usein ja henkilökohtaisesti. (Sosiaalihuoltolaki, soveltamisopas, 2016, 38 §, 91.)

Perhetyö 18 § on hyvinvoinnin tukemista sosiaaliohjauksella ja muilla keinoilla, mitä asiakas ja hänen perheensä tai asiakkaan hoidosta vastaava henkilö tarvitsee. Avulla ja tuella vaikutetaan lisääntyviin henkilön voimavaroihin ja dialogin parantamiseen. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.) *Kotipalvelu 19 §* liittyy lain mukaan ihmisten arkielämän tukemiseen kotipalvelun keinoin. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.)

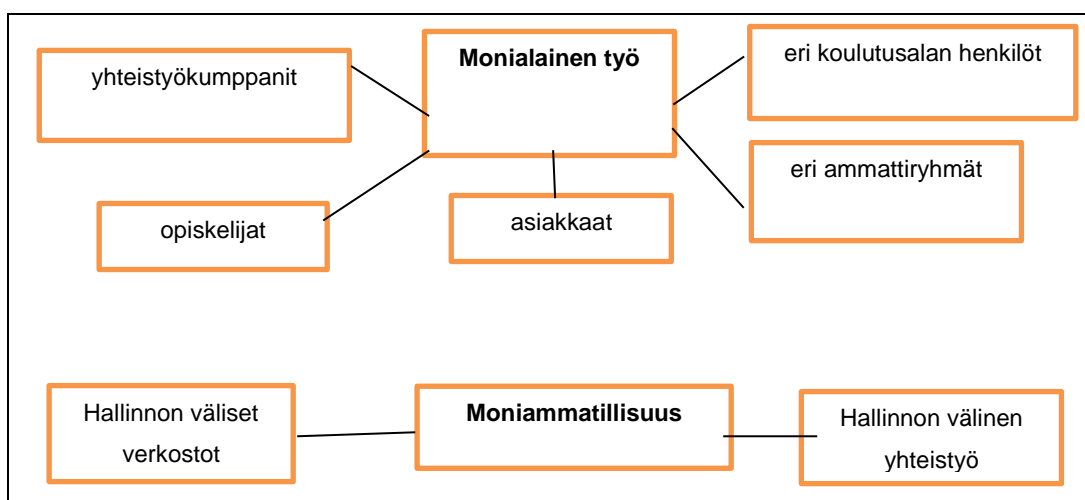
3.4 Monialaisuus ja moniammatillisuus

Monialaisuus ja moniammatillisuus nähdään osittain synonyymeina ja käsitteen käyttö on epätarkkaa. Uudenlainen tapa työskennellä, yhden luukun palvelukeskukset, tuovat esille uusia työmuotoja. Sen onnistumiseksi tarvitaan monialaista osaamista. (Pukkila, 2015.)

Moniammatillinen yhteistyö on haasteellista saada toimimaan. (Mattila 2011, 134.) Lapsella tulee olla luotettava ja turvallinen aikuinen, joka on hänen puolellaan. Omista vanhemmista ei aina ole tarjoamaan turvallisuutta lapselle, jonka vuoksi lapsella tulee olla joku, joka ajattelee hänen etuaan. (Mattila 2011, 19.)

Henkilökunnan tulee pohtia, miten asioita otetaan puheeksi. Asiat tulee puhua suoraan väärinkäsitysten välttämiseksi. Monialainen yhteistyö on tärkeä työmuoto. (Eriksson, Arnkil 2012, 22–24.)

Monialaiseen yhteistyöhön (1301/2014, 41 §), (kuvio 9) tarvitaan eri asiantuntijoiden tiimi- ja verkostotyötaitoja. (Koskela 2013, 17; Nykänen 2010, 58–59; Pukkila 2015.) Monialaista yhteistyötä tehdään laajasti eri tahojen kanssa. Eri ammattiryhmistä, asiakkaista, opiskelijoita eri koulutusaloilta ja yhteistyökumppaneista saadaan tiimiin jäseniä.

KUVIO 9. Monialainen ja moniammatillinen yhteistyö

Moniammatillinen työ on pienempimuotoista yhteistyötä mm. yhden organisaation sisällä tai eri hallinnonalojen verkostomaista yhteistyötä olevaa työtä (Koskela 2013, 17; Nykänen 2010, 58–59; Pukkila ym. 2015).

Tässä kehittämishankkeessani keskityn moniammatillisen yhteistyöhön, koska kehittämishankkeen tapahtuu saman hallinnon sisällä eli varhaiskasvatuksen esimiesten ja perheohjaajan väliseen yhteistyöhön.

Moniammatillinen työote kehittää ammatillisuutta ja korostaa moniammatillisen yhteistyön merkitystä ennaltaehkäisevässä työssä. Hyvin toimiva mo-

niamatillinen yhteistyö antaa Lommin (Pärnä 2012,58) mukaan voimavaroja työntekijälle ja tukea sitä tarvitsevalle perheelle. Moniammatillisuus on eri ammattialojen tiedon jakamista. Arviointi ja asiantuntijuus ja osaamisen kautta jaettu tieto on eri ammattialojen välistä yhteistyötä. (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 33–34; Karila & Nummenmaa 2001, 7; Noppari 2008, 12; Lommi S, Seppälä-Grönman 2014, 29-30.)

Moniammatillinen yhteistyö on yhteistä halua tehdä tavoitteellista ja suunnitelmallista työtä, positiivisen asenteen ja vuorovaikutuksen kautta. (Arponen ym. 2004; Pärnä 2012, 207). Yhteistyön lähtökohtana on lapsiperheen tarpeen ymmärtäminen. (Pärnä 2012, 206) Yhteistyö sujuu, kun se tukee asiakkaan omia voimavaroja ja asiakas saa olla itsensä asiantuntijana. (Pärnä 2012, 219.) Moniammatillisen yhteistyön edellytyksenä on asiakaslähtöinen yhteistyön tarve, luottamus kolleegaan ja ammattimaisten rajojen ylittämistä. Tavoitteet saavutetaan moniammatillisesti, kun suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä. Tuloksellinen moniammatillinen yhteistyö toteutuu, kun se voimaannuttaa asiakasta ja työntekijää sekä kehittää moniammatillista osaamista ja palveluiden rakennetta. (Pärnä 2012, 218.)

Isoherrasen väitöskirjan tutkimus osoitti, että hyvin toimivaan moniammatilliseen tiimiin tarvitaan asiantuntijoiden välinen hyvä yhteistyö. Toisilta saadaan tukea ja työkavereihin voidaan luottaa. Tämä auttoi työssä jaksamisessa. Tiimityöskentely tulee olla yhdessä työskentelyä jakamalla tietoa ja ylitetään rooleja. Tiimit tarvitsevat toimiakseen moniammatillisesti yhteisiä pelisääntöjä ajattelun ja yhteistyön ymmärtämiseksi, yhteistä kehitysprosessia, yhteistyöhön suuntautunutta johtajuutta, harjoittelua kommunikointiin, samanlaista ajattelua tiimityöskentelyyn sekä sosiaalisuutta tukevaa sekä organisaatiolta saatavaa vaativaa tukea (Isoherranen, 2012, 5, 32, 37.)

Salassapitoon kuuluvat sosiaalihuollon asiakirjat. Nämä sisältävät tietoja sosiaalihuollon asiakkaasta. Tiedot ovat salassa pidettäviä, joita ei saa luovuttaa muualle nähtäväksi. Vaitiolovelvollisena ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoja, jotka ovat asiakirjaan merkittynä

salassa pidettäviä. Tietoja saa antaa, jos tieto on tarpeen lapsen edun vuoksi. Salassa pidettävä tiedon antaminen on asiakkaan hoidon ja huollon turvaamista. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812. 14 §, 15 §, 17 §.)

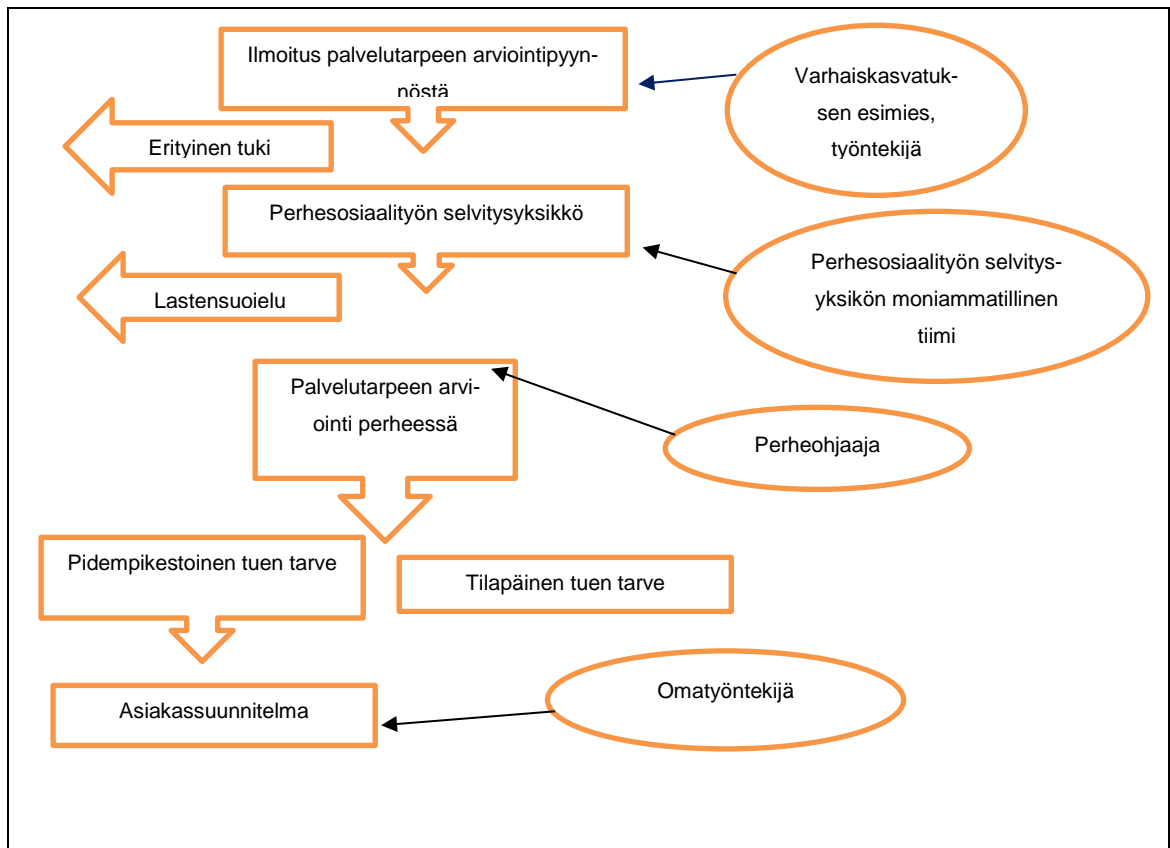
Päiväkodissa tulee pohtia varhaisen puuttumisen kohdatessa perhettä, keitä se koskettaa moniammatillisesti. Ymmärrys tuen tarpeesta tulee olla moniammatilliseen ryhmään kuuluvilla jäsenillä sama. Muuten ryhmässä olo on turhauttavaa ja yhteistyöhalukkuus vähenee. (Honkanen, 2010, 216; Mäkelä J. 2012, 38.) Työntekijän tulee ottaa huoli puheeksi ja tarjota erilaisia vaihtoehtoja tuen saamiseksi ja arvioida perheiden kanssa parasta tukimuotoa. (Mäkelä, 2012, 21 – 22.)

Sosiaalihuoltolain (1301/2014, 41 §) mukaisessa monialaisessa yhteistyössä asiakkaalle on eduksi saada hänen tarpeen mukaista sosiaalihuollon ja muiden toimijoiden muodostama kokonaisuus. Asiakkaan suostumuksella yhteistyötä voidaan tehdä muiden toimijoiden ja omaisten sekä läheisten kanssa. Muiden toimijoiden on velvollisuus osallistua palvelutarpeen arvontiin ja suunnitelman tekemiseen.

Ilman asiakkaan lupaa hänen tietojensa siirtämiseen muille toimijoille on lailla säädetty peruste. Muille yhteistyötahoille asiakkaan tiedot saa antaa, jos asiakas tarvitsee hoitoa ja huoltoa terveyden, kehityksen tai turvallisuuden vaarantumisen vuoksi. Tämä toteutuu, jos hoidon tai huollon tarvetta ei pystytä muulla tavoin selvittämään tai toteuttamaan. Tiedot ovat tarpeen lapsen edun vuoksi tai kyseessä ovat asiakkaan välttämättömien etujen ja oikeuksien turvaaminen ja asiakkaat eivät kykene arvioimaan asian merkitystä. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812, 17 §.)

3.5 Perheohjaajan tehtävä ja palvelutarpeen arvioinnin prosessi

Perheohjaaja tekee sosiaalihuoltolain mukaista palvelutarpeen arviointia alle kouluikäisille lapsille ja heidän perheilleen (1301/2014, 36 §). Sosiaalihuoltolain (1301/2014, 42 §) mukaan omatyöntekijä tekee yhteistyötä perheen kanssa ja järjestää moniammatillisessa yhteistyössä tarvittavat tukimuodot perheelle. Työn käynnistymisen lähtökohtana on perheestä saatu 35 § mukainen ilmoitus (kuvio 10).

KUVIO 10. Palvelutarpeen arvioinnin selvityspyynnöstä alkava prosessi

Ilmoituksen voi tehdä perhe itse tai joku perheen kanssa työskentelevä

ammattihenkilö. Huoli lapsesta on voinut tulla esille lastensuojeluilmoituksen kautta. Mahdollista on, että palvelutarpeen arviointikartoituksen jälkeen lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.)

Ensimmäinen ”alkustartti” tulevalle palvelutarpeen arvioinnille on huolen herääminen päiväkodissa, lapsesta tai perheestä. Varhaiskasvatuksen esimies tai työntekijä kohtaa perheen kertoakseen heille palvelutarpeen arvioinnin selvityspyynnön tarpeesta. Tärkeää on yhteistyön sujumisen kannalta, että kohtaaminen sujuisi hyvin. Keskustelussa haetaan yhteistyötä, joka on hyvä alku perheen palvelutarpeen arvioinnille sosiaalihuollossa. (Perheohjaaja 2017). Perheohjaaja ratkaisee yhteistyössä lapsen ja/tai hänen perheensä kanssa, mitä tukimuotoja he tarvitsevat eli minkälaiset tukimuodot vastaavat asiakkaiden tarpeita. Tukimuotoina voivat olla esimerkiksi, päiväkotia, neuvola, perheterapeutti, erityislastentarhanopettaja ja/tai eri tutkimustahot. Tämän jälkeen perheohjaaja tekee selvityksen asiakkaan asiasta ja päättää mahdollisesta omatyöntekijästä. Omatyöntekijän tehtävänä on olla asiakkaan koordinoija, joka valvoo käyttäkö asiakas kaikkia saamiaan tukimuotoja. Omatyöntekijä voi olla perhekeskuksen ohjaaja, vanhempainohjauksen perhetyöntekijä tai perheneuvolan perheterapeutti, joka vastaa asiakassuunnitelman tekemisestä. Asiakassuunnitelma tehdään, kun palvelutarve katsotaan pitkäkestoiseksi tai kun kysymys ei ole ainoastaan ohjauksesta tai neuvonnasta. (Perheohjaaja 2017.)

Lapsen hyvinvointia voidaan turvata tai uhata erilaisilla tekijöillä, jotka liittyvät lapseen itseensä, vanhemmuuteen, perheeseen tai ympäristön tekijöihin. Perheen riskien tunnistaminen on tärkeää lapsen kehityksen ja kasvun kannalta. Niiden avulla voidaan arvioida lapsen hyvinvointia. (Varhainen tuki – kohti hyvä käytäntöjä 2008, 12.)

Sosiaalihuollon ammattihenkilönä voi toimia henkilö, joka on laillistettu ammattihenkilö ja hänellä on oikeus käyttää sosiaalihuollon ammattihenkilön ammattinimikettä. Hän voi toimia asianomaisessa ammatissa käyttäen am-

mattinimikettään. Nimikesuojatussa ammattihenkilön tehtävässä voi työskennellä lisäksi sellainen henkilö, jolla on riittävä koulutus, kokemus ja ammattitaito. (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä, 817/2015, 3§.)

”Palvelutarpeen arvioinnista vastaa palvelutarpeen arvioimisen kannalta tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammattihenkilöstä annetun lain (817/2015) 3 §:ssä tarkoitettu sosiaalihuollon ammattihenkilö, jollei muualla laissa toisin säädetä. Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja muiden erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden palvelutarpeen arvioinnin tekemisestä vastaa virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä. (22.4.2016/292) ” (Sosiaalihuoltolaki soveltamisopas, 2016, 76.)

Perheohjaajan tehtävän tavoitteena ja tarkoituksena on perheiden arjen sujuminen matalan kynnyksen tuella. Perheohjaajan työ on ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea antavaa palvelua alle kouluikäisille lapsille ja perheille. Työ perustuu sosiaalihuoltolakiin. Perheohjaaja tekee palvelutarpeen arviointeja ja toimii tarvittaessa omatyöntekijänä. (Perheohjaaja 2017.) Perheohjaajan tulee järjestää perheelle tarpeellinen tuki ja arvioida suunnitelmallisesti palvelujen tarvetta. Perheohjaajan on tärkeää tukea perheen kasvatustyötä ja vanhemmuutta. Työtä tehdään kokonaisvaltaisesti perheen hyväksi. Tarvittaessa moniammatilliseen tiiviiseen yhteistyöhön perheohjaajan kanssa kuuluvat erityisen tuen sosiaalityöntekijä sekä perhesosiaalityön selvitystiimi, lastensuojelu, aikuissosiaalityö ja vammaispalvelut. (Särkkä, J, 2017.)

Perheohjaaja ohjaa perheen tarvittaessa lapsiperheiden kotipalveluun. (Särkkä, J, 2017.) Kotipalvelun tukitoimen tavoitteena on ennaltaehkäisy ja varhainen tukeminen jo varhaisessa vaiheessa. Tarkoituksena on ennaltaehkäistä ongelmien kasvamista sekä vähentää muita yhteiskunnan palveluiden tarpeita. Kotipalvelua voi saada, kun syynä on toimintakyvyn aleneminen tai erityinen perhe- tai elämäntilanne. (Sosiaalihuoltolaki, soveltamisopas, 2016, 41.)

Yhteistyötä rakentaessa perhe saattaa tuntea olonsa epä mukavaksi ja pelokkaaksi tai ärtyneeksi. He voivat olla varautuneita tai yhteistyökykyisiä.

Avun saaminen voi olla uusi työmuoto perheille. On tärkeää, että auttamissuhde rakentuisi alusta alkaen hyvin. Tämä auttaa tuen nopeaa saantia perheelle. (Hilton D, 2006, 46–47.)

Perheohjaajan teemahaastattelussa perheohjaaja selvitti, miten palvelutarpeen arviointiprosessi etenee. Sosiaalihuoltolain mukaiset yhteydenotot tuen ja palveluiden tarpeen arvioimiselle sekä lastensuojeluilmoitukset osoitetaan perhesosiaalityön selvitysyksikköön, virka-ajan ulkopuolella vastaanottamisesta vastaa sosiaalipäivystys.

Perhesosiaalityön selvitysyksikköön yhteydenoton on voinut tehdä esimerkiksi varhaiskasvatusyksikkö tai muu lapsen ja perheen kanssa toimiva taho, perheen läheinen tai perhe itse. Palvelutarpeen arviointilomakkeen voi tulostaa Järvenpään kaupungin nettisivuilta nimellä: ”yhteydenotto sosiaalihuollon tuen tarpeen arvioimiseksi”, https://www.jarvenpaa.fi/attachments/text_editor/10034.pdf. Kerran viikossa on perhesosiaalityön selvitysyksikön tiimipalaveri, mihin osallistuvat perheohjaaja ja selvitystiimin työntekijä sekä perhetyöyksikön Tilkun perheohjaajia. Tässä palaverissa päätetään, mitkä palvelutarpeen arvioinnit siirtyvät perheohjaajalle ja voiko hän työskennellä yksin perheen kanssa. Perheohjaajan asiakkuuteen ohjautuvat perheet, joissa on alle kouluikäinen lapsi tai lapsia. Tarvittaessa perheohjaaja pyytää sosiaalityöntekijän työpariksi tai konsultoi häntä. Jos asiakkaalla on erityisen tuen tai lastensuojelun tarvetta tai perheessä päihde- tai väkivaltaan liittyvää problematiikkaa, vastuutyöntekijänä toimii sosiaalityöntekijä ja tarpeen mukaisesti perheohjaaja toimii työparina. Perheohjaajalla on tuntemusta pienistä lapsista ja tästä näkökulmasta voi tukea perhettä. (Perheohjaaja 2017.)

Palvelutarpeen selvittämisen tavoitteena on selvittää, onko asiakkaalla tuen tarvetta. Tuki voi olla tilapäistä, toistuvaa tai pitkäaikaista. (Sosiaalihuoltolaki, soveltamisopas, 2016, 83.) Kun tuen tarve on pysyvää tai pitkäaikaista järjestetään tuki siten, että palvelu on jatkuvaa, ellei palvelu ole epäedullista asiakkaalle. Tilapäisessä tuen tarpeessa ei tarvita omatyöntekijää eikä tehdä asiakassuunnitelmaa. Tilapäiseen palvelutarpeeseen on

tärkeää reagoida oikea-aikaisesti, koska näin saadaan ennaltaehkäistyä pidempiaikaista tuen tarvetta. Tavoitteena on asiakkaan itsenäinen selviytyminen arjesta ja tuen päättymisen sovitun ajan kuluessa. (Sosiaalihuoltolaki, soveltamisopas, 2016, 83–84.)

Kun perhesosiaalityön selvitysyksikön moniammatillisessa tiimipalaverissa on selvitetty, ketkä asiakkaat kuuluvat perheohjaajalle, ottaa hän yhteyttä alle kouluikäisten perheeseen, johon tehdään palvelutarpeen arviointi. Tapaamisessa hän kirjaa perheeseen liittyvää tietoa. Kirjauksessa näkyy: perhetiedot, yhteydenotto, arvioinnin aikana työskentely, isä/äidin näkemys, vanhempien näkemys, perheen läheisverkosto, käytössä olevat tukitoimet, ammattihenkilön näkemys ja johtopäätökset. Jos palvelutarpeen arviointipyyntöselvitys päiväkodista on tehty yhteistyössä perheen kanssa, on perheen ja perheohjaajan tapaaminen sujuvampaa. Perhe on silloin motivoitunut selvittämään palvelutarpeitaan. Perheohjaaja ja perhe yhdessä selvittävät mitä tukea perhe tarvitsee. (Perheohjaaja 2017.)

Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaan mukaan palvelutarpeen arvioinnin sisällössä selvitetään, onko asiakkaalla tuen tarvetta. Palvelutarpeen arviointi sisältää yhteenvedon asiakkaan tilanteesta tai sosiaalipalvelujen ja erityisen tuen tarpeesta sekä johtopäätökset asiakkuuden edellytyksistä. Sisällöstä selviää asiakkaan mielipiteen ja näkemyksen palvelutarpeestaan sekä omatyöntekijän tarpeellisuudesta. (Sosiaalihuoltolaki, soveltamisopas, 2016, 84.)

Perheohjaaja arvioi ovatko tuet auttaneet ja onko niitä käytetty. Lisäksi hän pohtii asiakkaan kanssa, onko tarvetta tuen jatkamiselle tai omatyöntekijälle. Jos tuet ja palvelut eivät ole lähteneet käyntiin 3 kuukauden sisällä, arvioidaan, tarvitaanko mitä ja minkälaista tukea sekä onko mahdollisesti nimettyä omatyöntekijää. (Perheohjaaja 2017.)

Kun palvelutarpeen arvioinnissa selviää asiakkaan tarvitsevan pitempikes-
toisempaa tukea, tehdään hänelle silloin asiakassuunnitelma omatyöntekijän kanssa, joka on säädetty sosiaalihuoltolain 39§. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.)

Asiakassuunnitelma sisältää asiakkaan ja ammatillisen arvion tuen tarpeesta, asiakkaan ja ammatillisen arvion tarvittavasta tuesta, omatyöntekijän ja muun asiakkaan asioista vastaavan työntekijän arvion palveluista ja niiden kestosta, tapaamiset palveluja tekevien henkilöiden kanssa, asiakkaan ja ammatillisen arvion asiakkaan vahvuuksista ja voimavaroista sekä sosiaalihuollon avun kautta tulleet tavoitteet sekä arvio asiakkuuden pituudesta, tiedot yhteistyötahoista ja suunnitelma toteutumisen, tavoitteiden ja tarpeiden seurannasta sekä arvioinnista. Asiakassuunnitelmaa arvioidaan tarvittaessa. Eri hallinnonalojen ja tukitoimien yhteensovittaminen tulee suunnitella sen mukaisesti. (Sosiaalihuoltolaki, soveltamisopas, 2016, 84.)

4 KEHITTÄMISHANKKEEN MENETELMÄT

4.1 Tutkimuksellinen kehittäminen

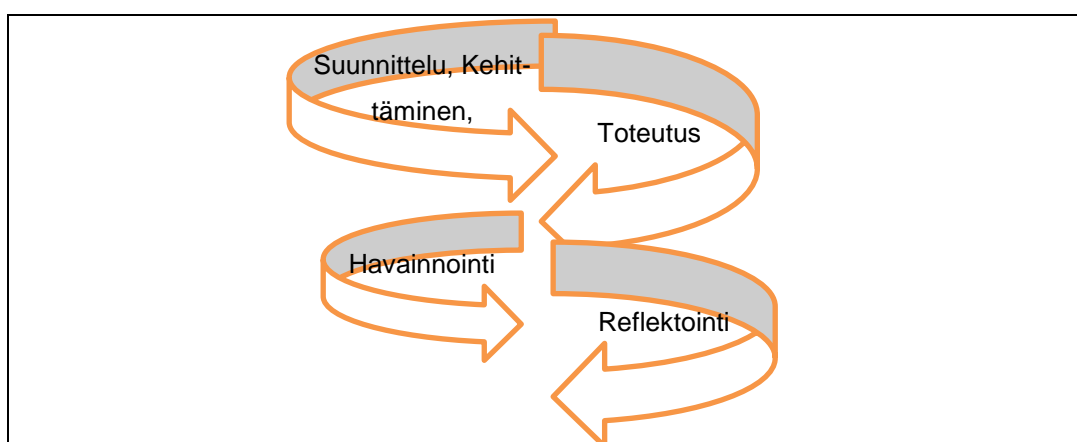
Tutkimuksellisella kehittämisellä tarkoitetaan systemaattista toimintaa tiedon lisäämiseksi ja tiedon käyttämistä uusien sovellusten löytämiseksi. Toiminnan tavoitteena on luoda jotain uutta. Kehittäminen on aktiivista toimintaa, jonka avulla tavoitellaan kehittymistä. Kehittymiseen liittyy yleensä muutos parempaan. Perustutkimus, soveltava tutkimus ja kehittämistyö ovat tutkimuksellisen kehittämisen osia. (Heikkilä, Jokinen, Nurmela 2008, 18–23.)

Tutkimus- ja kehittämistoiminta tapahtuu usein ennalta määritetyn jakson aikana, hankkeena. Hanke on aikataulutettu, kestäviin tuloksiin pyrkivä tehtävien kokonaisuus. Hankkeessa määritellään päämäärä, johon pyritään suunnitelmallisesti edeten. Hankkeella on alku, suunnitelma ja toteuttajat sekä se päättyy sovittuna ajankohtana tai sovitulla tavalla. (Heikkilä, Jokinen, Nurmela 2008, 25). Kehittämishankkeen jakaminen vaiheisiin on tärkeää, sillä suunnittelemalla ja osittamalla hanke voidaan saada toteuttamiskelpoisiin osiin. Samalla toiminta tulee näkyväksi ja on paremmin ymmärrettävissä ja arvioitavissa. (Salonen 2013, 21.)

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on paljon erilaisia tapoja tutkia aihetta. Tutkimus voi olla induktio eli aineistolähtöistä tai deduktio eli teorialähtöistä. Näitä päättelymuotoja voi esiintyä samassa tutkimuksessa. (Tuomi ja Sarajärvi, 2018, 107.) Abduktiivinen päättely eli teoriasidonnainen lähestymistapa on vallitseva kehittämissankkeessani. (Tuomi ja Sarajärvi, 2002, 99).

Kehittämissankkeeni perustuu suoraan teoriaan. Aineistoon tehdyt havainnot selittyvät teorian kautta tai saavat sitä kautta vahvistusta. Laadullinen tutkimus ei syvenny tilastoihin, se avaa ilmiöitä, tapahtumaa tai tiettyä toimintaa. Henkilöt, jotka osallistuvat antamaan tietoa ilmiöstä ovat alan asiantuntijoita. Heillä on paljon tietoa tai kokemusta asiasta. (Tuomi, Sarajärvi, 2018, 98.)

Spiraalimaisuus näkyi työssäni siten, että jouduin palaamaan edellisille kehille saadessani uutta tietoa ohjausryhmältäni, uuden oppimisen eli tiedon kautta sekä teemahaastattelujen ja sähköpostikyselyn kautta. Lisäksi jouduin huomioimaan inhimillisiä ja sosiaalisia piirteitä, jotka olivat läsnä kehittämishankkeessani lähes koko ajan. Kehät ovat perusteltuja, (kuvio 11) organisoituja, toteutettuja ja arvioituja.

KUVIO 11. Toimintatutkimus korostaa spiraalimaista kehittämisprosessia johon sisältyy suunnittelu, toteutus, havainnointi ja reflektointi

Näitä nimettyjä kehiä voi olla useita, jotka ovat jatkuvaa prosessia. Spiraalimaisuus lähtee ensimmäisestä kehästä ja jatkuu useampaan seuraaviin kehiin perusteluineen. Kuitenkin voin palata alkuperäiseen kehään ja arvioida ja kehittää sitä uudestaan. Kehittämistoiminnan tuloksen asetan arviotavaksi useasti. Työ on pitkäjänteistä prosessia. Ensimmäinen kehä on lähtökohta kehittämiselle, jonka jälkeen perusteluita, organisoituja, toteutettuja ja arvioita tarkastelen useasti. Kehittämishankkeeni täydentyi prosessin aikana. Arviointivaiheessa tapahtuu lopullinen kehittyminen, joka voi kehittyä myöhemmin lisää. (Toikko, T, Rantanen, T, 2009, 66–67.)

Kehittämishankesuunnitelman rakenne voidaan jakaa neljään kategoriaan; jotka ovat tausta- ja tietoperusta, kehittämishankekuvaus, arviointi ja yhteenveto sekä liitteet. (Salonen, 2013, 26).

Tausta- ja tietoperustan osiossa kartoitetaan kehittämis- ja toimintaympäristö sekä tausta ja tarve kehittämishankkeelle. (Salonen, 2013, 26–27). Kehittämiskohteen lähtökohtana ovat kehittämiskohteen tunnistaminen ja siihen liittyvien tekijöiden ymmärtäminen. Tunnistamisen jälkeen haetaan aiheeseen liittyvää tietoa. Tärkeää on löytää näkökulma, josta katsoen työssä edetään. Työn kohteena olevasta toimintaympäristöstä kerätään taustatietoa ja sen perusteella määritetään tarkempi kehittämistehtävä sekä rajataan kehittämisen kohde. Tämän perusteella kirjoitetaan kehittämishankkeen tavoite, jonka perusteella taas yksilöidään kehittämistehtävä(t) ja tietoperusta, joka sisältää teoreettisen kirjallisuuden, tutkimuksia ja muita hankkeita aiheesta. Lisäksi kuvataan toimijat, eli mukana olevat henkilöt, menetelmät ja kirjallisuus. (Salonen, 2013, 26–27.)

Kehittämishankekuvauksen vaiheessa kuvataan kokonaisuus selkeänä kuviona, jossa on kuvattu kehittämishankkeen eteneminen, ajanjaksot vaiheille, toimijat, menetelmät, materiaalit ja dokumentit. (Salonen, 2013, 26–27). Raportointivaiheessa kuvataan kehittämisen lähtökohdat, tavoitteet, työmuodot, prosessin eteneminen ja lopputulokset. (Ojasalo ym. 2014, 20). Hanketta voi selkeyttää valokuvilla tekstissä tai liitteessä. Lisäksi kirjaan johtopäätökset ja yhteenveto. (Salonen, 2013, 26–27).

Arvioinnin ja yhteenvedon vaiheessa tehdään kehittämishankkeen kokonaisarviointi, suositukset ja kehittämis ehdotukset sekä ammatillinen ja mahdollisesti eettinen arviointi sekä itsearviointi. Raportin liitteenä ovat tarvittavat liitteet, luvat, lomakkeet, tarvittaessa tuotos sekä muut hanketta tukeneet materiaalit tai osa niistä. (Salonen, 2013, 26–27).

Tutkimusasetelman ollessa vapaa on luontevaa käyttää havainnointia tai dialogia aineiston hankintamenetelminä. (Tuomi ja Sarajärvi, 2018, 83).

Kehittämishankkeeni tueksi hankin tietoa Lape-hankkeen ja tutkimustiedon kautta sekä kaupungin organisaation linjauksien ja dokumentointien kautta sekä hiljaisen tiedon etsimisen kautta. Taustatiedon laeista ja asetuksista löysin Finlexistä. Palvelutarpeen arviointi alle kouluikäisille lapsille on vielä vähän käytetty työmuoto, eikä siitä ole suoraan saatavilla kirjallisuutta. Kehittämishankkeessani käytin aihetta koskevaa teoreettista tutkimustietoa eli tieteellisiä artikkeleita ja tutkimuksia.

Kehittämisen näkökulmasta palvelutarpeen arviointiprosessin tuloksena on toimivampi palvelu eli parannettu tapa toimia ts. toimintamalli. (YAMK-opinnäytetyöprosessin käsikirja, 2016, 2-3.)

4.2 Aineiston keruumenetelmät

Teemahaastattelu

Haastattelu oli yksi tutkimusmenetelmä ja tulosten mittari. Haastattelun ideana on, että haastattelija saa vastauksia etsimäänsä ongelmaan. Haastatteluun tarvitaan ääni- tai videonauhuri. Haastattelupaikka tulee sopia haastateltavien sopimalla tavalla. Haastateltavat ovat aiheen asiantuntijoita. (Vuorinen, 2003, 127 - 128.) Puoli strukturoidussa haastattelussa on pohdittu valmiiksi teemat ja tarkentavat kysymykset. Etuna tässä on, että haastattelussa voidaan tarkentaa ja syventää kysymyksiä. Teemahaastattelu keskittyy tutkimuksen tarkoitukseen. (Tuomi ja Sarajärvi, 2018, 87–88.)

Haastattelumenetelmänä voi olla teemahaastattelu. Siinä selvitetään haastateltavien ajatuksia ja merkityksiä asioista sekä miten ne ovat syntyneet. Hirsjärven ja Hurmeen (2011) mukaan teemahaastattelussa on mahdollista vapaamuotoinen keskustelu. Teemahaastattelussa aiheet ovat määriteltyjä, mutta kysymysten asetelua ja järjestys sekä muoto eivät ole määritelty. Haastattelija pitää huolen siitä, että teemahaastattelussa käydään läpi

kaikki asiat. (Eskola & Suoranta 1998, Tuomi & Sarajärvi 2002, Kuuskeri 2013, 23.)

Teemahaastattelussa keskitytään tiettyihin teemoihin ja tarkennetaan kysymyksiä. Tarkoituksena on löytää vastauksia kehittämishankkeeseen viitekehityksen mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2002, Kuuskeri 2013, 23–24.) Kehittämishankkeeni haastatteluteemat ovat palvelutarpeen arviointi, laki, linjaukset, moniammatillinen yhteistyö, perhekeskus.

Sähköpostikysely

Tutkimusmenetelmiini kuului koulutusmateriaalin lähettäminen sähköpostitse luettavaksi kahdelle eri henkilölle. Tarkoituksena oli esittää koulutusmateriaali henkilöille, jotka eivät tiedä asiasta paljon ja voivat antaa korjaus- ja/tai lisäysehdotuksia. Sähköpostikysely eroaa teemahaastattelusta, siten, että tarkentavat kysymykset eivät ole mahdollisia. Mahdollisesti kysymyksiin vastataan suoraan. Vältäään muilta kommenteilta.

Ohjausryhmä

Ohjausryhmä on tiimi, jotka ohjaavat kehittämishankeen suuntaa. He ovat kuin kapellimestari, jonka tahdissa vien kehittämishankettani eteenpäin. Ohjausryhmän tehtäviin kuuluu seurata projektin etenemistä, aikataulusta, taloutta sekä resursseja ja tulevia päätöksiä. Ohjausryhmä hyväksyy projektisuunnitelman sekä valvoo sen toteutetusta ja toteuttamista. Tarvittaessa se ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin. (Ruuska, 1999, 84.)

4.3 Aineiston analyysimenetelmät

Teorialähtöinen analyysimalli liittyy johonkin teoriaan, malliin tai auktoriteetin ilmaisemaan ajatteluun. Tehtävänä on tiivistää, tulkita ja pohtia teoriaa sekä empirian ja oman pohdinnan yhteneväisyyksiä sekä eroavaisuuksia joka tuottaa uusia ajatuksia alkuperäiseen teoriaan. (Tuomi ja Sarajärvi, 2018, 110.) Analyysin toteuttamisessa on syytä tutkijan pystyä rajaamaan

aihe, mistä on analyysiä tekemässä. Tämän jälkeen on litteroinnin eli koodaamisen vuoro. Koodimerkit voi tutkija päättää itse. Ne ovat muistiinpanoja, niitä jäsennetään, toimivat kuvailun apuväline, jäsentävät tekstiä ja niiden avulla etsitään ja tarkistetaan tekstin eri kohtia. (Tuomi ja Sarajärvi, 2018, 105.)

Litterointi on puhemuotoisen aineiston puhtaaksikirjoittamista tekstinkäsittelyohjelmalla. Tämän tavoitteena on kerätä aineisto siten, että sen analysointi on helpompaa. Kehittämisiongelman määrittelee, miten tarkasti puhe kirjoitetaan eli kieli ja sen käyttö eivät ole kehittämishankkeessani analyysin kohteena. Tärkeintä on, että saadaan keskeisimmät asiat ylös eli litteroitua tutkittavan aiheen tärkeimmät seikat. Riskinä on, että jotain tärkeää voi jäädä huomiotta. (Hirsjärvi, Hurme, 2001, 138 -141.)

Tyypittely tarkoittaa tyypillisten asioiden kokoamista tietyiksi tyypeiksi. Asioiden kokoamisessa etsitään tiettyjä vastauksia tai osia, joita yhdistävät tietyt elementit ja sen vuoksi ne ovat jotain tiettyä tyyppiä. Tyypittelyssä tietyt teemat tiivistetään joukoksi. (Tuomi ja Sarajärvi, 2018, 107.)

Aineisto ryhmitellään eli koodatut aineistot ryhmitellään ja yhdistetään eri luokiksi. Näistä syntyy alaluokkia. Alaluokka nimetään aineistoa kuvaavalla käsitteellä. Ryhmittelyn jälkeen aineisto käsitteellistetään. Tällöin löytyy olennainen tieto ja voidaan muodostaa teoreettisia käsitteitä. (Tuomi ja Sarajärvi, 2018, 123.)

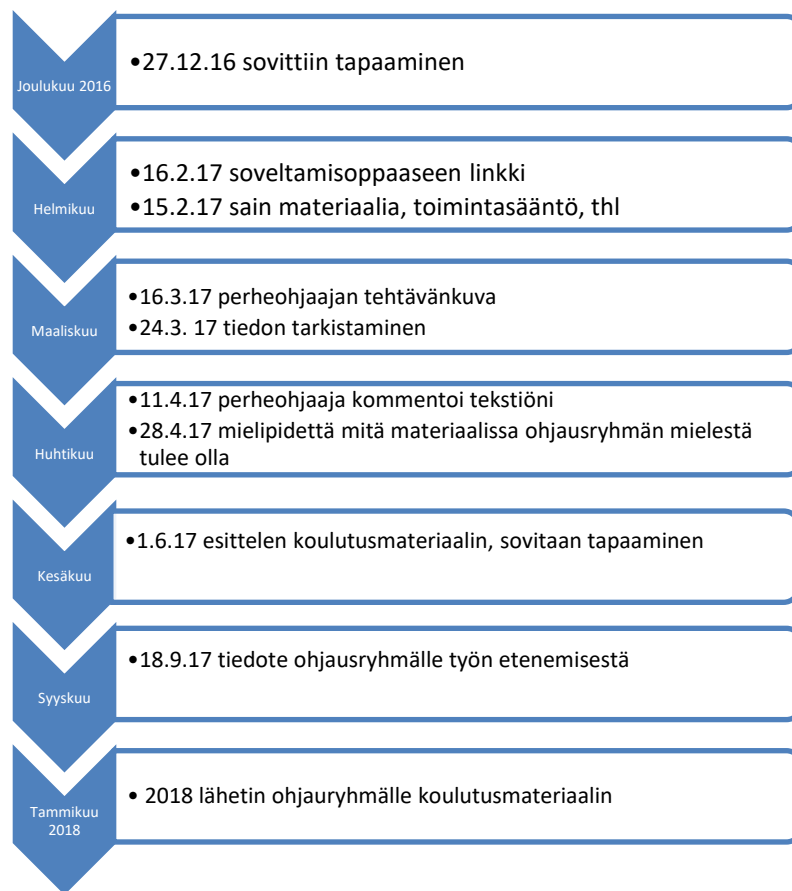
Menetelmissä korostui aktiivinen vuorovaikutus. Teemahaastattelut ja ohjausryhmän tuki korostivat aktiivista vuorovaikutusta. Learning cafe menetelmä olisi nostanut aktiivisen vuorovaikutuksen tasoa.

Ojasalon mukaan hiljaisen tiedon dokumentointi voi tuoda työelämään uutta osaamis- ja tietoperustaa. Organisaatiossa voi olla vahvoja uskomuksia ja asenteita, jotka määrittävät toimintaa. (Ojasalo yms. 2009 tai 2014, 18–20.)

5 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS

5.1 Aikataulu ja kustannukset

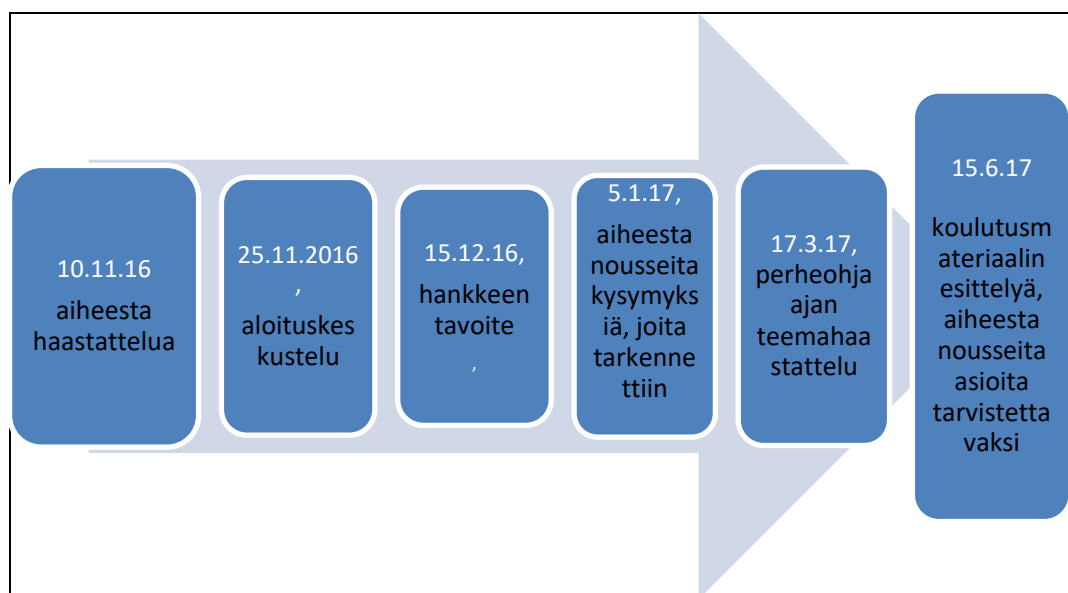
Marraskuussa 2016 valitsin kehittämishankkeen aiheen. Kuviossa 12 kuvaan sitä, kuinka olin sähköpostikeskusteluyhteydessä ohjausryhmääni.

KUVIO 12. Sähköpostilla käydyt keskustelut ohjausryhmäni kanssa sekä niiden aiheet

Ensimmäisessä ohjausryhmän tapaamisessa sovimme, että käytämme

sähköpostia ohjaukseen tapaamisten lisäksi. Ohjausryhmä perustettiin 25.11.2016. Tapasin ohjausryhmäni eli perheohjaajan ja hänen esimiehensä (kuvio 13), missä keskusteltiin mitä he haluavat työltäni. Kehittämishankkeen kirjoittamisen aikana tapasin ohjausryhmääni sovituskuusi kertaa. Tapaamiset kestivät keskimäärin tunnin kerrallaan. Lisäksi kävin erimittaisia sähköpostikeskusteluja perheohjaajan kanssa 11 kertaa. Yhteydenotoissa tavoitteena oli asioiden tarkentaminen ja tiedon lisääminen sekä asian ymmärtäminen itselleni.

KUVIO 13. Ohjausryhmän tapaamiset ja aiheet

Tein alustavan suullisen yhteistyösopimuksen perhekeskuspalvelujen esimiehen kanssa 25.11.2016. Joulukuussa 2016 perehdyin teoriaan ja rakensin tietopohjaa sekä pohdin menetelmien valintaa kehittämishankkeeseen.

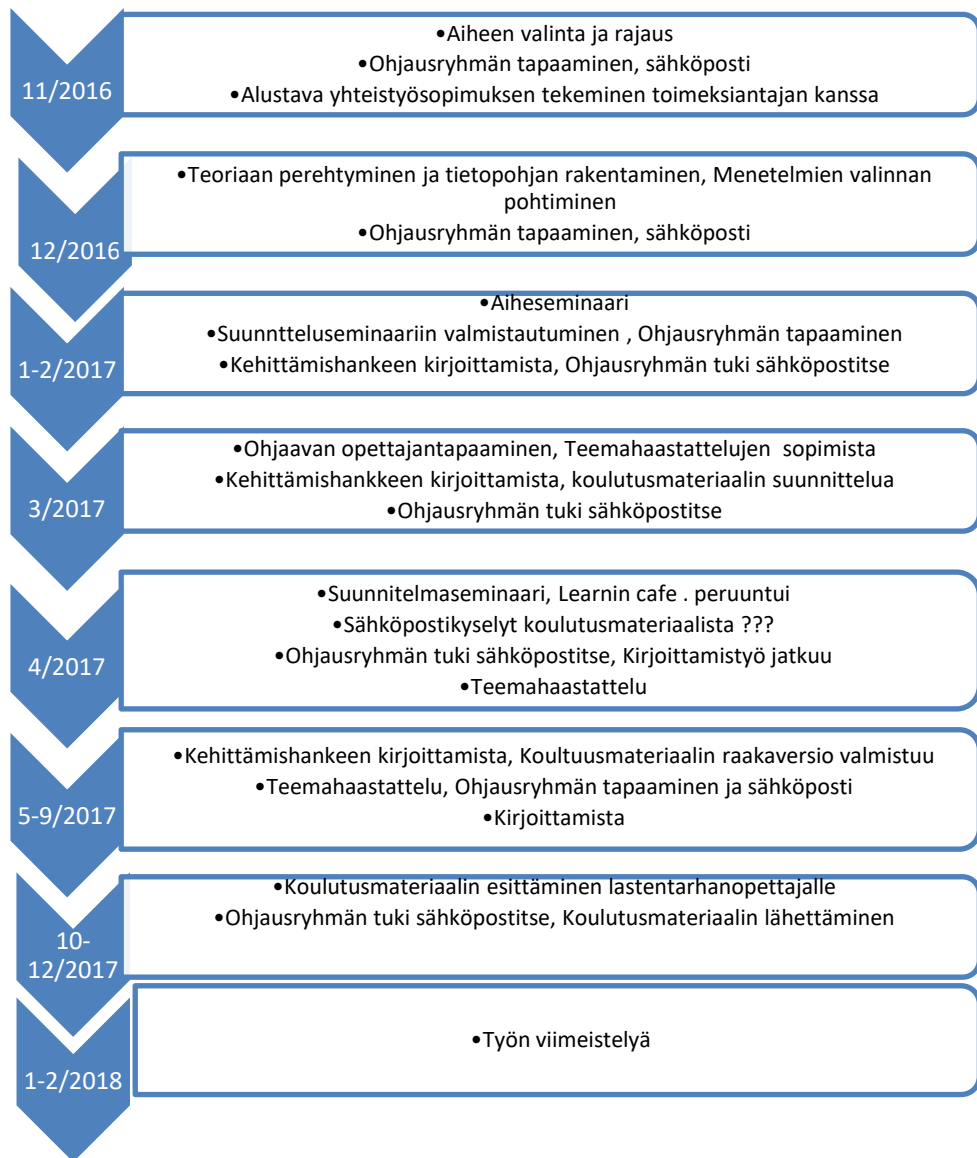
Tammikuussa 2017 (kuvio 14), pidin aihe-seminaarin Lahden ammattikorkeakoulussa, tapasin ohjausryhmää ja aloitin kehittämishankkeen kirjoittamista suunnitelmaseminaariin.

Maaliskuussa 2017 tapasin ohjaavan opettajani Lahden ammattikorkeakoulussa. Sovin haastattelun maaliskuussa 2017 kahden esimiehen kanssa alkukartoitusta varten. Toinen heistä ei vastannut. Tapasin toisen esimiehen teemahaastattelun pohjalta. Haastattelun lopuksi paikalle tuli toinen esimies, jonka kanssa keskustelin hänen kanssaan näkemyksiä palvelutarpeen arvioinnista.

Huhtikuussa 2017 esitin suunnitelmaseminaarissa suunnitelmani. Suunnitelmaseminaarin jälkeen sovin teemahaastattelut varhaiskasvatuksen ja sosiaalitoimen puolelle. Varhaiskasvatuksen edustajia olivat alkuhaastattelun varhaiskasvatuksen esimies ja paikalle yllättäen saapunut varhaiskasvatuksen esimies. Teemahaastateltavia oli kaksi esimiestä. Sosiaalitoimen haastateltavia oli kolme. Tapasin ohjausryhmääni ja teemahaastattelin perheohjaajaa. Jatkoin kehittämishankkeen kirjoittamista. Huhtikuussa 2017 sovitelin aikataulua varhaiskasvatuksen esimiesten ja päällikön kanssa learning cafe – menetelmän tekemistä varten varhaiskasvatuksen esimiehille. Koska haastattelu-aikaa en saanut sovittua, otin ohjaavaan opettajaani yhteyttä, pohtiakseni, miten jatkan kehittämishankettani.

Toukokuussa 2017 sovin haastatteluajan sosiaalitoimen edustajien kanssa teemahaastattelun palvelutarpeen arvioinnista, joka korvasi learning cafe menetelmän. Lisäksi tein teemahaastattelun Järvenpään kaupungin pohjoisen alueen varhaiskasvatuksen esimiehelle ja aluejohtajalle. Kolmas esimies oli estynyt tulemaan paikalle. Toukokuun lopulla 2017 sain koulutusmateriaalin ensimmäisen version valmiiksi. Valmiin koulutusmateriaalin lähetin yhdelle varhaiskasvatuksen esimiehelle sekä lastentarhanopettajalle.

Kesäkuussa 15.6.2017, esitin ensimmäisen raakaversion koulutusmateriaalista ohjausryhmän perheohjaajalle.

KUVIO 14. Kehittämishankkeen eteneminen

Marraskuussa 1.11.2017 testasin koulutusmateriaalin ymmärrettävyyden

lastentarhanopettajalle esiteltynä. Luovutan koulutusmateriaalin varhaiskasvatuksen päällikölle ja perhekeskuksen esimiehelle kehittämishankkeen julkaisun jälkeen. Kustannuksia kehittämishankkeestani meni palkkatulojen menetyksen kautta ollessani opintovapaalla sekä matkakuluihin matkustaessa teemahaastatteluihin.

5.2 Aineiston hankinta

Aineisto koostui ohjausryhmän palaverista ja teemahaastatteluista. Haastatteluja oli yhteensä neljä ja henkilöitä näissä yhteensä yhdeksän. Teoria ja ohjausryhmän tuki, tukivat minua aineiston keruussa. Sähköpostikyselyn vaihdoin koulutusmateriaalin esittelyyn kasvokkain. Nämä tukivat yhteistyössä työelämän edustajien kanssa koulutusmateriaalin valmistumista. Selvää kirjallista teoriatieto ”palvelutarpeen arviointi mallin”- aiheeseen liittyen oli niukasti saatavilla. Ohjausryhmältä saatu asiaan liittyvä materiaali ja tieto olivat hyvin tärkeää tietoa, joka auttoi asiaan perehtymisessä. Perheohjaajan teemahaastattelu auttoi minua ymmärtämään asiaa yhä syvemmin.

Ohjausryhmä

Ohjausryhmässäni oli perheohjaaja ja perhekeskuspalvelujen esimies. Pohdin ja arvioin ohjausryhmäni kanssa kehittämishanketta prosessin aikana. Palvelutarpeen prosessin koulutuspaketin kehittäminen tapahtui yhteistyössä ohjausryhmäni tuella. Alussa tarvitsin pohjatietoa keskustelemalla ohjausryhmäni kanssa ymmärtääkseni mitä palvelutarpeen arviointi tarkoittaa.

Ohjausryhmän tapaamisista kertyi aineistona muistioita sekä sähköpostikeskusteluja. Ohjausryhmään kuuluivat perhekeskuspalvelujen esimies ja

hänen työntekijänsä, perheohjaaja. Ryhmä oli moniammatillinen ja heillä oli arvokkaita erilaisia näkemyksiä ja näkökulmia aiheeseen. Ohjausryhmä kertoi ja esitti toiveita koulutusmateriaalin kehittymisestä ja eri näkökulmista hankkeen edetessä.

Teemahaastattelut

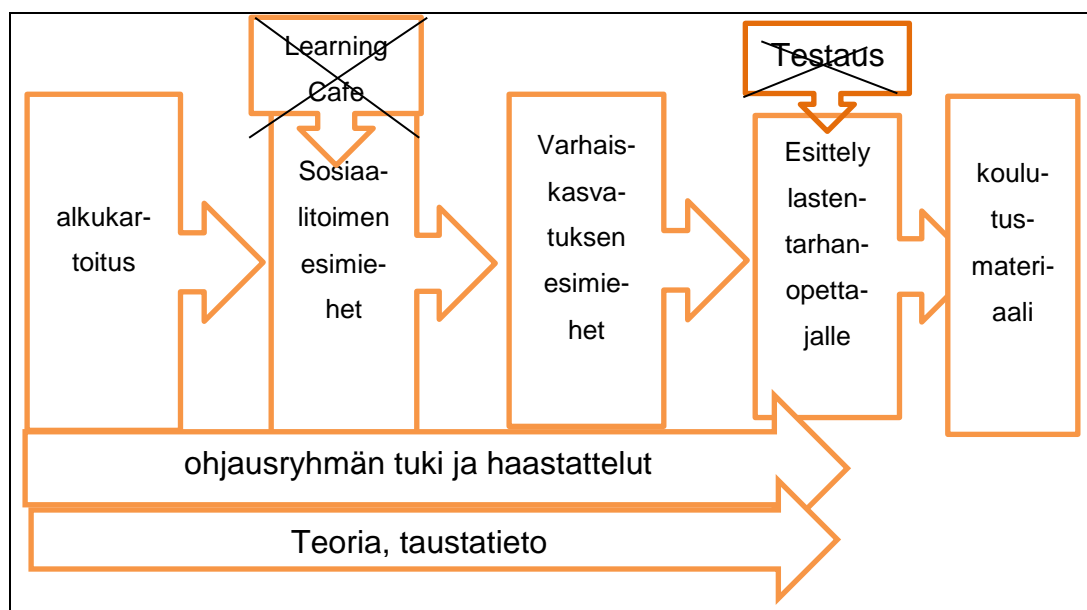
Avoimessa teemahaastattelussa olin luontevassa dialogissa haastateltavien kanssa. Keskustelun etenemistä en määritellyt, vaan keskustelu eteni aihepiirin sisällä luontevasti. Aiheeseen ei ole tarkkoja kysymyksiä vaan keskustelu sujui luontevasti eteenpäin liittyen aiheeseen. Vältin antaneeksi valmiita vastauksia.

Käytin kysymyspohjaa hieman soveltaen varhaiskasvatuksen esimiehen alkukartoitushaastattelun, varhaiskasvatuksen esimiesten ja sosiaalitoimen esimiesten teemahaastattelussa (liite 1). Kysymykset keskittyivät palvelutarve arvioinnin teeman ympärille. Mitä se tarkoittaa, sen toimivuuteen ja ymmärrettävyyteen sekä sen haasteisiin. Lisäksi kyselin moniammatillisesta yhteistyöstä sekä mitä koulutusmateriaalissa tulisi olla. Aineistoa aiheeseen tuli riittävästi ja se oli laadukasta. Aineistoa kertyi teemahaastateltavilta litteroituna yhteensä kahdeksan liuskaa. Haasteena oli keskustelun tallentamisen lisäksi saada pysymään keskustelu aiheen ympärillä. Ensimmäisessä keskustelussa oli tiukka aikataulu. Aistin, että asia oli vieraanoloisen varhaiskasvatuksen esimiehille ja se loi hieman jännitettä.

Perheohjaajan teemahaastattelussa haastattelin (liite1) perheohjaajaa (24.4.17) hänen työpaikallaan Maahisen perhekeskuksessa tunnin ajan. Perhekeskusohjaajan teemahaastattelu oli luonteeltaan enemmän informatiivinen. Tavoitteena oli selvittää hänen työnkuvaansa ja palvelutarpeen arviointiprosessin kulkua sekä sitä, mitä hän odottaa koulutusmateriaalissa olevan. Haastattelun keskiössä oli haastattelusta saatu materiaali. Keräsin lauseet ja virkkeet ylös keräten vain keskeisimmät asiat liittyen palvelutarpeen arviointiin ja perheohjaajan työhön. Kirjoitin puhtaaksi saamani tiedon teeman pohjalta

Olin valmistautunut dokumentoimaan perheohjaajan keskustelun, mutta mobiililaitteeni dokumentointilaiteeni toimi vain hetken. Kirjoitin palaverin teemahaastattelun muistiin, jonka jälkeen kirjoitin muistiinpanojen pohjalta saamani tiedot puhtaaksi. Lähetin liitetiedostona muistiinpanoni perheohjaajalle. Pyysin häntä tarkistamaan ovatko hänen antamansa tiedot oikeaksi todettu. Perheohjaajan haastattelu hänen työstään ja palvelutarpeen arvioinnista saamani tulokset ovat mielestäni hyvin totuudenmukaiset, vaikken saanut dokumentoitua puhetta. Hänen tarkistamansa puhtaaksi kirjoittamani tuotos on mielestäni hyvin oikeanlainen, eikä mitään tärkeää materiaalia jäänyt huomaamatta.

Varhaiskasvatuksen esimiesten teemahaastattelut sovin alkukartoittaakseni (kuvio 15) sitä, mitä varhaiskasvatuksen esimiehet (A) ajattelevat palvelutarpeen arviointikoulutusmateriaalissa olevan.

KUVIO 15. Kokonaisuus aineiston hankinnasta

Olin suunnitellut tapaamiset kahdelle esimiehelle, joista toinen palaveri ei toteutunut. Ensimmäisen varhaiskasvatuksen esimiehen tapasin 9.5.17. hänen työpisteessään. Haastattelu kesti 10 minuuttia 56 sekuntia. Keskustelumme oli luontevaa. Tavoitteenani oli saada selville mitä kysymyksiä esitän learning cafe menetelmässä varhaiskasvatuksen esimiehille. Haastattelun loputtua paikalle saapui haastateltavaani tapaamaan toisen yksikön varhaiskasvatuksen esimies (D). Kyselin häneltä, mitä hän kokee tarpeelliseksi mitä palvelutarpeen arvioinnin koulutusmateriaalissa tulisi olla ja mikä siinä on hyvää tai huonoa.

Olin suunnitellut kysymykset joustaviksi, pohjaksi teemahaastatteluihin, jotka muovautuivat ja kehittyivät keskustelujen aikana. Olin sopinut tapaamiset teemahaastattelut heidän valitsemissa paikoissa. Tarkistin sekä testasin haastatteluvälineiden toimivuuden, ennen teemahaastatteluun menoa.

Haastattelukysymyksissäni tähtäsin seuraaviin kysymyksiin varhaiskasvatuksen esimiesten keskuudessa: *Mitä ymmärretään palvelutarpeen arvioinnilla. Mikä siinä ei toimi? Mikä siinä toimii? Tietääkö varhaiskasvatuksen henkilökunta mitä eroa on lastensuojeluilmoituksella, palvelutarpeen arvioinnilla ja erityisellä tuella? Osaako henkilökunta käyttää palvelutarpeen arvioinnin prosessia? Mikä siinä on hankalaa? Mitä koulutusmateriaalissa tulee olla? Mikä siinä on hyvää tai huonoa? Miten yhteistyö toimii perhekeskuksen ja varhaiskasvatuksen välillä?*

Teemahaastattelussa 18.5.17 tapasin kaksi varhaiskasvatuksen edustajaa (B), pohjoisen alueen päiväkodin esimiehen ja pohjoisen alueen aluevastaavan. Kolmas esimies oli estynyt tulemasta. Nauhoitin keskustelun, joka kesti 22 min 33 sekuntia. Teemahaastattelu tehtiin pohjoisen alueen varhaiskasvatusyksikössä.

Sosiaalitoimen esimiesten teemahaastattelu oli suunnattu varhaiskasvatuksen esimiehille, missä aion käyttää learning cafe eli oppimiskahvila-menetelmää. Tavoitteenani oli selvittää varhaiskasvatuksen esimiesten näkemyksiä ja odotuksia palvelutarpeen arvioinnista. Varhaiskasvatuksen esimiesten tapaamista en saanut sovittua, heidän kiireisen kevään vuoksi. Vaihdoin learning cafe menetelmän sosiaalitoimen edustajien teemahaastatteluun (C).

Perjantaina 12.5.17 tapasin *sosiaalitoimen edustajat (C)* eli palvelupäällikön, perhekeskuspalvelujen esimiehen ja neuvolan esimiehen Järvenpääntalon kokoustilassa. Aineiston keruu tapahtui teemahaastattelun avulla, jossa keskustelun teemoja olivat mitä heidän mielestä palvelutarpeen arvioinnin koulutusmateriaalissa tulisi olla. Haastattelu kesti 19min 05s ajan.

Nauhoitin keskustelun tietokoneessani olevan puheen äänitystallenteen avulla. Keskustelutilanne oli rauhallinen ja miellyttävä.

Sosiaalitoimen esimiesten kysymykset (liite 1) olivat: *palvelutarpeen arviointiin liittyviä. Mitä he ymmärtävät sillä? Mikä ei toimi? Mikä on hyvää? Miten he ymmärtävät lastensuojelun, erityisen tuen ja palvelutarpeen eroavaisuuden? Osaavatko he käyttää palvelutarpeen arviointia? Onko sen käyttö helppoa? Onko jotain muuta mistä he haluavat puhua?*

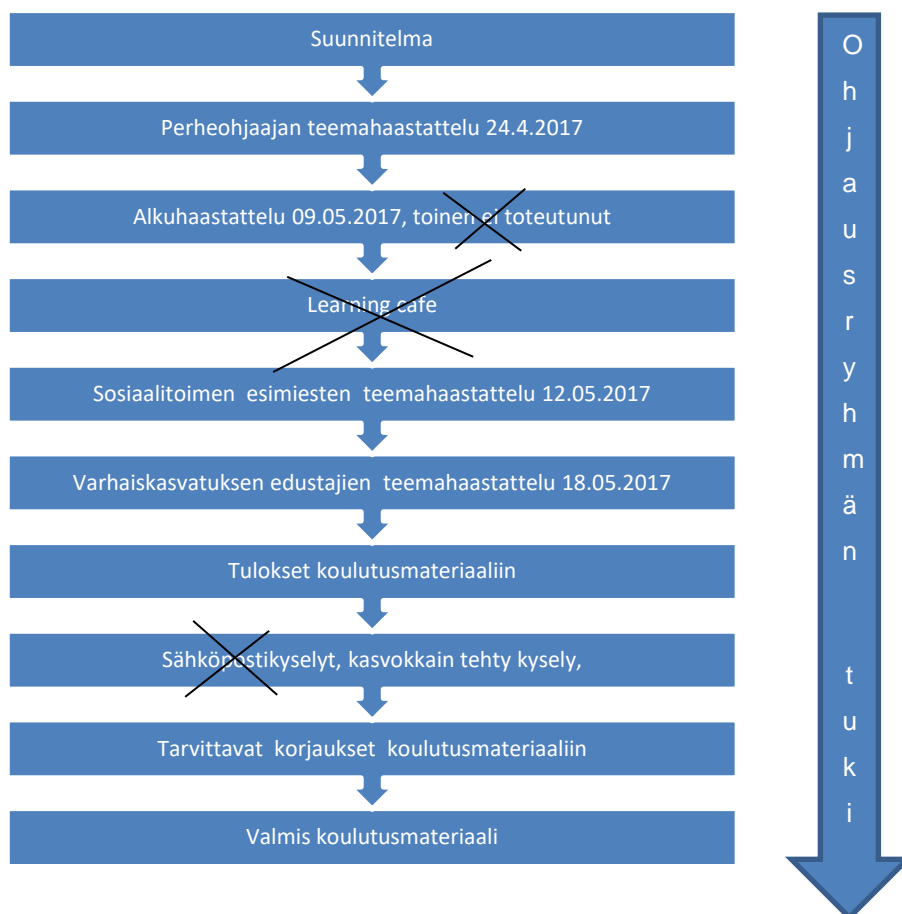
Sähköpostikysely

Valmiin koulutusmateriaalin lähetin yhdelle varhaiskasvatuksen esimiehelle sekä lastentarhanopettajalle. Tarkoitukseni oli testauttaa materiaali heillä. Kysymykset olivat miltä koulutusmateriaali näyttää ja onko asia aukaistu selvästi sekä jäikö jokin asia vielä pohdittamaan. En saanut heiltä vastauksia. Päädyin esittelemään työni lastentarhanopettajalle. Lähetin vielä yhden kerran koulutusmateriaalin marraskuussa 2018 sosiaalitoimen edustajalle. Tähän en ole saanut vastausta kolmen viikon odottelun kuluessa.

5.3 Kehittämishankkeen aineiston analyysi

Kehittämistyöni ei keskittynyt dialogiin eikä sen käyttöön. Pystyin analysoimaan ilman erikoismerkkejä. Tärkeää oli saada lauseet ja virkkeet ylös, mutta toisaalta pystyin poimimaan vain keskeisimmät asiat liittyen tutkittavaan aiheeseen liittyen. Riskinä silloin voi nousta, että jotain tärkeää materiaalia jää huomaamatta, joten silloin on tärkeää litteroida tarkasti tulokset. Myöhemmin voi rajata haastatteluja ja jos aineistoa käyttää osittain, tulee se mainita kehittämishankkeen raportissa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 138-141.)

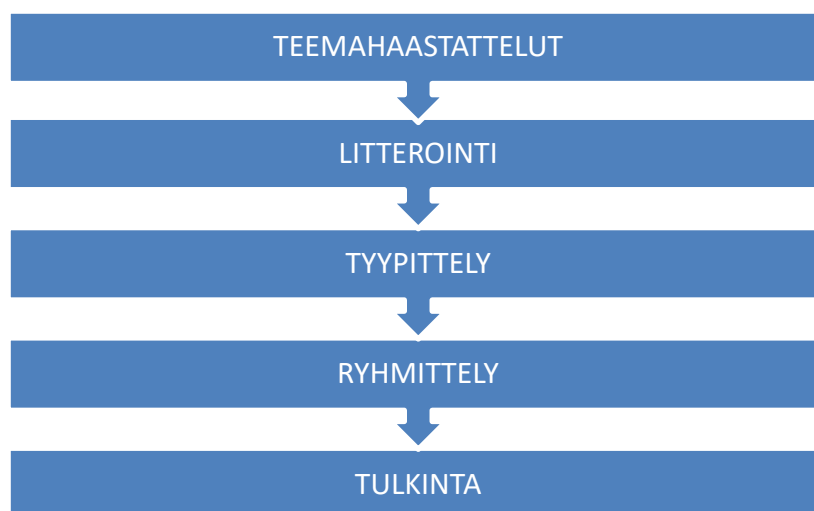
Kuviossa 16 esitän, miten kehittämiseni eteni kohti koulutusmateriaalin valmistumista.

KUVIO 16. Koulutusmateriaaliin kerätty materiaali eri menetelmin ja niiden aikataulu.

Litteroin kolme teemahaastattelua (kuvio 17), kirjoittaen tietokoneella keskustelut puhtaaksi heti haastattelujen jälkeen. Etsin samanlaisuuksia, eroavaisuuksia, koodasin, jonka jälkeen päädyin teemoihin. Merkitsin tunnistetiedot - ajan, paikan ja henkilöt itselleni. Kirjoitin keskeisimmät asiat ylös

mahdollisimman tarkasti. Merkitsin teemahaastattelut kirjaimilla A eli alkuhaastattelu. Litteroitua materiaali kertyi 1 arkki. Varhaiskasvatuksen edustajat eli B, josta litteroitua materiaalia kertyi 2,5 arkkia ja sosiaalitoimen edustajat C, josta kertyi litteroitua materiaalia 2,5 arkkia sekä perheohjaajan haastattelu, josta kertyi litteroitua materiaalia 2 arkkia. Tekstin kirjoittamiseen käytinCalibri 11 fonttikokoa ja 1,5 riviväliä, A4 arkkeja kului 8 kappaletta. Perheohjaaja oli toinen ohjausryhmäni henkilöistä, jota teemahaastattelin. Hänen materiaaliin kului A4 arkkeja kolme lomaketta, arial fontilla 11 ja rivivälillä 1,5.

KUVIO 17. Aineiston purun eri vaiheet

Perheohjaajan teemahaastattelu keskittyi enemmän hänen työnkuvaansa sekä palvelutarpeen arvioinnin prosessiin. En ottanut tätä haastattelua mukaan litterointiin, koska haastattelussa keskityin enemmän aiheeseen siitä mikä on palvelutarpeen arviointi. Perheohjaajan haastattelusta sain materi-

aalia, jonka avulla osasin keskustella tai kysyä muissa teemahaastatteluisissa asiaan liittyviä kohtia. Ymmärsin palvelutarpeen arviointi aihetta enemmän perheohjaajan saaman tiedon kautta.

Tyypittelin litteroidut vastaukset eri värein. Kuviossa 18, avaan värikoodausmenetelmää. Mikä ei toiminut palvelutarpeen arviointiprosessissa on merkitty liilalla? Punaisella värillä olen merkinnyt haastattelujen vastaukset, jotka vastasivat kysymykseen mitä tapahtuu palvelutarpeen arvioinnin yhteydenoton jälkeen. Kolmesta haastatteluryhmästä B ryhmä ei ollut vastannut tähän kysymykseen. Oikeaan sarakkeeseen syntyi alaluokkia. Kuviossa vasemmalla puolella olevat ovat eri henkilöiden antamia tai ei antamia kommentteja teemahaastattelussa.

Ryhmittelin eri tyypit alaluokkiin. Näistä syntyi pääluokkia eli teemoja, joista erottui samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia. Samalla logiikalla purin kaikki saamani teemahaastattelujen vastaukset.

A Alkuhaastattelu	B Varhaiskasvatuksen edustus	C Sosiaalitoimen edustus	Haastatteluista nousseita alaluokkia	Yhdistävä luokka eli käsitteellistämisen, teema
<p>en oo varma, miten se etenee kun pta on tehty. Joskus on tapaaminen. Sossu mukana. Mutta senkään jälkeen mitä sitten tapahtuu. Pta tehdään, onko se automaattinen vai järjestetäänkö se sovittaessa.</p>	<p>Materiaalissa on konkreettisesti läpi mitä on ja kuinka kauan siinä menee, kun tehdään pta ja ls. Tehdäänkö toinen kokonaisvaltaisemmin. Kauan niihin menee aikaa.</p>	<p>perhe hakee enemmän kuin 20 h (päivähoitoa) oikeutta... tulevat X:n kautta. Tulee peruspalvelujen kautta. X tekee pta. Ja suosittelee/ei suosittelle. Päätöksen tekee vaka X lähettää yhteenvedon pta.(päiväkodille) Vain siltä osin mikä liittyy vaakaan, "perheen kuormittuneen tilanteen vuoksi" "lapsen kehityksen turvaamiseksi" Perheen asia mitä luovuttavat vakalle</p>	<p>Asiat eivät toimi. Asiat palvelutarpeen arvioinnissa ovat epäselviä. Epävarmuutta varhaiskasvatuksen puolella, ovatko asiat hoidettu sosiaalipuolella.</p> <p>Mitä tapahtuu pta:n jälkeen?</p>	<p>Yhteistyö ei toimi. Tehtäväkuvat epäselvät.</p> <p>Epävarmuus</p>
<p>selkeys mistä matsku löytyy, miksi valitaan juuri pta eikä ls. Mitä sen jälkeen tapahtuu?</p> <p>Mikä on sosityön ja vakan yhteistyö.</p>		<p>Huoli edelleen elää ryhmässä. Mutta onko se kuultu. Tietoa ei tule ryhmälle. Kuittaus asiasta, että se on kuultu.</p>		

KUVIO 18. Esimerkki värikoodauksesta teemahaastattelumenetelmästä

Esimerkiksi: ”En ole varma, miten se etenee. Onko se automaatio? Tehdäänkö toinen kokonaisvaltaisemmin? Huoli edelleen ryhmässä. Mikä on sostyön ja vakan yhteistyö?” Nämä teemahaastattelujen kommentit muodostavat yläluokan siitä, että asiat eivät toimi, epävarmuuden tunteen varhaiskasvatuksen puolella. Pidin haastattelujen vastaukset koko ajan yhdessä etsiessäni teemoja. Näistä sain pääluokat eli teemat. Koulutusmateriaaliin teemoiksi muodostui; perheohjaajan työnkuva, palvelutarpeen arvioinnin tarkoituksenmukaisuus ja yhteistyö.

Ohjausryhmältäni sain palvelutarpeen arviointiin liittyvää tietoa sekä tietoa perhekeskus Maahisen toiminnasta. Saatua tietoa pystyin käyttämään kehittämishankkeeseeni. Ohjausryhmän kautta sain tarkistettua tietoja, mitä nousi teemahaastatteluista ja kysyä puuttuvia tietoja.

Lähetin sähköpostikyselyn lastentarhanopettajalle ja päiväkodin johtajalle testaukseen tekemäni koulutusmateriaalini. Tavoitteenani oli saada heiltä vastauksia siihen, miten näkevät koulutusmateriaalini. Puuttuiko siitä jotain tärkeää tietoa ja onko se ymmärrettävää sekä selkeää. Aineiston analyysiin oli tarkoitus käyttää tyypittelymenetelmää. Tyypittely on tyypillisten eli informaation tyypittelyä, asioiden kokoamista. Etsin samankaltaisia vastauksia, jotka sisältävät tiettyä elementtiä. Jos vastaukset ovat erilaisia, saan niistä erilaiset tyypikuvaukset, joita voin vertailla toisiinsa. Näihin sähköpostikyselyihin ei vastattu, joten päädyin esittelemään koulutusmateriaalin lastentarhanopettajalle kasvokkain.

Ennen analyysin tekoa eli tulkintaa, on tehty litterointi ja ryhmittely, jotka vaikuttavat analyysin tekoon. Luin ja järjestelin materiaalia useaan kertaan, erittelin sisältöä ja jäsensin sekä pohdin saamaani materiaalia. Tavoitteenani oli saada uusia ajatuksia alkuperäiseen tietoon.

6 KEHITTÄMISHANKKEEN TUTKIMUSTULOKSET

Laadullinen tutkimus mahdollistaa tulkintojen tekemistä saamastani tutkimusaineistosta. Kehittämistyöni perustuu teorialähtöiseen tutkimukseen ja ohjausryhmältäni saamaan tietoon.

Käytin teoriaa ja ohjausryhmältäni saamaa tietoa luomaan pohjaa kehittämishankkeeni tutkimusongelmaan, joka sisältää keskeisen aiheen ja toisiinsa liittyvää ainesta. Teorialähtöinen tutkimus on tutkimusta, kun aineiston analyysi perustuu valmiiseen teoriaan tai malliin, jota on tarkoitus testata uudessa yhteydessä.

Perheohjaajan teemahaastattelu

Perheohjaajan tehtävä selkeytyi *teemahaastattelun* kautta. Perheohjaajan työnkuva oli mielestäni hyvin perheohjaajalla tiedossa. Ohjausryhmäni mukaan työnkuvan kehittäminen ja tarkentuminen ovat kehittymässä Järvenpään kaupungilla. Pohdin, että ainoana perheohjaajana kaupungissa voi perheohjaajan työ olla ajoittain yksinäistä, kuitenkin yhteistyö muiden sosiaalityöntekijöiden kanssa vaikutti monipuoliselta. Kun perheohjaajalla on lastensuojeluun tai erityiseen tukeen liittyviä tiedontarpeita, muodostuu työ monialaiseksi tai -ammattilliseksi. Perheohjaajan koulutukseksi riittää sosionomi AMK. Lisäksi on tärkeää työkokemus ja paikallinen tuntemus suoriutuakseen tehtävästä hyvin.

Teemahaastatteluista muodostuneet teemat

Purin *teemahaastattelujen* tuloksia viidellä erilaisella nimikkeellä, joita olivat ohjausryhmä (perheohjaaja ja hänen esimiehensä), alkuhaastattelun edustaja (A), varhaiskasvatuksen edustajat (B) ja sosiaalitoimen edustajat (C), sekä yksi päiväkodin johtaja (D).

Teema 1. Matalan kynnyksen palvelu. Kaikki teemahaastateltavani olivat sitä mieltä, että palvelutarpeen arviointi on matalan kynnyksen palvelua. Se on hellempi tapa lähestyä perhettä, jonka avulla kartoitetaan perheen tilan-

netta. Sosiaalitoimen edustajat totesivat, että perheellä on oikeus palvelutarpeen arviointiin. Siinä kartoitetaan, minkälaisia tukia perheellä on tarpeellista saada.

Teema 2. Palvelutarpeen arvioinnin yhteydenottopyyntö vai lastensuojeluilmoitus. Sosiaalitoimen edustaja (C) sanoi, että ei ole väliä kumman ilmoituksen tekee – lastensuojeluilmoituksen vai palvelutarpeen arvioinnin yhteydenottopyynnön. Pääasia on, että palvelutarpeen arviointi tehdään. Yksi *varhaiskasvatuksen edustaja* (B) totesi, että lastensuojeluilmoitus on tehokkaampi ja nopeampi keino saada apua lapselle. Varhaiskasvatuksen edustajat (B) pohtivat kumpi palvelutarpeen arviointi vai lastensuojeluilmoitus tehdään kokonaisvaltaisemmin. Alkukartoituksen haastateltavani (A) kertoi, että tarvitaan selkeyttä siihen, miksi valitaan palvelutarpeen arvioinnin yhteydenottopyyntö tai lastensuojeluilmoitus.

Teema 3. Sosiaalihuollon perhesosiaalityö. Kaikki haastattelutiimit olivat samaa mieltä, että sosiaalihuollon perhesosiaalityön selvitysyksikkö selvittää, mikä tuen tarve on perheellä. Sosiaalihuollon perhesosiaalityön selvitysyksikkö -termi oli unohtunut yhdeltä esimieheltä.

Teema 4. Epävarmuus, epävarmuustekijät. Varhaiskasvatuksen edustajasta (B) haastattelussa nousi esiin, että työntekijöillä on epävarmuutta, koska tehdään palvelutarpeen arviointi tai lastensuojeluilmoitus. Varhaiskasvatuksen edustajien tiimi (C) ja alkukartoituksen esimies (A) pohtivat sitä, että eivät ole varma mitä varhaiskasvatuksen palvelutarve arviointi yhteydenoton jälkeen tapahtuu. Onko asia mennyt eteenpäin? Mistä tiedetään, että lapsen asiat ovat hoidossa? Päiväkodin johtaja (D) määritteli, että ”sossu” on palvelutarve arvioinnissa mukana. Epäselvää oli, onko palvelutarpeen arviointi automaattinen vai tehdäänkö se sovittaessa. Lisäksi hän pohti, saako varhaiskasvatus tietää mitä perheelle tapahtuu? Minkälainen kontakti perheeseen on, kun on tehty palvelutarpeen arviointi. Varhaiskasvattajan edustajan (B) mukaan toimintaohjeissa lukee, että ”sossu” kutsuu aina koolle kaikki osapuolet, mutta näin ei tapahdu. Yksi sosiaalitoi-

men edustaja (C) kertoi, että varhaiskasvatus saa tietää prosessin etenemisestä siltä osin mikä koskettaa varhaiskasvatusta. Perheelle on voitu suositella laajennettua varhaiskasvatusta. Päätöksessä voi lukea: ”lapsen kehityksen turvaamiseksi” tai ”perheen kuormittuneen tilanteen vuoksi”. Yksi varhaiskasvatuksen edustajan tiimistä mainitsi, että lastensuojeluilmoitus on tehokkaampi tapa saada lapsen asiaa eteenpäin. Kun huoli on lapsesta, niin palvelutarpeen arviointi on yksi vaihtoehto.

”Onko jotain mikä ei toimi? En oo varma, miten se etenee kun pta on tehty. Joskus on tapaaminen. Sossu mukana. Mutta senkään jälkeen mitä sitten tapahtuu. Pta tehdään, onko se automaattinen vai järjestetäänkö se sovittaessa?”

Teema 5. Yhteistyö. Kaikista tekemistäni teemahaastatteluilta selvisi, että yhteistyön kehittäminen varhaiskasvatuksen ja perhekeskuksen välillä todettiin tarpeelliseksi kehittää. Varhaiskasvatuksen alkukartoituksen edustaja (A) kertoi, että tarvitaan enemmän tietoisuutta siitä, mitä perhekeskus tarjoaa varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Mitä tapahtuu palvelutarpeen arvioinnin yhteydenottopyynnön jälkeen ja mitä on varhaiskasvatuksen ja perhekeskuksen välinen yhteistyö. Varhaiskasvatuksen edustajien (B) haasteena oli ymmärtää mitä Maahisessa tapahtuu. Henkilöstölle on epäselvää mikä on perhekeskus Maahinen, ja mitä sen sisältö on. Lisäksi varhaiskasvatuksen puolelta odotetaan kuittausta sosiaalitoimen puolelta, että asia etenee ja henkilökunta voi luottaa, että asia on hoidossa. Sosiaalitoimen edustajat (C) kertoivat, että iso osa varhaiskasvatuksen puolella eivät tiedä mitä on Maahisen perhetyö. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä tulee olla tieto mitä perhekeskuksessa tehdään. Mitä palveluja siellä on? Maahisen perhetyö on varhaiskasvatuksen perhetyötä, jota varhaiskasvatuksen henkilöstö ei ole vielä ymmärtänyt. Maahisen perhetyö on apuna varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Sosiaalitoimen edustaja sanoi, että yhteistyö toimii silloin kun se toimii. Sosiaalitoimen edustajat pohtivat, että epäselvyyttä on myös siinä mitä tarkoittavat perhetyö ja kotipalvelu. Sosiaalitoimen edustajana mukaan voidaan sanoa, että Maahisen perhetyö on varhaiskasvatuksen perhetyötä, joka ei ole varhaiskasvatukseen kunnolla

jalkautunut. Varhaiskasvatuksella on vaikeuksia suhtautua perheen ongelmiin arjen jaksamisessa. Heillä ei riitä osaaminen eikä taidot. Varhaiskasvatuksen edustajat (B) pohtivat, että perhekeskus Maahisesta on tiedotettu paljon, mutta sen sisältö on jäänyt kuitenkin vaikeaksi hahmottaa. Perhekeskuksen toiminta ei ole selvää. Lisäksi kotipalvelun käyttö pohditutti ja onko siihen riittävästi resursseja.

”Kun yhteistyötä on, se toimii. Iso osa vakan hlökunnasta (mietintää) ei oikein tiedä mitä teemme. Mitä on Maahisen perhetyö. Mitä tarkoittaa kotipalvelu? Vakan hlökunta, jotka tapaavat vanhempia päivittäin. Heillä täytyy olla tietoa mitä Maahisessa on. Tässä on tämmönen esite, mietti-kääpä tätä. Maahisen perhetyö on varhaiskasvatuksen perhetyötä”.

Teema 7. Erityistyö. Sosiaalitoimen edustaja (C) sanoi, että varhaiskasvatuksella tulee olla lapsi ajatuksena. Varhaiskasvatuksella on varhaiskasvatuksen erityistyön osaaminen, kun taas sosiaalityöllä on sosiaalityön erityistyö, joka on sosiaalihuoltolain erityisen tuen tarvetta.

Teema 8. Epäselvyys palvelutarpeen arvioinnin merkityksestä. Varhaiskasvatuksen edustajien (B) ja alkukartoituksen edustaja (A) pohtivat teemahaastatteluissa, että heillä on epäselvää palvelutarpeen arvioinnin yhteydenoton tarkoitus. Varhaiskasvatuksen edustajien (B) ja alkukartoituksen edustaja (A) olivat sitä mieltä, että henkilökunnalle on epäselvää miksi, miten ja milloin palvelutarpeen arviointi yhteydenotto pyyntö tehdään.

Teema 9. Itse käytäntö. Alkukartoituksen edustaja (A) pohti, että palvelutarpeen arviointi pyyntö ei ole teknisesti hankalaa tehdä, mutta sen tekeminen on vaikeaa. Sitä pitää kirkastaa. Tarvitaan selkeyttä siihen mistä materiaali löytyy. Varhaiskasvatuksen edustajat (B) pohtivat, että mitä palvelutarpeen arviointi yhteydenottopyynnön lomakkeeseen tulee olla kirjoitettu.

Teema 10. Tiedon kulku. Varhaiskasvatuksen edustajilla (B) on huoli, onko palvelutarpeen arvioinnin yhteydenottopyyntöön reagoitu ja onko se men-

nyt eteenpäin, koska sosiaalipuolelta ei ole tullut kuittausta. Varhaiskasvatuksen edustajat pohtivat miten tieto kulkee sosiaalityön sisällä, koska vaihtuvuus on suurta. Tiedon kulussa on haparointia. Koska ja ketä kutsutaan koolle. Varhaiskasvatuksen edustajat pohtivat riittääkö henkilökunta selvittämään kaikki palvelutarpeen yhteydenottopyynnöt. Varhaiskasvatuksen edustajat miettivät kauan kuluu aikaa perhekeskuksessa, että palvelutarpeen arviointi tehdään perheelle.

Teema 11. Varhaiskasvatuksen toiminta. Varhaiskasvatuksen edustaja (B) kertoi, että palvelutarpeen arviointi yhteydenottopyyntö tehdään ryhmässä ja kokemus voi olla työntekijälle ainutkertainen. Esimies tukee häntä palvelutarpeen yhteydenottopyynnön tekemisessä. Esimies ja työntekijä yhdessä pohtivat tehdäänkö palvelutarpeen arvioinnin yhteydenottopyyntö vai lastensuojeluilmoitus.

Teema 12. Lomake. Varhaiskasvatuksen puolen tiimit (A, B) tiesivät, että palvelutarpeen arvioinnin yhteydenottopyyntö löytyy Järvenpään kaupungin nettisivuilta.

Teema 13. Ulkomaalaiset. Kaikki varhaiskasvatuksen edustajat (A, B, D) toivat vielä esille, että miten huomioidaan ulkomaalaiset. Tulisiko olla palvelutarpeen yhteydenottopyyntölomake myös englannin kielellä? Sosiaalityön edustaja sanoi, että ulkomaalainen kuuluu erityisen tuen piiriin, koska hänen on hankalaa saada sosiaalihuoltoalin mukaista palvelua omalla kielellään.

Teema 14. Koulutusmateriaalin sisältö. Sosiaalitoimen edustajat (C) olivat sitä mieltä, että koulutusmateriaalissa tulee olla rakenne. Se miten palvelutarpeen arviointi on syntynyt. Miten omatyöntekijyys ja lain velvoittavuus näkyvät palvelutarpeen arvioinnissa. Tärkeää on oppia oikea termistö. Koulutusmateriaalissa tulee ilmetä koko prosessi, kun palvelutarpeen arviointi yhteydenottopyyntö lähtee päiväkodista perhesosiaalityön yksikköön ja miten se jatko käsitellään. Palvelutarpeen arvioinnin tarkoitus tulee avata koulutusmateriaalissa. Alkukartoituksen haastattelussa selvisi, että koko palvelutarpeen arviointi prosessi tulee avata. Mitä siinä tapahtuu?

Mitä perheelle tapahtuu? Minkälainen kontakti on perheeseen? Miksi se tehdään? Varhaiskasvatuksen edustajat (B) kertoivat, että koulutusmateriaalissa tulee olla materiaalia siitä, mitä palvelutarpeen arviointi tarkoittaa ja sen kokonaisuus eli koko prosessi tulee avata. Mitä palvelutarpeen arviointipyyntöön tulee kirjata? Osataanko kirjata huoli siten, että sosiaalityöntekijä ymmärtää varhaiskasvatuksen huolen.

”Kokonaisuus prosessi pitäisi avata. Kertaus opintojen äiti. Mitä siihen kirjataan siihen ptapyyntöön. Mitkä ovat sellaisia asioita, että voisi ottaa perhekeskus kopin pyynnöstämme. Se veis eteenpäin. Saatu joskus palautetta, että me kirjataan eri tavalla kuin vastaanottaja. Ei saa kiinni siitä mitä tarkoittaa. Mitä siihen kirjataan? Että voi ymmärtää väärin, että ai kun kiva perhe”.

Teema 15. Perheohjaajan työnkuva. Perheohjaajan teemahaastattelussa kirkastui, mitä Maahisen perhekeskuksen perheohjaajan työnkuva sisältää. Järvenpäässä on yksi perheohjaaja, joka tekee alle kouluikäisten lapsiperheiden palvelutarpeen arviointeja peruspalveluiden piirissä. Perheohjaajan kertomuksen mukaan, sosionomi AMK koulutus on riittävä koulutus palvelutarpeen arvioinnin tekemään työhön, mutta tehtävän hoito vaatii myös vahvan työkokemuksen sekä laajan kunnan palveluiden tuntemuksen. Kun kyseessä on erityistä tukea tarvitseva lapsi tai lastensuojelun asiakkuus, vastuutyöntekijänä toimii silloin sosiaalityöntekijä. (Perheohjaaja 2017.)

Teema 16. Teemahaastatteluista nousseita ryhmittelyn ulkopuolelle jääneitä teemoja. Teemahaastatteluista tyypittelyn tehtyäni jäi asioita, joille ei löytynyt ryhmittelyä vaan ne olivat keskustelussa nousseita asioita. Teemahaastatteluista selvisi, että termistöä käytetään väärin.

Alkukartoituksen esimies (A) avasi hyvin mitä käytetään lapsen tuen tarpeessa, lastensuojelua, palvelutarpeen arviointia vai erityistä tukea. Ongelma ratkeaa yhteistyössä mitä palvelumuotoa käytetään.

Varhaiskasvatuksen edustajat (B) kertoivat, että sosiaalityöntekijä (sossu) tekee palvelutarpeen arviointeja alle kouluikäisille. Palvelutarpeen arviointeja tekee perheohjaaja.

Hiljaista tietoa sain, kun varhaiskasvatuksen edustajan äänen painosta jäi tunne, että yhteistyö arvelutti ja haastateltava ehkä pohti voiko sanoa asiaa ääneen. Mielestäni yhteistyö näyttyy siten, että puhutaan että on yhteistyötä mutta kuitenkin sitä ei ole riittävästi ja sen riittämättömyydestä ei puhuta.

Tuloksista aukeni se, että työ on asiakaslähtöistä yhteistyötä. Työtä parhailtaan kehitetään ja sosiaalitoimi pitää tärkeänä jakaa tietoa mitä on perhekeskus. He haluavat koulutusmateriaalinkin kehittämishankkeen kautta. Onko sosiaalipuolella hieman epäluottamusta siihen, miten luottavat varhaiskasvatuksen osaamiseen. Sosiaalitoimen edustajat sanoivat haastattelussa, että varhaiskasvatuksen puolella ei riitä ammattitaitoa kohdata perheen ongelmia. Tämä mielestäni johtuu siitä, että henkilöstöllä on erilaiset koulutustaustat ja työnkuvat.

Omatyöntekijän tehtäväkuvasta mainittiin ainoastaan perheohjaajan teemahaastattelussa. Omatyöntekijälle on jonkin verran käyttöä. Omatyöntekijäisyys on mielestäni hyvä työmuoto, silloin kun perhe on niin kriisiytynyt, että on joku joka pitää heistä huolta ja auttavat arjen asioissa eteenpäin.

Erytinen tuki on tarpeen, kun henkilöllä on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada apua sosiaalihuollosta. Tämä helpottaa heitä selviytymään ja riittävä sosiaali- ja terveyspalvelut toteutuvat. Sosiaalitoimen edustajien (C) kanssa selvisi teemahaastattelussa, että erityinen tuki tarkoittaa eri asioita sosiaalipuolella kuin varhaiskasvatuksen puolella. Tämä aiheuttaa epäselvyyttä. Varhaiskasvatuksessa on varhaiskasvatuksen erityistyö ja sosiaalipuolella on sosiaalihuoltolain mukaista sosiaalityön erityistyötä.

Sähköpostikyselyn toteutuminen

Sähköpostikysely ei toteutunut. Esittelin työni lastentarhanopettajalle, jolla oli vähäinen tieto palvelutarpeen arvioinnista. Hänen palautteesta sain uusia ideoita koulutusmateriaalin ulkoasuun sekä uutta tietoa, jotka tarvitsivat avautua. Hän pohti, mitkä olivat epäselvästi ilmaistu koulutusmateriaalisani. Hän toivoi, että esityksessä avataan enemmän sitä, mitä palveluja

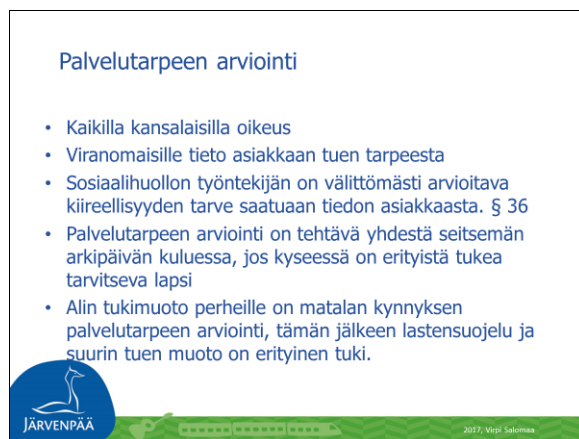
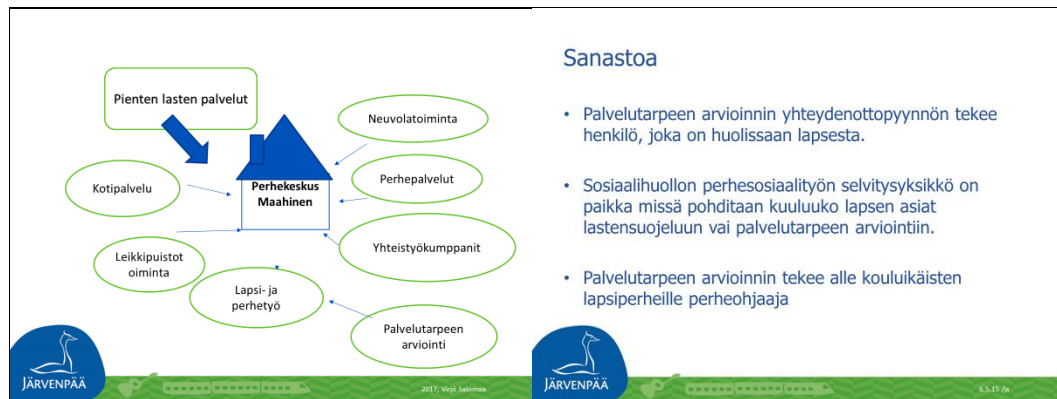
perhekeskus Maahisessa on. Hän tarkisti, onko kaikilla kansalaisilla oikeus palvelutarpeen arviointiin. Lastensuojeluilmoituksen avaamista voisi olla enemmän, hänen mielestään. Lisäksi hän toivoi selkeyttä Sipilän hallitus-ohjelmaan. Hän toivoi päiväkodin työntekijän roolia palvelutarpeen arvioinnin selvityspyynnöstä. Mikä on Tilkku? Voisinko lisätä koulutusmateriaaliin palvelutarve arviointi lomakkeen? Mikä on kotipalvelun hintaa?

Ohjausryhmältä saamani palaute koulutusmateriaaliin

Ohjausryhmän perheohjaaja toivoi, että lisään vielä koulutusmateriaaliin sosiaalihuoltolain (1301/2014) kohdat asiakkuuden alkaminen ja päättymisen 34 §, yhteydenotto 35 § ja arvioinnin sisältö 37 § lain kohdat.

7 KEHITTÄMISHANKKEEN KONKREETTINEN TUOTOS: KOULUTUSMATERIAALI

Kehittämishankkeen tuotos on koulutusmateriaali (kuvio 19) palvelutarpeen arvioinnista varhaiskasvatuksen ja sosiaalityön kentille. Koulutusmateriaalin näkökulmina ovat palvelutarpeen arvioinnin synty, sen käyttö ja perhekeskus Maahisen ja varhaiskasvatuksen yhteistyö.

KUVIO 19. Koulutusmateriaalia, jotka ovat teemoista nousseita aiheita

Palvelutarpeen arvioinnin koulutusmateriaali on valmistunut kehittämishankkeen teemahaastatteluista saaduista tuloksista, teoriaviittekehyksestä

ja ohjausryhmältä saaduista tiedoista. Kehittämishankkeessani ovat olleet mukana ohjausryhmä ja teemahaastateltavat eli varhaiskasvatuksen esimiehet ja sosiaalitoimen esimiehet sekä koulutusmateriaalin arviointiin lastentarhanopettaja. Ohjaavalla opettajallani on ollut merkityksellinen tehtävä ohjatessaan minua.

Koulutusmateriaalissa on taustaa palvelutarpeen arvioinnin syntyyn sekä selitetty mitä tarkoittavat perhekeskus Maahinen ja palvelutarpeen arviointi käytännössä. Koulutusmateriaalin tuli 54 kappaletta powerpoint dioja. Sisällysluettelossa on 15 eri otsikkoa.

- Tausta
- Mitä tarkoittaa palvelutarpeen arviointi?
- Mitä uusi sosiaalihuoltolaki sisältää palvelutarpeen arvioinnin osalta?
- Perhekeskus Maahinen
- Palvelutarpeen arvioinnin selvityspyyntö vai lastensuojeluilmoitus?
- Minkälainen on palvelutarpeen arvioinnin yhteydenotto-prosessi?
- Mitä palvelutarpeen arviointi yhteydenottopyyntöön kirjataan?
- Mitä tekee perheohjaaja?
- Mitä moniammatillista yhteistyötä tekevät perhekeskus Maahinen ja varhaiskasvatus?
- Miksi päiväkotia ei saa mitään tietoa palvelutarpeen arvioinnin kulusta?
- Mikä on kotipalvelu?
- Mitä on perhetyö?
- Mitä on erityinen tuki?
- Miten ulkomaalaisia tuetaan?
- Sanastoa

Materiaali koulutusmateriaaliin on syntynyt kehittämishankkeen tutkimustuloksien kautta syntyneistä teemoista ja ohjausryhmän sekä sähköpostikyselyn tuloksista. Materiaali on tuotettu pienten lasten palvelujen käyttöön heidän koulutuspäiviinsä ja mahdollisesti materiaali tullaan tallentamaan Järvenpään kaupungin tietojärjestelmään mitä kautta voivat uudet työntekijät tutustua aiheeseen. Materiaali jää ohjausryhmälle, joka toimittaa katsomilleen tahoille. Ohjausryhmän kanssa on sovittu, että tuote on heidän vapaassa käytössä.

Koulutusmateriaalissa käsitellään mitä tarkoittaa palvelutarpeen arviointi ja sen synty. Miten uusi sosiaalihuoltolaki liittyy palvelutarpeen arviointiin. Siinä kerrotaan mitä palveluja on perhekeskus Maahisessa. Materiaalissa kerrotaan, minkälainen prosessi on palvelutarpeen arvioinnin yhteydenotopyynnöstä palvelutarpeen arviointiin, sekä miten tieto kulkee varhaiskasvatuksen ja sosiaalitoimen välillä. Mallista näytän mitä palvelutarpeen arviointi selvityspyyntöön kirjataan. Avaan mitä tekee perheohjaaja. Moniammatillisen yhteistyö yhdessä perhekeskus Maahisen ja varhaiskasvatus. Ulkomaalaisten huomioiminen palvelutarpeen arvioinnissa. Lopussa avaan sanaston kautta käsitteitä.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTAA

Kehittämishankkeen tavoitteena oli tuottaa koulutusmateriaali Järvenpään pienten lasten palveluihin ja varhaiskasvatuksen esimiehille sekä henkilökunnalle. Moniammatillisesti palvelutarpeen arvioinnin käytön ymmärtäminen lisääntyi ja yhteistyö parani sekä perheohjaajan työnkuvan nykytilan toimivuus ja sen kirkastaminen syvenivät samalla.

Kehittämishankkeen tarkoituksena oli moniammatillisen työn kehittäminen liittyen palvelutarpeen arviointiin. Perheohjaajan työnkuvan nykytilan toimivuus ja kirkastaminen syvenivät samalla. Tuloksena tuli koulutusmateriaali pienten lasten palveluihin. Lopputuloksena on asiakkaiden, palvelutarpeen oikea-aikaisen tuen tarpeen nopeutuminen ja yhteistyön sujuminen.

Etsin itseäni kiinnostavaa kehittämishanketta. Valitsin opinnäytetyön kehittämiskohteeni viidestä eri vaihtoehdosta. Palvelutarpeen arviointi aiheena oli kiinnostava. Aihe oli minulle vieras, mutta sellainen mitä tulen tarvitsemaan omassa työssäni. Aihe koskettaa läheisesti omaa työkenttäni. Aihe on yhteiskunnallisesti ajankohtainen, jota voin soveltaa hyvin konkreettisella tasolla työssäni.

Kehittämishankkeen lähestymistapa oli tutkimuksellinen kehittäminen. Uuden saamani tiedon hyödynsin yleiseen ongelmaan, joka siirtyy käyttäjäkunnalle koulutusmateriaalin kautta. Hyödynnettävyyteen liittyy epävarmuutta. Tutkimusotteeni oli kvalitatiivinen, pääpaino oli subjektiivinen ja käytännönhakuinen. Tutkimustiedon pohjalta sain välineitä kehittämishankkeeseen. Ilman teemahaastatteluja en olisi saanut riittäviä välineitä tiedon etsimiseen. Kirjallisuutta aiheesta oli vielä niukasti. Teemahaastattelujen avulla sain asiantuntijoilta ja heidän kokemusten kautta arvokasta tietoa. Näiden pohjalta pystyin luomaan jotain uutta – koulutusmateriaalin.

Tutkimuksellisen kehittämishankkeen prosessi alkoi tunnistamalla kehittämiskohde. Kehittämiskohteenä oli ongelma tai tiedon puute, johon hain tietoa käytännön ja teorian kautta. Aiheen muokkasin sellaiseksi, että se sai

merkityksen suhteessa kehittämishankkeeseen. Rajaamisen ja määrittämisen jälkeen laadin tietoperustan ja suunnittelin kehittämismenetelmät. Lopuksi toteutin kehittämishankkeeni, joka julkaistaan ja arvioidaan.

Kehittämistoimintani oli kestävään tulokseen pyrkivä hanke, joka kestää määritetyn jakson ajan. Kehittämishanke oli aikataulutettu, johon sisältyi alku, suunnitelma, toteuttajat ja päättyminen sovitulla tavalla. Päämäärään pyrin suunnitelmallisesti. Kehittämishanke oli tärkeää jakaa vaiheisiin, suunnitteluun ja osittamiseen. Näiden kautta kehittämishanke saadaan näkyväksi, ymmärrettäväksi ja arvioitavaksi.

Kehittämishankkeessani etsin ratkaisua käytännössä havaittuun haasteeseen eli asiaan joka vaatii parantamista. Kehittämishankkeeni on spiraalimainen, missä kehittäminen sisältää useita erilaisia toteutettuja kehiä. Mielestäni työni on validiteettisesti tehty. Tulokset ja päätelmät ovat oikeita.

Tietoperustan kautta avattu tieto syvensi palvelutarpeen arvioinnin ympärille liittyviä asioita. Lopputulokset toivat kattavan koulutusmateriaalin käyttöön. Se sisältää hiljaista tietoa ja faktaa. Pidän työtäni luotettavana, koska tietoni perustuu lakiin ja hallituksen linjauksiin sekä alanosajien haastatteluihin. Teemahaastattelujen kautta olen saanut kattavaa tietoa siitä, miten palvelutarpeen arviointi osataan ja mitkä asiat pohdituttavat. Kirjallisuutta aiheen tiimoilta on niukasti. Työni on luotettava. Tätä työtä ovat tarkastaneet alan asiantuntijat saaden ohjausta heiltä kehittämishankkeeni tueksi.

Palvelutarpeen arviointia on kehitetty alle kouluikäisille lapsille ja heidän perheilleen, kasvun ja vanhemmuuden tuen organisaatiossa pienten lasten palveluissa.

Ohjausryhmän keskustelujen kautta minulle selkeytyi, mitä tarkoittaa palvelutarpeen arviointi ja osasin käyttää teemahaastatteluissa ammattisanastoa oikein. Aktiivinen vuorovaikutus ohjausryhmäni, ohjaavan opetta-

jani ja opiskelijakavereideni välityksellä auttoivat minua jäsentämään kehittämishankettani. Yhteistyö teemahaastatteluun kuuluvien kanssa oli haasteellista. Työn hektisyys näkyi. Teemahaastattelujen aikataulut oli hankalaa. Teemahaastattelut olivat kuitenkin antoisia ja lämminhenkisiä. Työelämä piti kehittämishankettani tarpeellisena, mutta heidän antama aika siihen oli vaikeaa. Työelämän kovat paineet näkyivät heidän työtehtävien priorisoinnilla.

Työni teorialähtöisyys perustui uuden sosiaalihuollon lakiin ja asetuksiin ja Järvenpään kaupungin linjauksiin. Uuden sosiaalihuoltolain palvelutarpeen arviointi on vielä uusi, josta on vähän kirjallisuutta. Tietoa löytyi paljon internetistä. Kokonaisuutena kehittämishanke prosessina oli opettavainen. Opin syvällistä ajattelua, tiedon etsimistä, lukemaan virallista tekstiä sekä tietoteknillisiä taitoja.

Tarkastelin SWOT-analyysin kautta vahvuuksia, mahdollisuuksia, uhkia ja heikkouksia, miten kehittämishankkeen toteutui? Vahvuutena oli tavoitteen ja tarkoituksen toteutuminen. Sain kattavan koulutusmateriaalin pienten lasten palveluihin teemahaastattelujen ja ohjausryhmän avulla. Toimintatutkimus valittuna menetelmänä oli hyvä. Mielestäni palvelutarpeen arvioinnin ymmärrys lisääntyy sekä perheohjaajan työnkuva selkeytyy, kun henkilöstöä koulutetaan koulutusmateriaalin avulla. Todennäköisesti yhteistyö tulee parantumaan pienten lasten palveluissa. Tuloksena valmistui koulutusmateriaali pienten lasten palveluihin. Mahdollisuutena koen, että tavoite ja tarkoitus kehittyvät tulevaisuudessa. Palvelutarpeen arviointiprosessi paranee kehityksen myötä. Uhkana oli kehittämishankkeen tekemisen aikana, että en saa sovittua tapaamisia sekä sähköpostikyselyihin en saa vastauksia. Alkukartoitukseen sain vain yhden esimiehen haastateltavaksi. En saanut riittävästi esimiehiä paikalle toteuttaakseni learning cafemenetelmää. Sähköpostikyselyihin en saanut vastauksia. Toisen kyselyn sain kasvokkain tehtyä. Tutkimusluvan sain suullisesti ja kirjallinen lupa ei saavuttanut minua, vaikka ohjausryhmän mukaan se oli tehty. Nämä eivät kuitenkaan vaikuttaneet lopputulokseen. Heikkouksia ei tällä hetkellä ole.

Teemahaastattelut antoivat minulle uusia näkökulmia palvelutarpeen arvioinnin prosessista. Työn spiraalimaisuus näkyi ohjausryhmältä saaduista ohjeista suullisesti tai sähköpostitse. Spiraalimaisuus oli haastavaa itseleni, koska teemahaastatteluun osallistuvat henkilöt oli vaikeasti tavoitettavissa ja asiat eivät sujuneet haluamallani tavalla. Teemahaastatteluista nousi esiin kysymyksiä, joihin pyysin vastauksia tai tarkennuksia ohjausryhmältäni. Ohjausryhmäni kertoi, mitä he odottavat mitä palvelutarpeen arvioinnin yhteydenottopyyntöön kirjataan. Lisäksi ohjausryhmäni tukivat ja auttoivat etsimään tietoa. Sain riittävästi tietoa koulutusmateriaaliini teemahaastattelujen kautta

Ensimmäisen teemahaastatteluni nauhoitus epäonnistui, joten pyysin tarkistamaan epäonnistuneen haastattelun sähköpostin välityksellä. Tietoa aiheeseen liittyen sain parhaiten kysymällä suoraan ohjausryhmältä. Henkilöt ovat tavoiltaan ja ajatuksiltaan erilaisia ihmisiä.

Alkukartoitus toimi esitestauksena. Pohdin, osasinko kysyä oikeita kysymyksiä? Toimiiko tekniikka? Mitä pitäisi osata vielä huomioida tilanteessa? Reflektointia olen tehnyt koko ajan. Olenko osannut etsiä oikeaa tietoa? Olenko haastattelut oikeita henkilöitä? Olenko osannut tehdä oikeita kysymyksiä? Mitä olisi pitänyt osata tehdä toisin?

Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti vapaaehtoiset haastateltavat tiesivät, että haastattelut nauhoitetaan ja miten haastattelu sujuu, mikä on aihe? He tietävät, että pysyvät anonyymeina ja teemahaastattelut ovat luottamuksellisia tutkimusta. Tutkijan eettinen velvollisuus on raportoida tutkimustulokset mahdollisimman rehellisesti ja tarkasti, mutta samaan aikaan suojella tutkittavia.

Huomasin oman asiantuntijavallan nousevan viimeisellä teemahaastattelulla, kun olin oppinut paljon uutta. Arvovalta näkyi selvästi sosiaalitoimen haastateltavissa sekä ohjausryhmässäni, koska he tiesivät asiasta eniten. Tiedonhankintatapa oli teemahaastattelujen valossa epämuodollista, jolloin moraalinen vastuu eettisiin kysymyksiin tutkimuksessa on suurempi.

Objektiivisesta näkökulmasta katsottuna, jouduin pohtimaan, että pysyn objektiivisena, puolueettomana sivustakatsojana. Oman ammattitaidon kautta olen luonut omat mielipiteeni palvelutarpeen arvioinnista. Uskon, että asian tiedostaminen pysyvä objektiivisena on vaikuttanut tutkimustulokseen siten että mielipiteeni eivät ole vaikuttanut tuloksiin.

Ohjausryhmä tutustui koulutusmateriaaliini ohjauskäynneillä. Ohjausryhmäni kanssa sovin, että avaan koulutusmateriaalissa palvelutarpeen arvioinnin syntyä sekä lisään lainkohtia. Mielestäni on tärkeää ymmärtää, että palvelutarpeen arviointi liittyy lakiin ja asetuksiin. Historiaa ymmärtämällä sisäistää asian paremmin.

Lähtökohtana Sipilän hallitusohjelma, Järvenpään kaupungin Kestävän kasvun ja kehityksen hyvinvoinnin strategia, Kuntalaisten hyvinvointiohjelma ja lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman linjaukset tekivät selvän punaisen langan lapsiperheiden hyvinvoinnin lisäämiselle.

Uuden sosiaalihuollon (1301/2014) päätavoitteena on tarjota matalan kynnyksen palvelua asiakkaan edun mukaisesti. Tämä on toteutumassa Järvenpään kaupungissa, kun perheen palvelut ovat keskittyneet paljon saman katon alle. Mielestäni oli hieman yllättävää, ettei perhekeskuksen toiminta ollut selvää varhaiskasvatuksen henkilökunnalle. Laissa on korostettu palvelutarpeen arviointia, omahoitajuutta ja monialaista yhteistyötä, jotka tulevat hyvin esiin kehittämishankkeessani.

Asiakkaan kuuleminen korostuu huolipuheeksi tai varhaisessa puuttumisessa. (Eriksson, Arnkil 2012, 21–22). Varhaisen puuttumisen malli tulee olla oikeutena kaikille perheille. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan tulee osata ohjata perheitä tuen piiriin, mistä perhe voi hakea tukea. Heidän tulee osata kertoa palvelutarpeen arvioinnin yhteydenottopyynnöstä sekä perhekeskus Maahisen palveluista, missä perhetyö on ennaltaehkäisevää matalan kynnyksen palvelua.

Mielestäni varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen, ennaltaehkäisy ja perheen tukeminen tukevat lapsen kasvua tulevaisuuteen. Perheen tukeminen ajoissa vähentää yhteiskunnan varojen kulumista. Asiakkaan, työyhteisön ja yhteiskunnan näkökulmista työntekijän tulee ymmärtää varhaisen tuen merkitys yhä tarkemmin. Tuen saanti perheillä alkaa jo äidin raskauden aikana. Varhainen tukemisen oikeus kuuluu koko perheelle. Lapsen hyvinvointia voi uhata heikko turva, jotka liittyvät lapseen itseensä, vanhemmuuteen, perheeseen tai ympäristön tekijöihin. Varhaiskasvattajat tarvitsevat yhä enemmän tietoa ja koulutusta varhaisen tuen tarpeisiin. Työntekijän erilaiset menetelmät ja käytännöt, monialaisuus, moniammatillisuus, hyvä dialoginen taito sekä erilaiset projektit, tukevat heitä työssään. Kun mikään muu tuki ei enää auta, on vaihtoehtona palvelutarpeen arviointi tai lastensuojelu. Palvelutarpeen arviointi on mielestäni uusi tapa tehdä töitä lastensuojelun rinnalla. Se on vaihtoehto, joka lisää perheen yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa.

Pohdin, miksi palvelutarpeen arvioinnin yhteydenottopyyntö-lomake löytyy Järvenpään kaupungin netistä nimellä ”yhteydenotto sosiaalihuollon tuen tarpeen arvioimiseksi”? Järvenpään kaupungin nettisivuilla on myös lastensuojeluilmoituslomake. Käytännössä voidaan täyttää yksi lomake eli yhteydenotto sosiaalihuollon tuen tarpeen arvioimiseksi.

Teemahaastattelussa väitettiin, että lastensuojeluilmoitus on tehokkaampi tapa saada apua nopeasti lapselle. Toteama on mielenkiintoinen, koska mielestäni matalalla kynnyksellä haetulla avulla saadaan vanhemmat yhteistyökykyisemmin mukaan avun saantiin. Sanana palvelutarpeen arviointi on ”neutraalimpi” tapa saada yhteistyön sujumaan perheen ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä. Lastensuojelusana pelottaa ja tekee vastarintaa vanhemmille. Henkilöstölle on epäselvää, mitä eri ilmoituksiin tulisi kirjata. Pohdin, onko kaupungin taloudelle edullisempaa, että henkilöstö tekee palvelutarpeen arvioinnin yhteydenottopyyntöjä kuin lastensuojeluilmoituksia ja onko riittävästi henkilökuntaa lastensuojelun ja palvelutarpeen arviointia tekevien puolella?

Mielestäni on hyvä, kun sosiaalitoimen puolelta saadaan tieto varhaiskasvatuksen puolelle, että asia on edennyt eteenpäin. Vaitiolovelvollisuuksien myötä asiasta ei voida puhua, mutta kiittäminen siitä, että asialle on tehty jotain. Tämä rauhoittaa varhaiskasvatuksen henkilöstön mieltä ja säilyy tunne siitä, että lapsen ja perheen asiat ovat menneet eteenpäin. Henkilöstö kokee tekevänsä tärkeää työtä ja he ovat arvostettuja. Varhaiskasvatuksen henkilökunnalle tulee tunne, että heidän ilmoituksia ei ole ”noteerattu”, jos eivät saa minkäänlaista kommenttia tehdystä työstä. Miten tämä tunne lisää sosiaali- ja varhaiskasvatuksen yhteistyön lisääntymistä. Järvenpäässä palvelutarpeen arviointeja alle kouluikäisille tekee perhetyöntekijä. Mielestäni palvelutarpeen arviointi on automaatio, joka tehdään aina kun perheestä tai lapsesta herää huoli. Ainoastaan lastensuojeluilmoitus tehdään, jos lapsella on todella iso hätä.

Pohdin, että perhekeskus eri paikkakunnilla tarkoittaa eri asiaa. Henkilökuntaa siirtyy eri kunnista eri työpaikkoihin ja kullakin kunnalla perhekeskus on voitu rakentaa eri tavalla. Perhekeskuksen ymmärtäminen mitä se tarkoittaa Järvenpäässä tulee avata henkilöstölle. Perhekeskus Maahinen sijaitsee kaupungin laidalla ja se ei anna kuvaa siitä mitä kaikkea se sisältää. Yhteistyön lisäämiseksi oma kehittämishankkeeni tuo uutta näkökulmaa siihen. Löysin teemahaastatteluista ”hiljaista tietoa” siitä, että yhteistyö on haasteellista. Yhteistyö ei aina suju mielenmukaisesti.

Mielestäni perhetyö on matalan kynnyksen palvelua, mistä perhe saa nopeaa apua ja tukea akuuttiin hätään. Sitä toteutetaan moniammatillisena yhteisenä työnä perheen kanssa toimivien muiden tahojen kanssa, kuten neuvola ja varhaiskasvatus. Perhekeskus Maahisessa on runsaasti erilaista toimintaa lapsille ja perheille.

Varhaiskasvatuksen edustajat pohtivat riittääkö henkilökunta selvittämään kaikki palvelutarpeen yhteydenottoopyynnöt. Kertooko tämä siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstö ei ole aina saanut kiittäystä palvelutarpeen arvioinnin yhteydenotto pyynnön perille menosta.

Uuden sosiaalihuoltolain mukaan (1301/2014), jokaisella on oikeus riittäviin sosiaali- ja terveystalviin, mutta saavatko sitä kaikki? Osaavatko sitä kaikki hakea ja saavatko oikeanlaista tukea? Miksi palvelutarpeen arviointi yhteydenottopyynnön tekeminen on hankalaa henkilökunnan mielestä? Onko tekstin tuottaminen vaikeaa? Pelottaako henkilökunnan tehdä ilmoituksia perheistä? Ihmettelen, miten henkilökunta ei tiedä mikä on palvelutarpeen arviointiyhteydenottopyynnön tarkoitus? Oletan, että heitä ei ole vielä koulutettu riittävästi aiheeseen. Eri ammattien koulutusten erot näkyvät hyvin siinä, että varhaiskasvatuksen henkilöstö ei osaa perhetyötä siten, miten sosiaalitoimi sen ymmärtää.

Mielestäni varhaiskasvatuksen uusi kehittämisalue ovat ulkomaalaiset. Heidän tapansa ja kulttuurinsa ovat varhaiskasvatukselle vieraita. Hyvän asia on, että varhaiskasvatuksen edustajat pohtivat heidän asioita. En ollut huomionnut ulkomaalaisten näkökulmaa. Hiljaista tietoa oli liian vähäinen yhteistyö varhaiskasvatuksen ja sosiaalitoimen välillä tai perhekeskustojen toiminnan ymmärtäminen varhaiskasvatuksen puolella.

Varhaiskasvatus tekee palvelutarpeen arvioinnin yhteydenottopyyntöjä ja sosiaalipuolelta perheohjaaja tekee palvelutarpeen arviointeja alle kouluikäisille lapsille ja heidän perheille.

Haastatteluissa havaitsin, että jotkin ammattisanaston sanat olivat epäselviä. Sanat palvelutarpeen yhteydenottopyyntö ja perhesosiaalityön selvitysyksikkö sekä sosiaalihuollon perhesosiaalityön selvitysyksikkö -sanat ovat mielestäni hankala muistaa, ellei ole alan asiantuntija. Sana on pitkä ja asiaa tuntemattomalle henkilölle kertoo se mitä siellä tehdään? Erityisen tuen tarve sosiaali- ja varhaiskasvatuksen puolella tarkoittavat eri asioita. Varhaiskasvatuksen puolella on kolmiportainen malli.

Mielestäni monialainen ja moniammatillinen yhteistyö on tärkeä työmuoto palvelutarpeen arvioinnissa. Monialaista yhteistyöammattitaitoa tarvitaan, kun mietitään lapsen tuen tarvetta ja moniammatillinen yhteistyö tukee hyvin lapselle ja perheelle tuen antamista. (Isoherranen, 2012, 5, 32, 37.) Salassapitovelvollisuus tuo omat haasteensa yhteistyöhön. Lain mukaan

monialaiseen yhteistyöhön työntekijän on osallistuttava, jos on tarvetta. Perheohjaaja voi konsultoida tai saada apua sosiaalityöntekijältä, jos palvelutarpeen arvioinnissa esiintyy sellaisia asioita, jotka eivät kuulu perheohjaajan työnkuvaan. Sosiaalityö ja varhaiskasvatuspalvelut tekevät yhteistyötä, jota on kehitettävä lisää.

Mielestäni monialaista yhteistyötä on, että asiakas saa tukea ja tietoa asiantuntijoilta. Asiakkaan kanssa voidaan tehdä yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja sosiaalitoimen välillä asiakkaan kanssa yhteistyössä. Yhteistyö voi olla sellaista, että asiakas on itse mukana tai se voi olla moniammatillisten välistä yhteistyötä.

Yhteistyön merkitys korostuu ennaltaehkäisevässä työssä. Hyvin toimivan työotteen lisääntymisen kehittäminen on tärkeää, joka näkyi tutkimustuloksissa siten, että kaivattiin yhteistyötä enemmän. Se antaa työntekijöille voimavaroja ja tukee asiakasperhettä. Tällöin perheen tukeminen sujuu nopeasti ja helposti. Henkilökunta osaa jakaa tietoa keskenään ammattialojensa välillä, joka lisää yhteistyötä. Tiedon jakamisen kautta näkyy, että yhteistyötä halutaan tehdä ja työ on tavoitteellista ja suunnitelmallista positiivisen dialogin kautta. Lapsiperheen tarpeet ovat keskiössä ja henkilöstö luottaa toistensa ammattitaitoon. Tuloksissa näkyy, että asiakas voimaantuu ja moniammatillinen osaaminen ja palvelun rakenteet kehittyvät. Haastatteluissa selvisi, että Järvenpään kaupunki on kuntalaisten hyvinvointiohjelmansa mukaisesti, aloittanut kokeilun missä perhetyötä lisätään päiväkoteihin. Perheterapeutti käy kahdessa eri päiväkodissa. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö on mielestäni hyvin tärkeää. Työ tehostuu ja asiat sujuvat eteenpäin helpommin.

Asiantuntijoiden välistä yhteistyötä on mielestäni kehitettävä lisää, siten että toisilta saadaan tukea, jaetaan tietoa ja työkavereihin voidaan luottaa. Jaetaanko tietoa ja ylitetäänkö rooleja riittävästi? Tämä ei selvinnyt haastattelussani. Onko heillä moniammatillisia yhteisiä pelisääntöjä ajattelun ja yhteistyön ymmärtämiseksi, yhteistä kehitysprosessia? Yhteistyöhön suun-

tautunutta johtajuutta? Onko harjoiteltu kommunikointia, samanlaista ajattelutapaa sekä sosiaalisuutta tukevaa toimintaa? Onko organisaatioilta saatua tukea? Haastattelussa selvisi, että aina ei ymmärretä palvelutarpeenarvioinnin yhteydenottopyynnön kirjallista tuotosta riittävän vakavaksi, jonka varhaiskasvatuksen työntekijä on tehnyt.

Olin sitoutunut kehittämishankkeen tekemiseen. Vieraaseen työyhteisöön tehty kehittämishanke oli tunteena vapauttavaa ja motivoivaa. Oli mielenkiintoista tutustua uuteen työyhteisöön, koska olen tehnyt työuraani samassa työyhteisössä pitkään. Rahoitusta en saanut opintovapaallani, joka oli tietoinen valinta. Olin halukas oppimaan uutta uudessa ympäristössä.

Saamani tutkimustulokset voidaan käyttää luotettavasti ja se jää Järvenpään sosiaalitoimen ja varhaiskasvatuksen käyttöön, jota he voivat päivittää, kun tieto kehittyy ja muuttuu. Työssäni en mainitse haastateltavien nimiä.

Ohjausryhmän tapaamiset ovat olleet erittäin tärkeitä ymmärtääkseni, mitä on palvelutarpeen arviointi. Koen, että koko kehittämishankkeeni on ollut tiedon etsimistä koko prosessin ajan. Olen perehtynyt Unicefin linjauksista alkaen, Järvenpään kaupungin lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan saakka, saadakseni selville, miten ”punainen lanka” on kulkenut kohti palvelutarpeen arviointia. Prosessi on ollut mielenkiintoinen, joka herätti kiinnostukseni yhteiskunnallisiin asioihin syvemmin.

Teoria-aineiston sain kerättyä kevään aikana. Tutkittavien henkilöiden hankinta oli haasteellista. Kevät oli kiireistä aikaa työkentillä. Teemahaastattelujen aikataulujen yhteensovittaminen oli haasteellista ja jouduin tekemään muutoksia suunnitelmaani. Aikomani learning cafe menetelmä ei toteutunut varhaiskasvatuksen esimiesten kanssa. En saanut sovittua aikaa kehittämishankkeelleni, varhaiskasvatuksen esimiesten kiireisen kevään vuoksi. Vaihdoin varhaiskasvatuksen esimiesten learning cafeen menetelmän sosiaalitoimen puolelle teemahaastatteluksi. Tämä oli hyvä ratkaisu, koska näin sain selville heidän näkemyksiä verrattuna varhaiskasvatuksen

näkemyksiä palvelutarpeen arvioinnista. Sain mielipiteitä useasta eri näkökulmasta ja ehkä jopa laaja-alaisemmin kuin olin suunnitellut. Koulutusmateriaalini oli tarkoitus testauttaa henkilöillä, jotka tietävät asiasta mahdollisimman vähän. Sähköisiä vastauksia en saanut. Päädyin esittelemään työni lastentarhanopettajalle kasvokkain. Kehittämishankkeeni on herättänyt kiinnostusta muissa ihmisissä sekä naapurikunnan varhaiskasvatuksen puolella. Ammattisanaston käyttö on itselläni lisääntynyt.

Aikataulullisesti olin tavoitellut kehittämishankkeen valmistumista opintovaapaani aikana, ennen töihin menoa elokuussa 2018. Tavoitteeni ei toteutunut. Syynä oli teemahaastatteluiden viivästyminen ja siitä syntyi ketjureaktio, jolloin en ehtinyt saamaan kirjoitustyötäni riittävän ajoissa valmiiksi ohjaavalle opettajalle ennen kesälomia. Koulutusmateriaalia en anna lupaa julkaista, koska aion käyttää kehittämishankkeesta valmistunutta tuotetta itse myöhempää käyttöä varten.

Jatkotutkimuksen aiheena on, miten yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja sosiaalitoimen välillä tulisi lisätä. Mitä yhteistyö voisi olla ja miten se jalkauteaan käytäntöön? Toinen jatkotutkimusaihe on, että saavatko erityisen tuen kautta tulevat henkilöt riittävän ja oikeanlaisen tuen? Kumpi palvelutarpeen arviointi vai lastensuojelu on edullisempaa taloudellisesti?

Kehittämiskohteina näen, että lastensuojeluilmoitus ja palvelutarpeen arviointipyyntöilmoitus-lomake tulee olla netissä sama lomake kansalaisille. Lomake on hankalasti löydettävissä Järvenpään kaupungin nettisivuilla. Nimenä käytetään yhteydenotto sosiaalihuollon tuen tarpeen arvioimiseksi -lomaketta.

9 LÄHTEET

Eriksson E, Arnkil T. 2012. Huoli puheeksi, opas varhaisista dialogeista. Oppaita 60. Stakes. Tampereen Yliopistopaino Oy.

Harrikari, T. 2008. Riskillä merkityt. Lapsen ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura Julkaisuja 87. Helsinki. Hakapaino PY

Heikkilä, A., Jokinen, P. & Nurmela, T. 2008. Tutkiva kehittäminen. Avaimia tutkimus- ja kehittämishankkeisiin terveysalalla. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

Hilton Davis. 2006. Miten tukea sairaan tai vammaisen lapsen vanhempia? 2.painos. Suomen sairaanhoitajaliitto ry.

Hirsjärvi Sirkka, Hurme Helena, 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö.

Isoherranen, Kaarina. 2012. Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Akateeminen väitöskirja. Sosiaalitieteiden laitos. Helsingin yliopisto. Unigrafia, Helsinki 2012. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37493/isoherranen_vaitoskirja.pdf

Järvenpään kaupunki. 2017. [viitattu 23.11.2017]. Saatavissa: <https://www.jarvenpaa.fi/>

Järvenpään kaupunki. 2016. Perhekeskuksen perhetyö – vanhempainohjaus. Perhekeskus Maahinen. Esite.

Järvenpään kaupunki. 2017. Avoin toiminta. Järvenpää. [viitattu 13.3.2017]. Saatavissa: http://www.jarvenpaa.fi/--Avoin_toiminta--/sivu.tpl?sivu_id=6060

Järvenpään kaupunki. 2017. Järvenpään kaupungin organisaatio. Järvenpää. [viitattu: 13.3.2017]. Saatavissa: https://www.jarvenpaa.fi/--Organi-saatio--/sivu.tmpl?sivu_id=54

Järvenpää. 2017. Järvenpään kaupungin kestävän kasvun ja hyvinvoinnin strategia 2014–2025. Saatavissa: https://www.jarvenpaa.fi/attachments/text_editor/3052.pdf

Järvenpää. 20.10.2014. Järvenpään kaupungin kestävän kasvun ja hyvinvoinnin strategian 2014–2025 toteuttaminen. Kuntalaisten hyvinvoinnin parantaminen. Kuntalaisten hyvinvointiohjelma 2014 – 2017. Kaupunginhallitus. Saatavissa: https://www.jarvenpaa.fi/attachments/text_editor/9070.pdf

Järvenpää. 2017. Järvenpään lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2015. Saatavissa: https://www.jarvenpaa.fi/attachments/text_editor/11244.pdf?name=Jarvenpaan_lasten_ja_nuorten_hyvinvointisuunnitelma

Järvenpään kaupunki. 2017. Lapsiperheiden kotipalvelu. Järvenpää. [viitattu 13.3.2017]. Saatavissa: http://www.jarvenpaa.fi/--Lapsiperheiden_kotipalvelu--/sivu.tmpl?sivu_id=9000

Järvenpään kaupunki. 2017. Lapsiperheiden sosiaalipalvelut. Järvenpää. [viitattu 14.3.2017]. Saatavissa: https://www.jarvenpaa.fi/--Lapsiperheiden_sosiaalipalvelut--/sivu.tmpl?sivu_id=8572

Järvenpään kaupunki. 2017. Lasten ja nuorten palvelualue. Järvenpää. [viitattu 14.3.2017]. Saatavissa: https://www.jarvenpaa.fi/--Lasten_ja_nuorten_palvelualue--/sivu.tmpl?sivu_id=5304

Järvenpään kaupunki. 2017. Lasten ja nuorten palvelualue. Järvenpää. [viitattu: 13.3.2017]. Saatavissa: https://www.jarvenpaa.fi/sivu.tmpl?sivu_id=5304;d=5304

Järvenpään kaupunki. 2017. Neuvolatoiminta. Järvenpää. [viitattu 13.3.2017]. Saatavissa: http://www.jarvenpaa.fi/--Neuvolapisteet--/sivu.tpl? sivu_id=6064

Järvenpään kaupunki. 2017. Perhekeskus Maahinen. Järvenpää. [viitattu 13.3.2017]. Saatavissa: http://www.jarvenpaa.fi/--Perhekeskus_Maahinen_ja_Polle--/index.tpl? sivu_id=6165

Järvenpään kaupunki. 2017. Perhekeskuksen perhetyö – vanhempainohjaus. Järvenpää. [viitattu 13.3.2017]. Saatavissa: http://www.jarvenpaa.fi/--Perhekeskuksen_perhetyo--/sivu.tpl? sivu_id=9277

Järvenpään kaupunki. 2017. Perhekoulu. Järvenpää. [viitattu 13.3.2017]. Saatavissa: http://www.jarvenpaa.fi/sivu.tpl? sivu_id=5937

Järvenpään kaupunki. 2017. Perhesosiaalityö. Järvenpää. [viitattu: 13.3.2017]. Saatavissa: https://www.jarvenpaa.fi/--Perhesosiaalityo--/sivu.tpl? sivu_id=6361

Järvenpään kaupunki. 2017. Perusopetus Järvenpäässä. Järvenpää. [viitattu: 13.3.2017]. Saatavissa: https://www.jarvenpaa.fi/--Perusopetus_--/index.tpl? sivu_id=6163

Järvenpään kaupunki. 2017. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot. Järvenpää. [viitattu: 13.3.2017]. Saatavissa: https://www.jarvenpaa.fi/jarvenpaa/--Varhaiskasvatuksen-toimintamuodot--/sivu.tpl? sivu_id=5229

Järvenpään kaupunki. 2017. Yhdistykset ja yhteistyökumppanit perhekeskuksessa. Järvenpää. [viitattu 13.3.2017]. Saatavissa: http://www.jarvenpaa.fi/--Yhdistykset_ja_yhteistyokumppanit--/sivu.tpl? sivu_id=6249

Kempainen, Jaana. 2008. Kutsu kumppanuuteen – eväitä arkeen. Jyväskylän kaupungin raportit 2008. Jyväskylän seudun Perhe-hankkeen loppuraportti 2008.

Kuuskeri, Carita. 2013. Koulun sosiaalityö ja lastensuojelutyö moniammatillisen yhteiskunnan näkökulmasta. Tampereen yliopisto. Sosiaalityön pro gradu-tutkielma. Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/84294/gradu06500.pdf>

Laki sosiaalihuollon ammattinimikkeistä. 817/2015. Finlex. [viitattu 21.3.2017]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150817#Pidp1478976>

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. 22.9.2000/812. [viitattu 6.7.2017]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812#L3>

Lastensuojelulaki 417/2007. [viitattu 14.3.2017]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lindqvist Ulla. 2008. Varhainen tuki – kohti hyviä käytänteitä opas. [viitattu 2.2.2017]. Oppaita ja työkirjoja 2008:7. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Paintek Pihlajamäki Oy. Saatavilla: <http://docplayer.fi/415424-Varhainen-tuki-varhainen-tuki-o-p-a-s-kohti-hyvia-kaytantoja-kohti-hyvia-kaytantoja-opas.html>

Lommi S, Seppälä- Grönman M. 2014. Lapsiperheiden varhainen tukeminen Kotkan päiväkodeissa yhteistyössä neuvolan ennaltaehkäisevän perhetyön kanssa. [viitattu 1.3.2017]. YAMK Opinnäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/74004/Lommi_Seppala-Gronman.pdf?sequence=1

Markkanen Laura. 24.1.2017. Kaiken on lähdettävä lapsesta – Lapsen etu lastensuojellullisessa perhekuntoutuksessa. Yamk. Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Mattila Kati-Pupita. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. PS-kustannus. Juva Bookwell Oy.

Mäkelä Joanna, 2012. Varhainen puuttuminen ja huolen puheeksi ottaminen pirkanmaalaisen kunnan päiväkodeissa työntekijöiden näkökulmasta. Opinnäytetyö. Yamk. Tampereen Ammattikorkeakoulu.

Nokia Susan. 2016. Moniammatillinen yhteistyö neuvolan ja lapsiperheiden varhaisen tuen palveluissa. [viitattu 3.3.2017]. YAMK Opinnäytetyö. Centria-Ammattikorkeakoulu. Saatavissa:

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/111076/Nokia_Susan.pdf?sequence=1

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2009 tai 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan.

Pelkonen, M. 2017. Matalan kynnyksen palvelujen verkostoiminen – perhekeskustoimintamalli. Sosiaali- ja terveysministeriö. [viitattu 13.3.2017]. Saatavissa: <https://verkkojulkaisut.valtioneuvosto.fi/stm/zine/19/toc>

Perheohjaaja. 2017. Järvenpään kaupunki. Pienten lasten palvelut. Pala-
veri 05.01.2017.

Perustuslaki. 731/1999. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Petrelius P, & yms. 2016. Lapsen elämäntilanteen ja tuen tarpeiden lapsikeskeinen, monitoimijainen arviointi. Tietoa lastensuojelun kehittämisen pohjaksi. [viitattu 13.3.2017]. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131363/URN_ISBN_978-952-302-749-7.pdf?sequence=1

Pukkila, P ja Helander, J. 2016. Miten monialainen yhteistyö rakentuu? Hamk unlimited: Professional 16.12.2016. [viitattu 24.3.2017]. Saatavissa: <https://unlimited.hamk.fi/amatillinen-osaaminen-ja-opetus/miten-monialainen-yhteistyö-rakentuu/#.WNUHloVOJjo>

Pärnä, Katariina. 2012. Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina. Lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet. Väitöskirja. Turun yliopisto.

Rautio, Susanna. 2016. Neuvolan perhetyö vanhemmuuden varhaisena tukena ja yhteistyönä. Department of Social Sciences and Philosophy, University of Jyväskylä. Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/49289/978-951-39-6578-5_vaitos23042016.pdf?sequence=1

Ruuska, Kari. Projekti hallintaan. Suomen Atk-kustannus Oy. 3. Uudistettu painos.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72, raportteja ja tutkimuksia. Saatavissa: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Sosiaalihuoltolaki. 1982/710. [viitattu 14.3.2017]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710>

Sosiaalihuoltolaki. 1301/2014. [viitattu 1.3.2017]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2017. Ehkäisevä lastensuojelu. [viitattu 22.2.2017]. Saatavissa: <http://stm.fi/lastensuojelu>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2017. Lainsäädäntö. [viitattu 22.2.2017]. Saatavissa: <http://stm.fi/sotepalvelut/lainsaadanto>.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2017. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Kärkihanke. Hankesuunnitelma. [viitattu 13.3.2017]. Saatavissa: http://stm.fi/documents/1271139/1953486/Hankesuunnitelma_Lapsi-ja+perhepalveluiden+muutosohjelma.pdf/901bb807-89df-4efc-9ef6-257064f84ac0

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2017. Lastensuojelu. [viitattu 22.2.2017].
Saatavissa: <http://stm.fi/lastensuojelu>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2017. Ohjelma tähtää sirpaleisesta kehittämisestä kokonaisvaltaiseen uudistukseen ja pysyvään muutokseen. [viitattu 13.3.2017]. Saatavissa: <http://stm.fi/lapsi-ja-perhepalvelut/kuvaus>

Sosiaali- ja terveysministeriö. Päivitetty 7.12.2016. Sosiaalihuoltolaki, soveltamisopas. Saatavissa: <http://stm.fi/sosiaalihuoltolaki>

Sosiaalitoimen edustajat. 2017. Teemahaastattelu. 12.05.2017. Järvenpääntalo.

Särkkä, Jussi. 2017. (sähköpostiviesti). Vastaanottaja junno Heli. Virpi salomaa. Kähetetty 16.03.2017. Tehtävänkuvaukslomake.

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Ajankohtaista lainsäädännössä 2015. [viitattu 22.2.2017]. Saatavissa: https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/lait_oppaat/ajankohtaista_lainsaadannossa

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Erityinen tuki. [viitattu 22.2.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhuolto/opiskeluterveydenhuolto/erityinen-tuki>

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Peruspalvelut. [viitattu 22.2.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut>

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampere University Press.

Tuomi Jouni, Sarajärvi Anneli. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Unicef. Lapsen oikeudet. [viitattu 22.2.2017]. Saatavissa: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-julistus/>

Varhaiskasvatuksen esimies. 2017. Teemahaastattelu.09.05.2017. Järvenpään Puistolan päiväkoti.

Varhaiskasvatuksen esimiehet. 2017. Teemahaastattelu.18.05.2017. Järvenpään Jampan päiväkoti.

Varhaiskasvatuslaki 36/1973. [viitattu 22.2.2017]. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2016. Määräykset ja ohjeet 2016:17, Taitto: Grano Oy, Painopaikka: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy, Tampere.

Valtioneuvosto. Pääministeri Juha Sipilän hallitus. 2017. [viitattu 22.2.2017]. Saatavissa: <http://www.valtioneuvosto.fi/sipilan-hallitus/ministerit>

Vuorinen Ilpo, 2001. Tuhat tapaa opettaa. Vammala. Vammalan Kirjapaino Oy; Opetusmenetelmät opetuksen monipuolistajana, 2017. [viitattu 10.3.2017]. Saatavissa: <http://www.oamk.fi/amok/oppi-mat/LO/Opetusmenetelmat06a/html/haastattelu.html>

YAMK. Opinnäytetyönkäsikirja. 2016. LAMK. Saatavissa: www.lamk.fi

LIITTEET

Liite 1 Teemahaastattelujen kysymykset

Liite 1

Sosiaalitoimen esimiesten kysymykset:

Mitä ymmärrät palvelutarpeen arvioinnilla?

Mikä siinä ei toimi? Mikä siinä on hyvää?

Miten ymmärrätte lastensuojelun, erityisen tuen ja palvelutarpeen eroavaisuuden?

Osaako varhaiskasvatus käyttää palvelutarpeen arviointia? Onko sen käyttö helppoa?

Onko jotain muuta mistä haluatte puhua?

Kysymykset varhaiskasvatuksen esimiehen alkukartoituksen ja esimiesten teemahaastatteluihin:

Mitä ymmärrätte palvelutarpeen arvioinnilla?

Mikä siinä ei toimi? Mikä siinä toimii?

Tiedättekö mitä eroa on lastensuojeluilmoituksella, palvelutarpeen arvioinnilla ja erityisen tuella?

Osaatteko käyttää palvelutarpeen arvioinnin prosessia?

Mikä siinä on hankalaa?

Mitä haluaisit, että koulutusmateriaalissa on?

Mikä siinä on hyvää tai huonoa?

Miten yhteistyö toimii perhekeskuksen ja varhaiskasvatuksen välillä?

Onko jotain muuta mistä haluatte puhua?

Perheohjaajan teemahaastattelun kysymykset:

Kerro perheohjaajan työnkuvasta

Kerro palvelutarpeen arvioinnin prosessin kulku